

BADANIA NAD JĘZYKIEM I KULTURĄ

Tom V

House or home? Płynność i redefinicja

BADANIA NAD JĘZYKIEM I KULTURĄ

BADANIA NAD JĘZYKIEM I KULTURĄ

Tom V

House or home? Płynność i redefinicja

Pod redakcją

Swietłany Gaś i Sandry Wawrzyniak

Poznań 2024

Projekt okładki:
Wydawnictwo Rys

REDAKCJA SERII / SERIES EDITOR

prof. UAM dr hab. Ewa Stryczyńska-Hodyl

ZESPÓŁ REDAKCYJNY TOMU / VOLUME EDITORIAL BOARD

dr Swietłana Gaś
dr Sandra Wawrzyniak

RECENZENCI ARTYKUŁÓW / PAPER REVIEWERS

prof. dr. hab. Jerzy Bańcerowski
dr John Catlow
dr Agnieszka Graczyk
dr Irina Ermashova
dr Edyta Kwiatkowska – Faryś
dr hab. Julia Mazurkiewicz-Sułkowska
dr hab. Katarzyna Mirgos
dr Bogusława Mysakowska-Wojtkowiak
dr hab. Paweł Nowakowski

Copyright by:
Autorzy and Wydawnictwo Rys

Wydanie I, Poznań 2024

ISBN 978-83-68006-87-2

Wydanie:

Wydawnictwo Rys
ul. Kolejowa 41
62-070 Dąbrówka
tel. 600 44 55 80

e-mail: tomasz.paluszynski@wydawnictworys.com
www.wydawnictworys.com

Spis treści

Wstęp	7
Introduction.....	11
<i>Elena Chashchina</i>	
O некоторых особенностях реализации семантики ‘дом’ в русском языке XI-XVII вв.....	15
<i>Joanna Antoniak</i>	
Finding your place in the stepmotherland – the sense of home and identity in the contemporary Canadian Chinese poetry	25
<i>Magdalena Zabielska</i>	
‘Here’ and ‘there’ (‘home’?) – the discursive construction of being ‘not at home’ in foreigners’ accounts of accessing healthcare in Poznań	37
<i>Dominik Łączak</i>	
To have a wife and be a wife – in search of a male identity in Ursula K. Le Guin’s <i>The Matter of Seggri</i>	49
<i>Adrianna Michno</i>	
Oikologiczny wymiar światów wyobrażonych – Hogwart jako dom.....	59
<i>Antonina Świdurska, Aleksandra Rewerska</i>	
RPG speech community: the importance of the other self -homes of the characters	73
<i>Виктория Легких</i>	
«Мама, какой у меня родной язык?»: понятие «родной язык» у современной молодежи	83
<i>Homeira Moradi</i>	
Feeling at home in Mazandaran – a woman’s perspective	95
<i>Szymon Grzelak</i>	
House and home as loanwords in Japanese	107
<i>Agata Wolarska-Sobocińska</i>	
Dom: <i>caserío, masía, cortijo</i> ... Regionalizmy w tradycyjnej zabudowie wiejskiej w Hiszpanii	121
<i>Agata Pułyk</i>	
Przekład <i>bliski domu</i> , czyli o obcości w przekładzie literatury dziecięcej (na przykładzie powieści J.K. Rowling <i>The Christmas Pig</i>)	149
Nota o autorkach i autorach	157

Wstęp

Monografia pod tytułem *House or Home? Płynność i redefinicja* jest piątym tomem z serii *Badania nad Językiem i Kulturą* współredagowanym przez pracowniczki Wydziału Etnolingwistyki Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Do publikacji po raz kolejny zaproszono badaczy z różnych ośrodków akademickich z kraju i zagranicy. Przedstawione w niniejszym tomie artykuły w języku polskim, angielskim i rosyjskim zostały pozytywnie ocenione przez recenzentów. Publikacja, którą z przyjemnością Państwu prezentujemy, skupia się na pojęciu domu w obliczu płynności i redefinicji tego terminu mającego miejsce w kulturze XXI wieku, związanego z nowymi odczytaniem, zdawałoby się, pierwotnych, doskonale znanych wszystkim kategorii nawiązujących do domu, mieszkania, ojczyzny i poszukiwania „swojego miejsca”.

Elena Chashchina (*О некоторых особенностях реализации семантики ‘дом’ в русском языке XI – XVII вв.*) przeprowadza semantyczną analizę rosyjskiego leksemu *дом* (pol. ‘dom’) oraz wyrazów pochodnych w ujęciu diachronicznym. W języku rosyjskim rzeczownik *дом* jest wieloznaczny. Za jedno z najwcześniejszych znaczeń tego rzeczownika należy uznać znaczenie ‘rodzina, najbliżsi’. Derywatami tego wyrazu są m.in. archaizmy *домовитъ* i *домовникъ* w znaczeniu ‘gospodarz domu, głowa rodziny’. Badaczka uzupełnia analizę o leksemy z pola tematycznego ‘dom, budynek mieszkalny’, odwołując się do licznych przykładów z tekstów źródłowych i opracowań leksykograficznych.

Joanna Antoniak (*Finding your place in the stepmotherland – the sense of home and identity in the contemporary Canadian Chinese poetry*) omawia, w jaki sposób postrzeganie domu i przynależności oraz płynność i złożoność tożsamości diasporycznej są ukazywane w twórczości młodych poetów chińsko-kanadyjskich. W swoim tekście analizuje ona wybrane wiersze z trzech tomików poezji: *a place called No Homeland* (2017) Kei Chang Thoma, *my yt mama* (2020) Mercedes Eng oraz *The Language We Were Never Taught to Speak* (2021) Grace Lau, próbując znaleźć odpowiedź na pytanie zadane przez podmioty liryczne o podstawy ich tożsamości oraz o to, co czują osoby chińskiego pochodzenia w Kanadzie XXI wieku. Tematy poruszane w wierszach Kei Chang Thoma i Grace Lau sygnalizują, w jaki sposób obecność mniejszości i grup marginalizowanych oraz ich doświadczenia są nadpisywane przez działania społeczeństwa przyjmującego, na przykład poprzez gentryfikację przestrzeni zajmowanych historycznie przez imigrantów.

Magdalena Zabielska (*'Here' and 'there' ('home') – the discursive construction of being 'not at home' in foreigners' accounts of accessing healthcare in Poznań*) prezentuje wyniki przeprowadzonych przez siebie badań dotyczących dyskursywnej konstrukcji domu i poczucia bycia „nie u siebie” pojawiającego się w relacjach cudzoziemców opisujących doświadczenia korzystania z opieki zdrowotnej w Poznaniu. Analizowane są teksty wywiadów narracyjnych, w których wymieniane są problemy komunikacyjne, z jakimi borykają się cudzoziemcy poszukujący pomocy medycznej. Relacje rozmówców, oprócz ukazania problemów, dają wgląd w sposób, w jaki mówią oni o kwestiach, które dotyczą ich dobrostanu i poczucia bezpieczeństwa w sytuacji poczucia „niebycia w domu”.

Dominik Łączak (*To have a wife and be a wife – in search of a male identity in Ursula K. Le Guin's The Matter of Seggri*) skupia się na problematyce męskiej tożsamości i jej kreowania w kontekście opowiadania Ursuli K. Le Guin oraz języka tekstu, w którym rodzaj żeński staje się nieoznaczonym rodzajem gramatycznym. Analiza opowiadania *The Matter of Seggri* opiera się na antropologicznych i socjologicznych refleksjach na temat płci i patriarchy oraz związków języka i tożsamości. Opisane barwnie zmagania seggrianskich mężczyzn wydają się krzyżować ze zmaganiem kobiet walczących nie tylko o emancypację, ale także uznanie i legitymizację swojej tożsamości. Chociaż opowieść została napisana w połowie lat 90. XX wieku, niektóre poruszane w niej kwestie są aktualne dzisiaj, nie tylko w odniesieniu do ogólnej równości płci w świecie patriarchy, ale także języka, którego używamy, aby ją ukonstytuować, co autor stara się w swoim artykule pokazać.

Do uniwersum świata wyobrazonego zapraszają autorki kolejnych dwóch artykułów. Adrianna Michno (*Oikologiczny wymiar światów wyobrażonych – Hogwart jako dom*) zastanawia się nad pojęciem domu jako miejsca wyimaginowanego. Taką wyobrażoną przestrzenią staje się Hogwart, szkoła magii z cyklu powieści J.K. Rowling o Harrym Potterze. Na przykładzie zamków na Dolnym Śląsku autorka artykułu analizuje, jak zmateriałizowane w grach fabularnych miejsca wyobraźni są współodczuwane i doświadczane przez graczy.

Antonina Świdurska i Aleksandra Rewerska (*RPG speech community: the importance of the other self-homes of the characters*) przeprowadzają badanie jakościowe koncepcji domu i jego roli w kreowaniu postaci graczy w grach RPG (*Role Playing Game*). Autorki analizują, w jaki sposób tworzyły się osobowości w grze i jak były odgrywane, jak różne typy graczy podchodzą do procesu tworzenia postaci, jak realizowane są lub zmieniane koncepcje gry, w jakim stopniu uczestnicy przywiązują się do swoich postaci i jak szybko to następuje. Całość

analizy odbywa się w kontekście poznawania znaczenia roli domu w procesie budowy postaci.

Viktoria Legkikh («Мама, какой у меня родной язык?»: понятие «родной язык» у современной молодежи) za punkt odniesienia do pojęcia domu wybiera problematykę definiowania języka ojczystego i bilingwizmu przez osoby dwujęzyczne. Badaczka z Uniwersytetu Technicznego z Monachium przeprowadza wywiady z osobami w wieku 19-23 lat, mówiącymi w języku rosyjskim i innych językach, które określają siebie jako osoby bilingwalne. Respondenci najczęściej definiują pojęcie języka ojczystego przez pryzmat domu i rodziny, niekoniecznie jednak w powiązaniu z krajem pochodzenia.

Do świata manzaradańskich kobiet zabiera nas natomiast Homeira Moradi, która w kolejnym artykule pod tytułem *Feeling at home in Mazandaran – a woman's perspective* pokazuje, jak dom manifestuje się nie tylko w przestrzeni i architekturze, ale także w jaki sposób to pojęcie jest wyrażane przez kobiety w tradycyjnych pieśniach *nevajeh*, tworzonych, aby wyrazić smutek, żal lub tęsknotę. Mają one głębokie znaczenie emocjonalne i kulturowe w regionie. To niezwykle przykłady tradycji ustnej, przekazywanej z pokolenia na pokolenie przez kobiety, których pozycja społeczna w Iranie znacznie różni się od pozycji mężczyzn.

Szymon Grzelak (*House and home as loanwords in Japanese*) analizuje z kolei japońskie określenia dotyczące miejsca zamieszkania i pochodzenia. Autor zwraca uwagę na fakt, że mimo istnienia licznych rodzimych terminów, w powszechnym użyciu funkcjonuje zaskakująco duża liczba zapożyczeń, zwłaszcza złożonych wyrazów zawierających komponenty *hausu* i *hōmu*, pochodzące z angielskich rzeczowników *house* i *home*. Celem artykułu jest identyfikacja obszarów znaczeniowych, które są uzupełniane przez te zapożyczone leksemy, poprzez analizę danych leksykograficznych i korpusowych.

Agata Wolarska-Sobocińska (*Dom: caserío, masía, cortijo... Regionalizmy w tradycyjnej zabudowie wiejskiej w Hiszpanii*) przedmiotem swoich rozważań czyni regionalne nazwy tradycyjnego budownictwa w Hiszpanii. Wyekscerpowane z zasobów leksykograficznych, platform architektonicznych i materiałów dydaktycznych słownictwo zostało przeanalizowane w oparciu o dane trzech korpusów języka hiszpańskiego. W podsumowaniu autorka podkreśla wielowiekową tradycję omawianego nazewnictwa oraz wskazuje na interferencję kulturową pomiędzy poszczególnymi regionami.

Tom zamyka artykuł Agaty Pułyk (*Przekład bliski domu, czyli o obcości w przekładzie literatury dziecięcej na przykładzie powieści The Christmas Pig J.K. Row-*

ling), która przedstawia problematykę adaptacji (inaczej udomowienia) przekładu literatury pięknej skierowanej do młodego czytelnika. Ta strategia translatorska polega na stworzeniu tłumaczenia „bliskiego domu”, czyli odpowiadającego kulturze docelowej potencjalnych odbiorców. Autorka podkreśla ważność zachowania równowagi w przekładzie pomiędzy treściami udomowionymi a elementami charakterystycznymi dla kultur(y) tekstu źródłowego.

W imieniu redaktorek tomu serdecznie dziękujemy za nadesłane teksty, które złożyły się w ciekawą i inspirującą całość opowieści o różnych rozumieniach terminów *House* i *Home*. Pozostajemy w nadziei, iż tom ten będzie zachętą do dalszych naukowych poszukiwań w tym zakresie.

Introduction

The monograph entitled *House or Home? Ambiguity and redefinition* is the fifth volume in the series *Comparative Research on Language and Culture* co-edited by staff members of the Department of Ethnolinguistics at Adam Mickiewicz University in Poznań. Researchers from various academic centres at home and abroad have once again been invited to contribute to the publication. The articles presented in this volume in Polish, English and Russian were positively evaluated by the reviewers. This publication, which we are pleased to present to you, focuses on the notion of home in the face of the fluidity and redefinition of this term taking place in the culture of the 21st century, associated with new readings of the seemingly original, well-known categories referring to home, dwelling, homeland and the search for “one’s place”.

Elena Chashchina (*О некоторых особенностях реализации семантики ‘дом’ в русском языке XI – XVII вв.*) performs a semantic analysis of the Russian lexeme *дом* (‘house’, ‘home’) and derived words in diachronic terms. In Russian, the noun *дом* is ambiguous. One of the earliest meanings of this noun is that of ‘family, loved ones’. Derivatives of this word include archaisms *домовить* i *домовникъ* meaning ‘householder, head of the family’. The researcher supplements the analysis with lexemes from the thematic field ‘house, residential building’, referring to numerous examples from source texts and lexicographical studies.

Joanna Antoniak (*Finding your place in the stepmotherland – the sense of home and identity in the contemporary Canadian Chinese poetry*) discusses how perceptions of home and belonging and the fluidity and complexity of diasporic identity are portrayed in the work of young Chinese-Canadian poets. In her text, she analyses selected poems from three volumes of poetry: *a place called No Homeland* (2017) by Kei Chang Thom, *my yt mama* (2020) by Mercedes Eng and *The Language We Were Never Taught to Speak* (2021) by Grace Lau, in an attempt to answer the question asked by the lyrical subjects about the basis of their identity and what people of Chinese descent feel in 21st century Canada. The themes explored in the poems by Kei Chang Thom and Grace Lau signal how the presence of minority and marginalised groups and their experiences are overwritten by the actions of the host society, for example through the gentrification of spaces historically occupied by immigrants.

Magdalena Zabielska (*‘Here’ and ‘there’ (‘home’?) – the discursive construction of being ‘not at home’ in foreigners’ accounts of accessing healthcare in Poznań*)

presents the results of her research on the discursive construction of home and the sense of being 'not at home' appearing in the accounts of foreigners describing their experiences of receiving health care in Poznań. The texts of narrative interviews are analysed, in which communication problems faced by foreigners seeking medical care are mentioned. In addition to portraying the problems, the interviewees' accounts give an insight into the way they talk about issues that concern their well-being and sense of security when feeling 'not at home'.

Dominik Łączak (*To have a wife and be a wife – in search of a male identity in Ursula K. Le Guin's The Matter of Seggri*) focuses on the issue of male identity and its creation in the context of Ursula K. Le Guin's short story and the language of the text, in which the feminine becomes an indefinite grammatical gender. Analysis of the story *The Matter of Seggri* is based on anthropological and sociological reflections on gender and patriarchy and the relationship between language and identity. The struggles of Seggri men, vividly described, seem to intersect with the struggles of women fighting not only for emancipation, but also for the recognition and legitimisation of their identity. Although the story was written in the mid-1990s, some of the issues it raises are relevant today, not only in relation to gender equality in general in a world of patriarchy, but also the language we use to constitute it, as the author tries to show in his article.

The authors of the following two articles invite us into the universe of the imaginary world. Adrianna Michno (*Oikologiczny wymiar światów wyobrażonych – Hogwarts jako dom*) reflects on the notion of home as an imaginary place. Hogwarts, the school of magic from J.K. Rowling's Harry Potter novel series, becomes such an imagined space. Using castles in Lower Silesia as an example, the author of this article analyses how imaginary spaces materialised in role-playing games are co-perceived and experienced by players.

Antonina Świdurska and Aleksandra Rewerska (*RPG speech community: the importance of the other self-homes of the characters*) conduct a qualitative study on the concept of home and its role in the creation of player characters in RPG (*Role Playing Game*) games. The authors analyse how in-game personalities were created and how they were played, how different types of players approach the character creation process, how game concepts are realised or changed, the extent to which participants become attached to their characters and how quickly this happens. The whole analysis takes place in the context of learning about the importance of the role of home in the character-building process.

Viktoria Legkikh (*«Мама, какой у меня родной язык?»: понятие «родной язык» у современной молодежи*) chooses the issue of defining mother tongue

and bilingualism by bilingual people as a reference point for the concept of home. A researcher from the Technical University of Munich interviews 19-23 year old speakers of Russian and other languages, who describe themselves as bilingual. Respondents most often define the concept of mother tongue through the prism of home and family, but not necessarily in connection with their country of origin.

Next, we are taken to the world of Manzaradan women by Homeira Moradi, who in the following article under the title *Feeling at home in Mazandaran – a woman's perspective* shows how home manifests itself not only in space and architecture, but also how this concept is expressed by women in traditional songs *nevajeh*, created to express sadness, grief or longing. They have deep emotional and cultural significance in the region. They are a remarkable example of an oral tradition passed down from generation to generation by women, whose social position in Iran is very different from that of men.

Szymon Grzelak (*House and home as loanwords in Japanese*) examines, in turn, Japanese terms for place of residence and origin. The author draws attention to the fact that, despite the existence of numerous indigenous terms, there is a surprisingly large number of borrowings in common usage, especially of complex words containing components of the *hausu* i *hōmu*, derived from English nouns *house* and *home*. The aim of this article is to identify the areas of meaning that are complemented by these borrowed lexemes, through the analysis of lexicographic and corpus data.

Agata Wolarska-Sobocińska (*Dom: caserío, masía, cortijo... Regionalizmy w tradycyjnej zabudowie wiejskiej w Hiszpanii*) examines regional names of traditional buildings in Spain as the focus of her study. The vocabulary, extracted from lexicographical resources, architectural platforms, and teaching materials, has been analyzed using data from three Spanish-language corpora. In conclusion, the author highlights the centuries-old tradition of the nomenclature in question and points to cultural interference between different regions.

The volume closes with Agata Pułyk's article (*Przekład bliski domu, czyli o obcości w przekładzie literatury dziecięcej na przykładzie powieści The Christmas Pig J.K. Rowling*), which presents the problem of adaptation (or domestication) of the translation of fiction aimed at young readers. This translational strategy involves creating a translation that is "close to home", i.e. corresponding to the target culture of the potential audience. The author emphasises the importance of maintaining a balance in translation between domesticated content and elements specific to the culture(s) of the source text.

On behalf of the editors of this volume, we would like to thank you for the texts submitted, which form an interesting and inspiring whole story about different understandings of the terms *House* and *Home*. We remain hopeful that this volume will encourage further scholarly research in this area.

ELENA CHASHCHINA

Wydział Etnolingwistyki

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Polska

jelena.c@amu.edu.pl

ORCID: 0000-0002-0309-9179

О некоторых особенностях реализации семантики ‘дом’ в русском языке XI-XVII вв.

Keywords: historical lexicology, semantics, dwelling names, Ancient Russia.

Abstract (On some peculiarities of the realisation of the semantics of ‘home’ in the Russian language of the 11th – 17th centuries): The article considers the house as one of the most important concepts that have existed since the earliest times of human civilisation. In the early periods, *дом* denoted property, as well as family members, its owner was a *домовит*, and a wealthy representative of the community was considered to be a *домовный*. The house was connected with the sacred space, as evidenced by the correlation of the lexemes *обитель* – ‘house, dwelling’ and *обители небесные* – ‘paradise in heavens’. The designation of family members along with slaves by the lexeme *огнище* directs our attention to the hearth, the place of sacrifice. The article pays special attention to the social differentiation of the dwelling, as well as to the cultural aspect, which allows us to penetrate into the depths of the semantic content of the lexemes.

Понятие *дом* является одним из самых важных понятий, существовавших с древнейших времен человеческой цивилизации. Как отмечает А. К. Байбурин, дом, жилище –

это не только материальный объект. В традиционном обществе жилище – один из ключевых символов культуры. С понятием ‘дом’ в той или иной мере были соотнесены все важнейшие категории картины мира у человека. (...) Жилище имело особое, структурирующее значение для выработки традиционных схем пространства. Наконец, жилище – квинтэссенция освоенного человеком мира (Байбурин 1983, 3).

В русском языке слово *дом* находит отражение не только как строение, но и как освоенное пространство, в том числе сакральное, как социальная группа (семья), пребывающая в этом пространстве вместе с миром вещей, имуществом, а также с реализуемыми связями с более широким социумом, то

есть обществом в целом. В данной статье мы остановимся на том семантическом спектре, которым обладало слово *дом* в своем историческом развитии, а также рассмотрим ряд лексем, которые использовались для обозначения жилых помещений, с учетом разного социального статуса их владельцев.

В древнерусском языке *дом* означало 'имущество, владения', о чем свидетельствует один из ранних источников древнерусского периода – *Русская правда*, в которой говорится: *Аже кто умирая разделить домъ свои детемъ, на том же стояти; паки ли безъ ряду умереть, то всемъ детемъ, а на самого часть дати души* (СлРЯ XI – XVII вв. 1977, 306). Словообразовательными дериватами с семантикой имущественной сферы являлись лексемы *домовитецъ* и *домовитый*. *Домовитцемъ* являлось 'лицо из зажиточных граждан, владеющих имуществом, домом', о чем свидетельствует фрагмент из *Успенского сборника*, относящегося к XII – XIII вв.: *Сътвориша молитву къ цсрю и пустиша от клирикъ три и от градъникъ три, от клирикъ же чьстьными диякъ и други диякъ Павль..., а от домовитьчъ чьстьными Маринъ братъ Сунесиовъ и говЕиникъ Иоанъ... ти сынъ Драконтовъ, зовомыи Драконъ* (Там же, 310). Прилагательное *домовитый*, зафиксированное в *Радзивиловской летописи*, означало зажиточного, владеющего имуществом человека: *Аще ли убежит сотворивый убиство, да аще есть домовит, да часть его, сиречь иже его будетъ по закону, да возмет ближнии убьенаго* (Там же).

Одно из ранних значений слова *дом* – это 'семья, домочадцы': *Аще ли ны не даси Данила, да убиемъ тебе и домъ твои. Царь же предасть имъ Данила* (Там же, 307). А. К. Байбурин отмечает, что «само слово «дом» (*domos/*domus) в ряде индоевропейских языков первоначально, видимо, означало не жилое строение, а общественную организацию, семью» (Байбурин 1983, 12). Исследователь также подчеркивает то обстоятельство, что обряды, связанные со строительством дома, характеризуются двойственностью, так как они «воссоздают не только идеальный образ дома, но и идеальный образ социальной группы (семьи), проживающей в этом доме. Жилище и семья в ритуале представляются неделимым целым» (Байбурин 1983, 15). Существительные *домовитъ* и *домовникъ* со значением 'хозяин дома, глава семейства' фиксирует *Словарь русского языка XI – XVII вв.*: *Аще кто единоци будетъ кошунникъ, никогда уже не будетъ добрый домовитъ; И нарочитии въ граде домовници съ женами и детьми внидоша въ Капеталионъ въ требникъ Диевъ съ имениемъ своимъ* (СлРЯ XI – XVII вв. 1977, 309–310).

Кроме того, семантика жилища, местопребывания человека реализовывалась в существительном *обитель*: *Въ дому отца моего обители многы суть* (СлРЯ XI – XVII вв. 1987, 57), а также в однокоренных лексемах *обиталище* и *обителище*, обозначавших жилище: *Яко да различием живописательства сего светлу украсивше храмину, ключимо небесному царю поставим обиталище; Великий съ домъ великому прдтчи и хрьстителю въстави, мнихомъ*

обителище обреть сего (Там же, 56–57). Отметим, что слово *обитель* означало также и семью, о чем свидетельствует отрывок из *Изборника Святослава* 1076 г.: *Простыри руку скытаюшюмуся по улицамъ, въведи таковыя въ свою обитель, обыщи ти буди съ нимъ хлебъ твои* (Там же, 57).

Важное место в данном семантическом поле занимал тематический ряд *дом-родина-чужбина*, представлявший собой лингвокультурную доминанту, характерную для любой этнической культуры. Так, прилагательное в форме множественного числа *домашние* использовалось со значением 'местные жители', то есть представители малой родины:

Аще кто многымъ долженъ будетъ, а пришедъ гость изъ иного города или чужеземьць... запуститъ за нь товаръ, а опять начнетъ не дати... гости кунъ ему ... то вести и на торгъ и продати и, отдати же первее гостины кунъ, а домашнымъ что ся останеть кунъ, темъ же ся поделить (СлРЯ XI – XVII вв. 1977, 307).

Прилагательное *домовный* обозначало 'местный, принадлежащий данному краю': *Ноугородцкая рать въ то время ходила пленить безверныхъ татаръ, а у Орешка были немногие домовные люди, и те наши люди твоихъ людей... побили* (Там же, 310). Прилагательное *домашний* имело значение 'отечественный; внутренний, внутригосударственный': *А купит у кого что ни буди... у приездего ли гостя... или у домашнего торгового человека..., а денги плати вруч; Дьявол, ненавидя добра человеческому роду, вооружи домашнихъ вразей* (Там же, 308). Наречие *домови* (*домовь*) употреблялось со значением 'домой, на родину': *Въставъ же рече слепой къ возю своему: поведи мя домови; Поидучи же (домовь в) Русь за ся да емлют у царя вашего на путь брашино и якори и ужа и парусы и елико имъ надобе; Отвезоша его домови* (Там же, 309). Товары отечественного производства именовались словосочетанием *домашнего дела*: *Пушка медная, ... прозваниемъ Задора; длина два аришина, тринадцать вершковъ; домашнево дела* (Там же, 308).

Существительные *обитательникъ* и *обитець*, наоборот, заключали в себе семантику 'житель другой страны, пришелец': *И въставъ, прииде Авраамъ къ сномъ Хеттеовымъ, гл҃я: обитець и приходець есмь азъ в вас* (СлРЯ XI – XVII вв. 1987, 58).

Существительное *обитель* носило также сакральный характер, словосочетания *обители вечные, небесные* обозначали 'по религиозным представлениям, рай, загробный мир': *И по семъ во единомъ лете и мти его остави житие и во обители вечные отидоста* (Там же, 57). Как отмечают Вяч. Вс. Иванов и В. Н. Топоров, дом является местом, освоенным человеком, в отличие от внешнего пространства. Центром дома является очаг, в котором мог поддерживаться ритуальный огонь (Иванов и Топоров 1965, 168). Представляется, таким образом, вполне закономерным наименование очага в доме,

связанного непосредственно с огнем, словом *огнище*: *Црь же седяаше въ храме зимънимъ и огнище огньное предъ лицемъ его*, а также обозначение данной лексемой очага, на который возлагалась жертва: *И жрецъ и принесетъ вся съжжениа... и вся треба, яже створится въ пеци, и вся яже створится огнищи* (СлРЯ XI – XVII 1987, 244). Кроме того, существительное *огнище* обладало семантикой ‘совокупность рабов и домочадцев в доме’: *Грьдящеися мьнлгы огнищи и стады, и убога не напитающе, ни десятины дающе* (Там же). *Огнищанином* являлся владелец дома, а также управляющий имением князя. Управляющий боярин-огнищанин нес ответственность за «все течение жизни вотчины, и, в частности, сохранность вотчинного имущества» (Попов 2000, 403).

В слове *гнездо* со значением ‘дом, пристанище’ прослеживаются зооморфные признаки, в частности, в ряду таких названий жилищ животных и птиц, как нора, берлога и т.п.: *Кто бо веруетъ въоружену разбоинику находящу отъ градъ въ градъ, такожъ и человеку не имущу гнезда и обитающу идежъ обечерится* (СлРЯ XI – XVII вв. 1977, 43). Данная лексема обозначала и ‘род, потомство’, что фиксируется в *Слове о полку Игореве*: *Дремлетъ в поле Ольгово хороброе гнездо, далече залетело*. Также *гнездо* – это ‘семья’: *Три гнезда людей: Поликарпикъ съ женою, у него сынъ Алешка; Петрушка Семеновъ съ женою, Анискою; Еремка Фоминъ съ женою Дункою* (Там же, 44). Как справедливо замечает О. М. Барсукова-Сергеева, «гнездо символизирует мир, созданный самим человеком; это пристанище, убежище, дом, в котором он полноправный хозяин. Имея округлую форму, гнездо «округляет» человеческое существование, создает защиту от враждебных сил жизни» (Барсукова-Сергеева 2004, 8).

Далее остановимся на реализации семантики ‘дом’ как строения, а также его внутреннего пространства. Следует принять во внимание то обстоятельство, что существительное *дом* как здание и как жилище человека известно только с XIII в. (Колесов 1986), до этого периода использовались иные лексемы для обозначения жилых помещений. Слово *жилище* в древних источниках было связано лишь с тем местом, где живут, а также нередко с дикими зверями: *и ты выжсеноуть отъ человекъ и съ зверми дивими будеть жилище твое* (Евсеев 1905, 76). Т. И. Вендина на основе письменных источников церковного характера, относящихся к XI – XII вв., отмечает ряд наименований с семантикой ‘строение, жилое помещение’: *дворъ, храмъ, храмина, клетъ* и др. Исследовательница обращает внимание на социальную дифференциацию жилища, о чем по ее мнению, «ярче всего говорят названия различных хижин, каморок, келий и даже шалашей и шатров», обладателями и жильцами которых являлись представители низших социальных слоёв (Вендина 2002, 177-178). Е. Н. Швейковская, анализируя деловые документы XVI – XVII вв., связанные с куплей-продажей жилых и хозяйственных построек на Русском

Севере, принадлежащих крестьянам, выделяет следующие жилищные и хозяйственные компоненты, «служившие обеспечению каждодневной жизни»: *двор, хоромы, изба, клеть* и др. В приводимых автором примерах значится: *А во дворе хоромов: изба старая с кондатою* (комнатой – Е. Ш.) *да другая изба новая с кондатою да житница стоят во дворе да клеть, что стоит подле старую избу* (Швейковская 2012, 155). Ключевым словосочетанием здесь является *а во дворе хоромов*, содержащим лексемы *двор* и *хоромы*. Существительное *двор*, как отмечает В. В. Колесов, еще в древнерусский период часто смешивалась со словом *дом*, так как «на первых порах именно двор был 'вместилищем' дома, поскольку имел ограду. (...) в середине X века Ольга осаждает древлян и требует 'отъ двора по три голуби'» (Колесов 1986). *Хоромы* же, по мнению исследователя, включали в себя и *дом*, и *двор*, так как «когда-то, в давнее время, и дом, и двор обозначались одним общим словом, совместно входя в понятие хоромы» (Там же). Со временем, разрастаясь в своих пределах, *двор* – огороженное место, становился *градом*, «а его население также включалось в число 'своих'» (Там же). Примечательно, что слово *безградьникъ* в X – XI вв. обозначало человека без родины (СС 1994, 79).

О боярских домах и княжеских резиденциях нам известно не так много. Однако подтверждено, что они включали в себя *двор, хоромы, терем, клеть* и др.

«Первичной единицей любого жилища была клеть. ... Суммируя имеющиеся в литературе высказывания, скажем: клеть представляла собой простую срубленную конструкцию, квадратную в плане, и была фундаментальным элементом исторически развивавшегося жилища» (Швейковская 2012, 159). С этим следует согласиться, так как *клеть* встречается в различных источниках, и в *Русской Правде*, и в русских летописях, где речь идет о княжеских резиденциях. «Клеть упоминается летописью в 1015 г. в связи с кончиной князя Владимира: ночью его тело 'межи клетми проймавшие полост' завернули в ковер и опустили на землю. Происходило это в Берестовском дворце. (...) Как мы видим, клеть входила непосредственно в состав резиденции» (Попов 2000, 400). Данное слово по происхождению является древнерусским, оно образовано от глагола «*kīēu – 'сжимать, теснить, ограничивать', отсюда и слово *клетка*, которое сохраняет древнейшее значение» (Колесов 1986).

Кроме *клетей*, в состав княжеских *хором* входили такие жилые помещения, как *повалуша, покоище, плотица и ложница*. Отметим, что «*ложница*, как и *покоище, плотица* – обозначали спальню князя. Именно в *ложнице* спал князь Андрей (1174 г.), где произошла его первая встреча с убийцами» (Попов 2000, 400). *Повалушами* именовались холодные горницы, отличавшиеся особым убранством и росписями на стенах. В *Словаре древнерусского языка* И. И. Срезневского содержится фрагмент из сборника Троице-Сергиевской лавры XII в., в котором автор поучения обращается к богатому владельцу хо-

ром с упреком: *Ты же жи въ дому, повалоуше испьсавъ, а оубогыи не имать, кѣде главы подѣклонити* (Срезневский 1989, II, 2, 993).

Однако доминирующей частью княжеского двора был *терем*. В *Повести временных лет* говорится о каменном тереме и том, что княгиня Ольга, ожидая послов от древлян, сидела в тереме: *За святою Богородицею надъ горою дворъ теремный, бе бо ту теремъ камень; И заутра Волга, сядяци в тереме, посла по гости* (Срезневский 1989, III, 2, 950). Историки на основе дошедших до нас данных реконструируют терем «как высокую, башнеобразную (...) постройку светского назначения, с купольным шатровым навершием, покрытым позолотой» (Попов 2000, 394). «Златоверхие терема – обычное место действия былин киевского цикла» (Там же, 392).

В целом же княжеский *двор* был центральным местом жизни города, на нем «вершился суд, сходилосъ вече, собиралосъ войско» (Ржига 1929, 17). Как отмечает Р. С. Липец, «на княжеском дворе устраивали празднества и пиры с различными развлечениями, конскими ристаниями, на нем хранилась княжеская казна» (Липец 1969, 51). Исследовательница подчеркивает, что «‘широкий’ двор князя Владимира, постоянно упоминаемый в былинах, (...) по своим функциям очень походит на ‘княж двор’, известный в Киеве по археологическим и историческим данным» (Там же, 50).

Интересной, на наш взгляд, является *Былина про царя Ивана Грозного да про князя Трифона Патрикеева* А. Г. Лукьяновского, действие в которой происходит в Москве. Приведем фрагмент с описанием боярских жилых строений из текста былины:

Над Москвою-рекой, на крутомъ берегу,
Во зеленых садах, на широкомъ двору,
Высоки терема да хоромы стоятъ,
Все соседи на нихъ, какъ на чудо, глядятъ.
Нижни клети хоромъ – широки, велики,
Чуть не в небо ушли наверху чердаки,
Въ серединномъ жилъе повалуши подрядъ,
Красны окна стекломъ во светлицахъ блестятъ (Лукьяновский 1887, 8).

Здесь мы видим описание боярских *хором*, нижний этаж которых составляют *клети*, причем весьма просторные, судя по определениям *широки, велики*. В целом *хоромы* были высокими и выглядели нарядными, поскольку главным их признаком «является крыша, высокий и нарядный шатер» (Колесов 1986). Однако не все слова в тексте былины современникам автора были понятны, поэтому в примечания были внесены пояснения некоторых слов и словосочетаний: «1) Чердаками в боярских хоромех назывались верхние жилые помещения на лето, 2) Повалушами в боярских хоромех назывались светлые горницы, 3) Красными окнами назывались окна со стеклянными ра-

мами, в отличие от волоковых окон, которые задвигались доской – волоком» (Лукьяновский 1887, 8). Таким образом, хотя жилища верхних социальных слоев общества того времени, князей и бояр, обозначались лексемами *двор*, *хоромы*, *клеть*, как и жилища крестьян, однако они в значительной степени отличались по своим размерам и убранству. Кроме того, боярские и княжеские дворы включали и высокие терема, верхняя часть которых нередко покрывалась позолотой.

В письменных источниках находим сведения и о людях, не имевших своего дома, жилища. Человек без дома именовался *бесхрамником*: *Даи же ми сего волнаго странна, неимуцаго нигде главы подклонити, даи же ми сего страннаго въ странныхъ яко странна безхрамника* (СлРЯ XI–XVII вв. 1975, 178), а *бездомствие* обозначало скитальничество: *Ини же самовольною нищетою и странствиемъ... и бездомствомъ во отечествиихъ и въ чюжеземствиихъ...* (Там же, 108).

Дом необходим человеку, как считали в древности, не только при жизни, но и после нее. В оппозиции «временный – вечный» земной дом противопоставлен *превечному дому* – гробу (Кукушкина и Никитина 2000, 7). Существительные *домовина* и *домовище* со значением 'гроб' фиксируются в *Толковом словаре живого великорусского языка* В. И. Даля (Даль 1978, 466). В *Словаре русского языка XI – XVII вв.* существительное *домовище* также отмечено со значением 'гроб': *Преставился тобольский казакъ Петръ Пошехоновъ... а ись приказу прислали камку белую да домовище* (СлРЯ XI–XVII вв. 1977, 310). Отличительной чертой *домовища* является его герметичность, в отличие от дома, оттуда нельзя выйти. Как отмечает Т. В. Цивьян,

абсолютно герметичный дом является 'неправильным', поскольку из него нет выхода: это гроб, могила (ср. в русском связь – противопоставление дом / домовина; 'в него только входят, но не выходят' – македонская загадка о гробе; 'беленый дом без двери и окна' – могила в албанской загадке (Цивьян 2000, 2).

Таким образом, слово *дом* обладало целым семантическим спектром, что было характерно для лексики столь отдаленных эпох, оно обозначало имущество человека, его семью и домочадцев. Семантику жилища человека, его семьи включали в себя лексемы *гнездо* и *обитель*. Прилагательное *домашние* обозначало соотечественников, а *обитательниками* являлись пришельцы, иноземцы. Жилые строения в рассматриваемый период отличались значительной социальной дифференциацией, хотя основу тех или иных построек составляли *клетки*, отражающие в своей семантике главную функцию дома – отгороженность от внешнего мира, защиту от чужого воздействия. Мы можем здесь вспомнить важный постулат: «Мой дом – моя крепость». Жилые княжеские комплексы включали в себя *терема* с комнатами для женщин,

нередко каменные, златоверхие. Дом воспринимается не только как материальный объект, но и входит и в сферу сакрального: *Божий дом*, церковь. Данная тема представляется необычайно интересной и неисчерпаемой по содержанию, она заслуживает особых размышлений и дальнейшего развития.

Библиография

- Байбурин, Альберт. 1983. *Жилище в обрядах и представлениях восточных славян*. Ленинград: Наука.
- Барсукова-Сергеева, Ольга. 2004. „Символика гнезда и бездны в романах И. С. Тургенева”. *Русская речь* 1: 8–15.
- Вендина, Татьяна. 2002. *Средневековый человек в зеркале старославянского языка*. Москва: Индрик.
- Даль, Владимир. 1978. *Толковый словарь живого великорусского языка*. Т. I. Москва: Русский язык.
- Евсеев, Иван. 1905. *Книга пророка Даниила в древне-славянском переводе: Введение и тексты*. Москва: Изд. Отд-ния рус. языка и словесности Имп. Акад. наук.
- Иванов, Вячеслав, Топоров, Владимир. 1965. *Славянские языковые моделирующие семиотические системы (Древний период)*. Москва: Наука.
- Колесов, Владимир. 1986. *Мир человека в слове Древней Руси*. Ленинград: Издательство Ленинградского университета. Доступно 25.12.2023.
https://royallib.com/read/kolesov_vladimir/mir_cheloveka_v_slove_drevney_rusi.html#661
- Кукушкина, Елена, Никитина, Серафима. 2000. „Жанровые «портреты» фольклорного дома. На материале свадебных причитаний и духовных стихов”. *Живая старина* 2 (26): 5–7.
- Липец, Рахиль. 1969. *Эпос и Древняя Русь*. Москва: Наука.
- Лукьяновский, Александр. 1887. *Былина про царя Ивана Грозного да про князя Трифона Патрикеева. Сказание о том, как построена церковь св. великомученика Трифона в Москве*. Москва: Типография Л. и А. Снегиревых.
- Попов, И. О. 2000. „Княжеские резиденции в домонгольской Руси: летописные известия и археологические реалии”. *Stratum plus* 5: 391–406.
- Ржига, Вячеслав. 1929. *Очерки из истории быта домонгольской Руси*. Москва: ГИМ.
- Срезневский, Измаил. 1989. *Словарь древнерусского языка*. Т. I – III. Ч. 1–2. Москва: Книга.
- Швейковская, Елена. 2012. *Русский крестьянин в доме и мире: северная деревня конца XVI – начала XVIII века*. Москва: Индрик.
- Цивьян, Татьяна. 2000. „Архетипический образ дома в народном сознании”. *Живая старина* 2(26): 2–4.

Список сокращений

- СлРЯ XI – XVII вв. 1975. *Словарь русского языка XI – XVII вв.* Вып. 1. Москва: Наука.
СлРЯ XI – XVII вв. 1977. *Словарь русского языка XI – XVII вв.* Вып. 4. Москва: Наука.
СлРЯ XI – XVII вв. 1987. *Словарь русского языка XI – XVII вв.* Вып. 12. Москва: Наука.
СС. 1994. *Старославянский словарь (по рукописям X – XI веков.* Под ред. Р. М. Цейтлин, Р. Вечерки и Э. Благовой. Москва: Русский язык.

JOANNA ANTONIAK

Nicolaus Copernicus University, Toruń, Poland

antoniakjo@umk.pl

ORCID: 0000-0002-1011-7865

Finding your place in the stepmotherland – the sense of home and identity in the contemporary Canadian Chinese poetry

Keywords: Chinese-Canadian poetry, home and diasporic identity, Mercedes Eng, Grace Lau, Kei Cheng Thom

Abstract: The notion of home and its rewritings lay at the core of diasporic literature – it is the sense of home, after all, that not only constitutes a safe space necessary for forming one’s identity but also reinforces the sense of belonging. The aim of this paper is to discuss how the idea of home – understood both as a physical place and as an affective space – is intertwined with diasporic identity in the works of three young Chinese Canadian poets: Mercedes Eng, Grace Lau and Kei Chang Thom.

The notion of home and its rewritings lay at the core of diasporic literature – it is the sense of home, after all, that not only constitutes a safe space necessary for forming and shaping one’s identity, but also provides a sense of belonging and acceptance. In *Cartographies of Diaspora*, Avtar Brah (2005, 177) links this need to find a place to call home with the notion of “homing desire”, a desire to belong somewhere, regardless of one’s geographical location, that stems from the critique of fixed origins; as Brah (2005, 194) explains:

the concept of diaspora offers a critique of discourses of fixed origins, while taking account of a homing desire. The homing desire, however, is not the same as the desire for ‘homeland’. Contrary to general belief, not all diasporas sustain an ideology of return. Moreover, the multi-placedness of home in the diasporic imaginary does not mean that diasporian subjectivity is ‘rootless’. [There is] a distinction between ‘feeling at home’ and declaring a place as home.

In the diasporic context, the idea of home gains multiple meanings – it is no longer merely a physical place of origin or settlement, but rather a transnational

space, a virtual community, or a web of experiences and relations (Cohen 2008, 10). Brah (2005, 192) explores this notion further, highlighting the need for a multifaceted understanding of ‘home’:

On the one hand, ‘home’ is a mythic place of desire in the diasporic imagination. In this sense it is a place of no return, even if it is possible to visit the geographical territory that is seen as the place of ‘origin’. On the other hand, home is also the lived experience of a locality. Its sound and smells, its heat and dust, balmy summer evenings, or the excitement of the first snowfall, shivering winter evenings, sombre grey skies in the middle of the day... all this, as mediated by the historically specific everyday social relations. [...] The question of home, therefore, is intrinsically linked with the way in which process of inclusion or exclusion operate and are subjectively experienced under given circumstances.

The first definition of home in the diasporic context discussed by Brah is similar to Salman Rushdie’s (1991, 10) idea of an imaginary homeland, a space, separated spatially and temporarily, to which one is able to return only through the act of imagination. Meanwhile, the notion of home as “the lived experience of a locality” seems to be influenced by differences (generational, gender, socioeconomic, etc.) found within diasporic communities. According to Brah (2005, 190) the descendants of migrants simultaneously neither have any first-hand knowledge or memory of the homeland of their forefathers, nor are fully accepted by the host culture. Hence, it is not surprising that diasporic writers, trapped between the motherland they (or their parents) had to abandon and the stepmotherland they settled in, often depict in their works the feelings of in-betweenness, the constant fluctuation between being excluded and included and the endless process of reshaping and transforming their identities¹.

The aim of this paper is to discuss how the sense of home and belonging and the fluidity and complexity of diasporic identity are depicted in the works of young Chinese-Canadian poets. Debuted in the late 2010s and early 2020s, authors like Grace Lau, Mercedes Eng, Natalie Wee, Phoebe Wang, and Kai Cheng Thom explore in their poetry the different meanings of home and their own perceptions of it while trying to find the answer to the question concerning the foundation of their identity/ies: what does it mean to be of Chinese descent in the twenty-first century Canada? In my attempt to address this question, I have analysed a selection of poems from three poetry collections: *a place called No Homeland* (2017) by Kei Chang Thom, *my yt mama* (2020) by Mercedes Eng, and *The Language We Were Never Taught to Speak* (2021) by Grace Lau.

In the poetic triptych entitled *the places we come from*, Mercedes Eng discusses the history of the area where she grew up. Eng, a biracial (white and Chinese)

¹ Brah (2005, 194) describes the modern diasporic identity as “always plural and in process” and always in the state of in-betweenness. She claims that the said diasporic identity is the product of homing desire and the coexistence of different understandings of the idea of home.

woman, who, as she notes herself, passes for an Indigenous person, refers to Wikipedia entries and official documents, as well as her own memories, in order to talk about the past of Medicine Hat, Alberta, a small town in which she spent her childhood, and the surrounding areas. However, as she notes throughout the triptych, the official history of the region was written by white settlers who completely erased the existence of the Indigenous people living in the area. As she recounts numerous legends explaining how the town got its name as recorded by white Canadian scholars and politicians, Eng draws the readers' attention to the unseen (and often forgotten) aftermath of the history overwriting process.

the *legends* of how Medicine Hat got its name don't discuss the agenda and process of settler colonialism and its ideology of yt supremacy.

the *legends* of how Medicine Hat got its name don't speak to us then-girls who internalized yt supremacist ideology so much that we didn't want to be who we were and at times even denied who we were (Eng, *the places we come from/0*; original emphasis).

The aforementioned legends depict the Indigenous people as primitive, blood-thirsty, abusive, and savage, eager to betray and backstab each other over petty matters. As Eng notes, such a depiction not only leads to the "invisibilization", as she calls it, of the Indigenous, biracial and people of colour, but also constitutes the foundation of the systemic racism she herself experienced as a child in her hometown.

In her exploration of the history of the place she used to call her home, Eng refers to historical events which shaped the region, namely Numbered Treaties, the Cypress Hill Massacre, and the establishment of the North-West Mounted Police. The term 'Numbered Treaties' refers to the series of eleven treaties signed between the Crown and First Nations between 1871 and 1921 (Filice 2016). The purpose of the treaties was to provide the Crown "with land for industrial development and white settlement" in exchange for provisions granted to First Nations (Filice 2016). Although signed more than a century ago, the treaties are still upheld and continue to impact First Nation peoples both in legal and socioeconomic terms; for instance, the creation of various instruments of forceful assimilation, such as reserves or residential schools, was made possible by the treaties and negatively affected Indigenous cultures, customs and traditional ways of life (Filice 2016).

Another of the events mentioned by Eng, the Cypress Hills Massacre, took place on 1 June 1873 when white fur traders and wolf hunters attacked and Assiniboine camp, killing 20 men, women and children (Goldring 2015). In an attempt to mitigate the situation, the Government established the North-West Mounted Police in order to prove to First Nations that the justice system established by the white settlers was impartial. However, NWMP failed to identify and prosecute the per-

petrators of this massacre; such a miscarriage of justice affected the relationship between white settlers and First Nations (Goldring 2015).

Eng refers to those events, mentioning that the City of Medicine Hat is located in Treaty Territory 7 and not far from the Cypress Hills, in order to highlight the abuse and oppression the Indigenous people suffered at the hands of white colonizers. However, she does not focus solely on the past of her hometown. In the closing stanzas of *the places we come from/0* Eng describes the present of the town, noting that it is the headquarters of the British Army Training Unit Suffield (a training base for former colonizers' soldiers) and Defence Research and Development Canada, a facility specialising in the development of biological weapons, or, as Eng calls it, "the *home* of war research and readiness" (*the places we come from/0*, original emphasis). Apart from that, she also highlights the exploitation of natural resources and native cultures for tourism, calling her home town "the *home* of some of the largest gas fields on Turtle Island" and "the *home* of the world's largest *tepee*" (Eng, *the places we come from/0*; original emphasis). The emphasis placed by Eng on the word 'home' can be seen as an exercise in irony – the city of Medicine Hat is the home to everything, except for people of colour and Indigenous people who inhabit it.

Continuing her exploration of the exploitative past and present of her home town, in the last poem of the triptych, *the places we come from/2*, Eng focuses on the Drumheller Institution, a prison located close to Medicine Hat, where her father was incarcerated. However, as she recalls her memories of the place, Eng notes that the penitentiary was filled with people of colour and Indigenous people:

seeing my dad in this place that was the only place where I saw a large
groups of people of colour made ever-more fervent the desire to look like
my blue-eyed fair-skinned mother (*the places we come from/2*).

The fact that prison complex is the only place where young Eng saw large groups of people of colour is the testament of not only the systemic racism plaguing Canadian society – as people of colour tend to receive longer and more severe sentences than their white counterparts – but also the devastating impact of racism, colourism, and white supremacist ideology have on young people of colour. It is not surprising that young Eng yearns to look like her white mother as she sees whiteness as the only guarantee of safety and the only way to be accepted by the white Canadian society.

The image of home that transpires from Eng's triptych can be interpreted as exemplifying the colonial *imago mundi*. As noted by Mircea Eliade:

to settle in a territory, to build a dwelling, demands a vital decision for both the whole community and the individual. For what is involved is *undertaking the creation of the world that one has chosen to inhabit*. Hence

it is necessary to imitate the work of the gods, the cosmogony. But this is not always easy, for there are also tragic, blood-drenched cosmogonies; as imitator of the divine gestures, man must reiterate them (1963, 51; original emphasis).

Upon settling down in Canada, the colonizers attempted to transform the newly occupied space into their version of the world – the one brought from their homeland and the one which justified their presence. This imitation can be achieved, symbolically, through creating stories and records that either modified the legends and other texts of culture passed orally by the Indigenous people or completely overwrote them, changing their meaning and, by proxy, depictions of the world present in them. As Eng notes in *the places we come from/0*, those modified stories were later ritualised and given sanctity and legitimacy as founding myths, songs and pageants that are later reenacted during anniversaries and other important moments in the history of the settlement.

As a result, this newly established home outside of home not only can retain some of the qualities of the homeland, but also ensures that the colonial, or, in this case, British, understanding of home transcends geographic and physical boundaries. Similarly to Anderson's imagined communities, the colonial *imago mundi* becomes a construct that aids people to form their identities – as founding myths are repeated, ritualised and, in consequence, legitimised, they become a marker signifying belonging to the given community. However, as noted by Eng, not all inhabitants of her hometown are fully accepted as a part of the said community – even as a young girl, Eng realizes that, due to their mixed origin and Indigenous appearance, she does not fit in the colonial *imago mundi*, that people like her are the villains of the creation myths shaping her community, that they are constantly seen as aliens or others in their own home. Furthermore, in *the places we come from/2* Eng highlights how devastating such a sense of exclusion is for the self-perception and self-worth of young people of colour who start to believe that only through becoming someone else they can be accepted in their community.

The depiction of home that transpires from Eng's triptych does not align with the general perception of home as a safe space; instead, it steers more towards that of the *Unheimlich*, presenting home as a source of fear, anxiety and traumatic memories. The *Unheimlich* was introduced by Sigmund Freud in 1919 as a term used to describe the feelings of dread and horror experienced when the homelike and the unhomely merge together (McCarthy 2017, 3). When applied to the idea of home, the *Unheimlich* can be defined as "a sense of homeliness uprooted, the revelation of something unhomely at the heart of hearth and home" (Royle 2003, 1). As a result, home can become a site of estrangement, exclusion and anxiety, capable of reproducing violence within its borders and, in consequence, traumatising its inhabitants (McCarthy 2017, 4). This feeling is particularly visible in Eng's

poetic triptych – when she starts to reflect on her childhood experience from the perspective of an adult, she finally manages to identify her home of Medicine Hat as the source of her trauma and anxiety.

The notion of home as the *Unheimlich* is also discussed by Kai Cheng Thom in her poem *downtown beaustide*. The poem is a poetic description of Thom's birthplace, the City of Vancouver; however, it is not a nostalgic portrait of the city, as Thom describes her hometown as filled with monsters, a sentiment already indicated in the title of the poem²:

vancouver, gentle open jaw
 swallowing our screams, the sounds drowned by the tide
 bits of fleshrot between its skyscraper teeth
 Indigenous women, sex workers, trans girls, queer [...]
 women, denied complicity [...]
 east side chinese kids
one day you'll rise up, get rich
as long as you don't get eaten first (*downtown beaustide*, original emphasis).

The home that Thom depicts is not a safe space but rather a monstrous carnivore, the mythical titan Cronus that devours and destroys his own children, especially those that are already marginalised and exploited: migrants, Indigenous people, women and the members of LGBTQ+ community. However, as Thom notes, due to the abusive nature of their home, those exploited groups have been taught to accept the said abuse for the greater good – to sustain the city – and, ultimately, to forget about it:

the city sings a siren song
 we forget, forget, are forgotten
 and we recoil
 from Missing & Murdered
 taught to feed the beast
 that's what they taught us
close your eyes
make the ancestors proud (*downtown beaustide*, original emphasis).

The violence and abuse that marginalised groups experience are, as Thom notes, deeply rooted in systemic racism and misogyny. Thom illustrates her point

² The title of the poem refers to Downtown Eastside, one of the oldest neighbourhoods of Vancouver. It is known for its dual nature: on the one hand, it is raved with social issues, such as high levels of poverty, homelessness, hard drug use, crime, and sex work; on the other, it has a long history of social activism and community resilience. Currently, the area has been undergoing the process of gentrification. Thom's decision to refer to the area as 'beaustide' underlines not only the harsh living condition of Downtown Eastside but also the mistreatment its inhabitants experience as the part of gentrification process.

through referring to Missing and Murdered Indigenous Women and Girls, a term used to refer to an epidemic of violence directed against Indigenous women in Canada and the United States³. However, similarly to Eng, Thom notes how the marginalised and abused groups internalise racism and misogyny for the sake of survival: they refuse to acknowledge pain and suffering of those most vulnerable and start to see the Missing and Murdered as the necessary sacrifice. This approach to M&MIW&G is reflected in Thom's use of the verb 'to recoil', used to indicate the need to separate oneself or the refusal to accept something motivated by disgust, dislike or disapproval. Yet, in her poem Thom postulates that the groups exploited and abused by their hometown – migrants, people of colour, queer people – should neither try to forget about the source of their trauma nor ignore the suffering of others; instead, they need to remember why they do not, and cannot, feel fully safe in their *Unheimlich* home.

The theme of trauma seems to be intertwined with those of exploitation and commodification of both migrants and the spaces they inhabit. In *I Don't Hear Cantonese in Chinatown Anymore*, Grace Lau addresses this issue while focusing on the gentrification of Vancouver Chinatown. The emergence of Chinatowns in Canada, but also all over the world, can be seen as a counterreaction to racially-motivated hostility⁴ encountered by Chinese immigrants settling down in Western countries. Therefore, initially "Chinatowns provided refuge from the harsh conditions of life in larger society, allowing the early Chinese immigrants to seek social, emotional and material support and, at times, protection from racial hostility" (Li and Li 2011, 8); hence, Chinatowns were characterised by internal duality: they were simultaneously the spaces of political, social, and geographical isolation separating Chinese migrants from the white host society and the places providing them with the sense of belonging and understanding. Due to their history, Chinatowns function, among other things, as visible remainders of discrimination and prejudice interwoven into the Western cityscapes. Yet, as Lau notices, those historical spaces are being commodified by tourists:

I hear tourists whisper, with the shiver
of a cheap thrill, about driving
down that strip
on East Hastings—
windows up doors locked

³ According to database created by Native Women's Association of Canada, "between 2000 and 2008 Aboriginal women and girls represented approximately 10% of all female homicides in Canada. However, Aboriginal women make up only 3% of the female population" (Native Women's Association of Canada 2010, 3).

⁴ This hostility stems from Yellow Peril, "a complex of fears and prejudices associated with the sense of variously understood threat from the expansion and domination of representatives of the yellow race, felt and expressed by the white people identifying themselves with the Western civilization" (Łopińska 2012, 42).

past boarded-up bakeries and empty apothecaries.
 Dried shrimp just doesn't sell
 like it used to (*I Don't Hear Cantonese in Chinatown Anymore*).

The excitement of tourists, as described by Lau, stems from the stereotypical perception of Chinatown as an exciting and dangerous space – the short drive through one of its streets is comparable to a rollercoaster ride in an amusement park. However, the commodification and consumption of this slowly deteriorating space detaches it from its history and the experiences of its inhabitants, both historical and current ones. The most recent of those experiences, which is also the reason for the disappearance of Cantonese from Chinatown, is gentrification, addressed by Lau in the second part of the poem:

There are devils
 in this city worse than devils in suits
 that speak your language,
 claim they fight for beauty
 while smothering a culture
 with a 1600-thread-count pillow.
 The city sees them too (*I Don't Hear Cantonese in Chinatown Anymore*).

Gentrification can be defined as a gradual “economic and social process whereby private capital [...] and individual homeowners and renters reinvest in fiscally neglected neighbourhoods through housing rehabilitation, loft conversions, and the construction of new housing stock” (Lees, Slater and Wyly 2010, 319). As undesirable areas become fashionable, their inhabitants are once again exploited and excluded, forced to abandon not only their homes but, most importantly, their communities (Lees, Slater and Wyly 2010, 319). Lau's words suggest that in the case of Vancouver Chinatown, the gentrification process has been particularly deceptive and egregious, masquerading as ‘a fight for beauty’, a slogan used by Westbank Corp., a developer infamous for its gentrification of Vancouver and believed to significantly contribute to the unaffordability of housing in the city (Acar 2020). Forced evictions, displacement, and dispersal of the Chinatown residents caused by the actions of developers such as Westbank Corp. are, according to Lau, responsible for the slow disappearance of Chinese cultural heritage in Chinatown. However, what seems to upset her the most is the reaction, or rather the lack of thereof, of the city authorities:

The city speaks veganese and venti—
 a prefab vocabulary born of swallowing
 its history, with new money
 in its teeth (*I Don't Hear Cantonese in Chinatown Anymore*).

Lau accuses the city and its representatives of favouring financial gain over the historical and cultural importance of gentrified spaces – it is the act of the ultimate exploitation and commodification of the other, motivated solely by greed. However, the failure to preserve Chinatown is not presented merely as a monetary gain to the city but, worryingly so, as a looming threat of the erasure of Vancouver's painful history of exclusion and discrimination.

The notion of gentrification is also brought up by Mercedes Eng in *the legend of the craft brewery of Medicine Hat*. In the poem, Eng describes the opening of the craft brewery “named after an Indigenous vehicle of conveyance by three white men”. Just like Lau, Eng sees the establishment of the brewery as a sign of gentrification:

I'm not a craft brewery person myself as I see them as agents of gentrification and I'm anti-gentrification or more accurately I'm anti-gentrification-as-an-ongoing-instantiation-of-colonialism-and-*yt*-supremacy as I'm assuming that most craft breweries are owned by *yt* guys who wanna create these legends about the genesis of their businesses like they're some kind of frontiersmen boldly going where no one's ever gone before (*the legend of the craft brewery of Medicine Hat*).

Gentrification, as depicted by Eng, can be seen as an extension of the colonization process and objectification and exploitation of Indigenous cultures it often entails. Through drawing the parallels between the behaviour of the three young men and that of the colonizers, Eng underlines the ongoing character of the commodification of the people of colour, which they cannot escape even in their own hometown.

Conclusions

All three authors present their Canadian home as a palimpsest⁵ as the histories of the spaces they inhabit have been constantly overwritten. In her poems, Eng describes how the oral stories of the Indigenous people are erased by scientific papers and official documents created by the white settlers for the purpose of justifying their colonizing mission. Similarly, Thom's and Lau's poems discuss how the presence of minority and marginalised groups and their experiences are being overwritten by the actions of the host society (such as gentrification of historic migrant spaces) and the paralysing power it has over the marginalised groups,

⁵ According to Bill Ashcroft, Gareth Griffiths and Helen Tiffin (2000, 160), in the postcolonial context, the palimpsest functions as “a useful way of understanding and developing complexity of culture, as previous ‘inscriptions’ are erased and overwritten, yet remain as traces with present consciousness”.

preventing them from speaking up and sharing their stories. However, despite these rewritings and erasures, those forgotten stories start to show through the imposed changes and make themselves visible again.

Yet, the process of overwriting cannot be reversed – as Lau notes in *Going Home*, returning to the pre-palimpsest home is impossible:

[i]t takes more than muscle
memory and a map of the last century
of Sino-British relations
and I wouldn't know who to ask
for directions anyway (*Going Home*).

While the idea of returning to the abandoned home lays at the core of classically understood diasporic experience, Lau herself believes that returning to its idealised version — the one passed from generation to generation—leads only to the growing sense of isolation and non-belonging as well as the inability to feel at home in any place, leaving one's homing desire unsatisfied:

the thing with returning to a home
that exists only in your mind:
your body gradually forgetting what home feels like (*Going Home*).

Instead, Lau suggests that the signs of the abandoned home can, in fact, be found in the new one:

I touch home in a six-by-four photograph
I hear home in a T&T Supermarket
I see home in Chinatown that feel the teeth
of the years,

but I can never
go home (*Going Home*).

Lau admits that, instead of thinking about going home, she started to associate certain aspects of her old home with the elements of her new environment, in consequence creating her own palimpsest home. Therefore, the poem highlights the hybridity of her Canadian home and the constant changes it undergoes.

The palimpsestic character of the Canadian home – whether resulting from forceful erasure of migrant experiences by the colonizers and host society or the conscious decisions to create a hybrid environment – appears to have a significant impact on the diasporic identities of three poets. Eng, Thom, and Lau admit in their poems that, as they learn more and more about their homes, their perception of not only their communities, but also of themselves has changed. In consequence,

they constantly need to rewrite and transform their identities as they overcome internalised racism, colourism and misogyny and gain a deeper understanding of systemic discrimination. As a result, it is not only their homes but also their identities that become palimpsests, hybrids consisting of different influences and rooted in a wide variety of stories, experiences and memories. Hence, it is this palimpsestic and hybrid state that seems to constitute the answer to the question posed at the beginning of this paper: What does it mean to be of Chinese descent in the twenty-first century Canada?

Bibliography

- Acar, Ayse. 2020. "What Spins, Weighs 3.4 Tonnes and Insults Vancouver's Homeless?" *New Canadian Media*. Accessed December 10, 2023 <https://newcanadianmedia.ca/what-spins-weighs-3-4-tonnes-and-insults-vancouvers-homeless/>.
- Ashcroft, Bill, Gareth Griffiths, and Helen Tiffin 2000. *Post-Colonial Studies. The Key Concepts*. London and New York: Routledge.
- Brah, Avtar. 2005 [1996]. *Cartographies of Diaspora: Contesting Identities*. Electronic edition. London and New York: Routledge.
- Eliade, Mircea. 1963. *The Sacred and the Profane. The Nature of Religion*. Translated by Willard R. Trask. New York: Harcourt, Brace & World, Inc..
- Eng, Mercedes. 2020. *my yt mama*. Vancouver: Talonbooks. Kindle edition.
- Filice, Michelle. 2016. "Numbered Treaties." *The Canadian Encyclopedia*. Accessed December 10, 2023. <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/numbered-treaties>.
- Goldring, Philip. 2015. "Cypress Hills Massacre." *The Canadian Encyclopedia*. Accessed December 10, 2023. <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/cypress-hills-massacre-feature>.
- Lau, Grace. 2021. *The Language We Were Never Taught to Speak*. Hamilton, ON: Guernica Editions, Inc.
- Lees, Loretta, Tom Slater, and Elvin Wyly eds. 2010. *The Gentrification Reader*. London and New York: Routledge.
- Li, Peter, and Eva X. Li. 2011. "Vancouver Chinatown in Transition." *Journal of Chinese Overseas* 7: 7-23.
- Lopińska, Aleksandra. 2012. "The 'Yellow Peril' Syndrome in Contemporary Russia." *Sensus Historiae* 8: 41-58.
- McCarthy, Lindsey. 2017. "(Re)conceptualising the Boundaries Between Home and Homelessness: the Unheimlich". *Housing Studies*. <https://doi.org/10.1080/02673037.2017.1408780>
- Native Women's Association of Canada. 2010. *Fact Sheet. Missing and Murdered Aboriginal Women and Girls*. Accessed December 10, 2023. https://www.nwac.ca/assets-knowledgecentre/Fact_Sheet_Missing_and_Murdered_Aboriginal_Women_and_Girls.pdf.
- Royle, Nicolas. 2003. *The Uncanny*. London: Routledge.

Rushdie, Salman. 1991. *Imaginary Homelands. Essays and Criticism 1981-1991*. London: Granta Books.

Thom, Kai Chang. 2017. *a place called No Homeland*. Arsenal Pulp Press: Vancouver.

MAGDALENA ZABIELSKA

Adam Mickiewicz University in Poznań, Poznań, Poland

magdalena.zabielska@amu.edu.pl

ORCID: 0000-0002-9806-1981

‘Here’ and ‘there’ (‘home’?) – the discursive construction of being ‘not at home’ in foreigners’ accounts of accessing healthcare in Poznań

Keywords: healthcare, Poznań, home, intercultural communication, discourse, belonging

Abstract: The focus of this paper is the discursive construction of being ‘not at home’ on the basis of foreigners’ accounts, shared during narrative interviews. The interviews were conducted in 2021 and featured forty respondents who live or used to live in Poznań and had some experience with local healthcare institutions. As will be demonstrated, foreign patients describe regular check-ups and consultations, as well as various (emergency) situations during which they sought medical help but could not communicate, thus feeling helpless in expressing their concerns. The situations described led them to juxtapose how they felt ‘here’ as opposed to the healthcare system in their home country. The accounts range from simple comparisons between ‘here’ and ‘there’, to feeling out of place and not welcome. In the study, relevant excerpts were analysed qualitatively with reference to the linguistic means the participants used, e.g., spatial deixis, adjectives and adverbs. Apart from revealing the problems which are yet to be solved by healthcare institutions, the accounts the interviewees share offer an insight into the way in which they talk about these apparently sensitive issues which concern their wellbeing and feeling of safety. This seems to be of primary importance in the context of major population movements and their consequences for the well-being of communities, both in Europe and beyond.

Introduction

The city of Poznań, the fifth largest city in Poland (pop.: 550,000) has become a home for many people from different countries in recent years, be it international students, migrant workers, refugees or NATO soldiers. According to the Statistical yearbook of the Wielkopolska voivodeship (2022, 46), 1071 immigrants applied for permanent residence in the city in 2022. These people may potentially become

patients at some point and face language-based communication problems, concerning the Polish or English language. This may happen not only in cases of direct doctor-patient communication but also, for example, if their consent for surgery is needed (Michalak 2019). Yet, it should be noted that seeking medical help or advice concerns a very sensitive aspect of one's life – i.e., our personal well-being, or those of loved ones – and so it seems significantly different, than, for instance, buying groceries. Consequently, successful communication in this particular context seems of primary importance, and, as studies (Al Shamsi et al. 2020; Seale et al. 2022) demonstrate, it contributes to the success of the therapeutic process.

The Polish Patient's rights act (2008) guarantees the right to receive information in a comprehensible way, using various means supporting communication. Yet, healthcare institutions do not have the funds to cater for the needs of these potential patients, for instance in the form of interpreting or translating services (Głodowska 2019, 108–109, in comparison for example, to the UK or USA, Michalak 2019, 123–127). It is in this context that the study was conducted, anticipating the many problems foreign patients may face when seeking medical help. The experiences that the interviewees shared also lend themselves to a discursive analysis of the way they talked about the feeling of (not) belonging as a result of dissatisfaction with the quality of communication in the Polish healthcare context.

In the article below, I first offer a literature review to set the ground for the qualitative research. Then a brief theoretical and methodological background is provided, followed by a description of the data and the research procedure. Finally, the results of the study are discussed and concluded.

Literature review

The need to study the participation of foreigners in the context of healthcare in Poland is expressed by both researchers (Koss-Goryszewska and Pawlak 2018, 178) and the interviewees themselves:

- a) *I wanted to thank for selecting this very sensitive topic, for me, as a foreigner, is one of my biggest concerns [...] (S13)¹.*

In the context of Poznań specifically, the topic has been examined by Mińkowska (2010), who interviewed foreigners in the city about their healthcare experiences. In the broader context of Poland, Luck and colleagues (2019) discussed the use of healthcare services by Ukrainian migrants and Wąsikiewicz-Firlej and colleagues (2022) conducted interviews with foreign students staying in Poland, with healthcare issues being one of the topics touched upon. In general, all these studies point

¹ All quotes are provided in their original form.

to a language barrier and overall lack of information about the treatment of foreign patients within the healthcare system in Poland as the main obstacles in receiving medical assistance. Finally, a conference entitled *Kulturowe uwarunkowania opieki nad pacjentem* [Cultural conditioning of patient care] was organised by Poznań University of Medical Sciences and Poznań City Council, which took place on 26th February 2020 in Poznań. This resulted in a publication under the same title (Głodowska et al. 2019) which touched on related issues. Analogical studies on the use of healthcare services by migrants in other countries have been conducted, e.g., in Ireland (Migge and Gilmartin 2011) or relatedly, among exchange students during the pandemic period (Kapun et al. 2020). A different perspective is adopted by Solarek-Gliniewicz, whose research project, entitled *Second-language communication in workplace settings — the case of Polish migrants in Norway (NorPol)*, focuses on Polish physicians with L2 Norwegian and their communication with patients.

Theoretical background

The focus of the current paper is on the discursive construction of being 'not at home'. Discourse in this sense is understood as "provid[ing] a set of possible statements about a given area, and organis[ing] and giv[ing] structure to the manner in which a particular topic, object, process is to be talked about" (Kress 1985, 7). Having said that, discourses are ways of talking about specific things, as "[t]hey provide the productive scaffolding for human talk, thought, and practice" (Karlberg 2004, 14). In this article, the discourse of being 'not at home' can be discussed in relation to the concept of belonging, which can be defined as emotional attachment, about feeling "at home" (Yuval-Davis 2006, 197) and "feeling safe" (Ignatieff 2001). It can also be understood as "specific attitudes and ideologies concerning where and how identity and categorical boundaries are being/should be drawn, in more or less exclusionary ways, in more or less permeable ways" (Yuval-Davis 2006, 203). At the level of text, the traces of the discursive construction of home constitute for instance spatial reference, which, according to Wodak and colleagues (1999), include: toponyms, geonyms, adverbs of place, spatial reference through persons, through such prepositional phrases as 'with us' (see also Meinhof and Galasiński 2005; Chilton 2005; Filardo-Llamas et al. 2015). As an example, Kiełkiewicz-Janowiak and Zabielska (2017) conducted interviews among Poles who had lived or lived in the UK, about the differences in doctor-patient relationship in their home and host country. The data was analysed for, amongst other things, deictic markings of identity. For instance, in the excerpt below, the interviewee talks about her experience of gynaecological care during pregnancy in the UK, marked as "here", since the interview was conducted in the UK, comparing it with Poland, marked as "the place we went to".

- b) *Well, the place where we went to that doctor, he, you know, he would tell us a lot, explain, here it was different, because here we had only in fact two USG examinations (...) [No tam, gdzie my jeździliśmy do tego lekarza, on nam wiesz, no nam bardzo dużo no tam, nie wiem, tłumaczył, opowiadał, mówił, tutaj było inaczej, bo tutaj mieliśmy tylko tak naprawdę dwa razy usg (...)]*²

On the basis of such stories, the following realisations of linguistic geo-demography can be identified:

- (which country do I live permanently?) e.g. ‘in Poland’ (Pol. ‘w Polsce’)
- place (where am I now?) e.g. ‘here’ (Pol. ‘tutaj’)
- affinity for one’s country, feeling of personal belonging, e.g. ‘with us’ (Pol. ‘u nas’)
- context sensitivity (where is the interview conducted? who is the interviewer?)

As it will be demonstrated in the analytical part of the paper, in this data sample, the discursive construction of being ‘not at home’ is an umbrella term which consists of smaller themes. A theme is understood as an element that “represents some level of patterned response or meaning within the data set” (Braun and Clarke 2006, 82), in this case: ‘here’ (and) ‘there’, ‘how it would be at home’ and ‘out of place’, as well as self-identification.

Data and methods

This study constituted an analysis of selected excerpts derived from forty narrative interviews, conducted between Nov. 2020–Sept. 2021 with foreigners living or who used to live in Poznań, without or with weak knowledge of Polish. They were recruited in a variety of ways, either through institutions which employ foreigners or groups or associations for foreigners, including online ones. Participants who agreed to take part in the study were also asked to suggest other potential subjects (the snowball technique, Manohar et al. 2019, 85). Ultimately, forty people of various nationalities – including British, Belgian, Indian, Nigerian, Turkish, Spanish, Brazilian and Iranian – agreed to participate. Upon accepting the invitation, an email message was sent, introducing the researcher’s office and the study objectives in general, followed by an informed consent document detailing information about the study. Next, meetings via Teams/Zoom/WhatsApp or later in person were arranged and recorded.

With a view to qualitatively analysing the participants’ shared experience, the selected fragments were transcribed in order “to investigate complexities of our social world” at the expense of “measuring, counting and prediction” (Tuffour 2017,

² All translations are mine, MZ.

12, see also Finlay 2011). In terms of content, participants focused on particular (communicative) difficulties faced when accessing healthcare, their personal take on the reported situation, their coping strategies, and suggestions for improvement. This experience of the apparent communication problems – which are yet to be solved by healthcare institutions – provides an insight into the way in which they talk about these apparently sensitive issues which concern their well-being and feeling of safety. It is in this context that the discourse analysis allowed the researcher to capture acts of discussing how it is 'here' and how it would be 'there', 'how it would be at home' and 'out of place', as well as of identifying themselves in some way. In the following section, selected excerpts, grouped thematically, will be analysed and discussed following the above-mentioned division. First, the comparison between Poland and the home country made by the respondents will be discussed when they enumerated problems with healthcare institutions. As can be seen, this was done either implicitly, when they referred to only one context, or explicitly, when both of the contexts were mentioned. Next, the themes of 'how it would be at home' and 'out of place', as well as self-identification will be examined, this time when the participants pointed to the consequences of the aforementioned problems and when they presented their personal perspective on the events reported.

Identifying problems: here /and/ there

In the interviews, the participants enumerated a number of problems they encountered with healthcare services in Poznań, including communicative ones.

- c) *My department had never told me and still I'm not totally clear about this, what to do actually, how to use this public insurance that I'm paying a lot of money into (S16).*

In (c) above, the interviewee refers specifically to the fact that, although they are aware of the significant part of their remuneration that goes into public insurance scheme, they have not been told specifically how to use the services they are entitled to. In this case, the interviewee's focus is on the problem as identified and experienced 'here'.

- d) *[...] as if I was disturbing her just before she was ending her shift or something. She only spoke Polish to me. Fair enough. But then she was incredibly rude and brutal (S14).*

In example (d), the participant refers to the unpleasant or even brutal treatment by the doctor on duty that they experienced when they sought medical help after falling off a bike. The comment on the character of the management also seems

to be an indirect reference to the fact that this treatment might have been different in a different context, known to the speaker. Consequently, in a way this may also be an implicit identification with that context (most likely the UK), pointing to the polyphonic character of the utterance. In this case, however, it is not so much “a polyphonic play or drama signalling” the presence of different voices but rather referring to a different viewpoint (cf. Yuval-Davis 2006, 203) which may be closer to the speaker (see Fløttum et al. 2006, 36).

e) *the GP doctors in the UK tend to be very homely, more personal (S1).*

In example (e), the character of the problem identified in Poland is discussed in comparison with a similar context in the UK. Yet, as opposed to the implicit comparison from example (d), this is done explicitly, referring to the UK context.

f) *Polish people usually are very polite to foreign people, then not that polite to other Poles, and it can be like they are having an argument, and they are not having an argument, they are just exchanging information in a very abrupt way [...] it took me years to work that out, now I know I understand it, it is a shock, and it is still shocking in many ways, people can be very abrupt with you, you wonder why and then you realise it is not just you, maybe it is everyone else (S18).*

In (f), the comparison, though still not offered directly, is more pronounced, since the participant openly admits that it took them some time to understand what they consider to be particularly Polish behaviour, and the very adjective “abrupt” suggests that this is not the kind of behaviour they are used to in their home country.

g) *UK has as many grumpy and unhelpful staff as in Poland, but the difference is that they are grumpy in English (S1).*

The last example, (g), is an explicit comparison between the contexts, appreciating the latter, since it is the native context of the participant and specific values and attitudes associated with it (see Yuval-Davis 2006, 203).

Consequences: ‘How it would be at home’ and ‘Out of place’

Another group of excerpts addresses the consequences of the previously identified obstacles, in this case allowing for the identification of the ‘how it would be at home’ theme.

h) *There was a time I was very bad in the corona time and If I would be in Turkey, I would definitely call, but I didn't call, because if I would call, they*

wouldn't understand me probably, so it would change nothing, so I didn't call (S11).

In the example above, the author speaks about the times of pandemic and the hopelessness of the situation, when they refrained from seeking medical help knowing that help would not come. At the same time, the author clarifies that in their home country things would be done differently. This comparison is explicit, and it emphasises the difference between the two contexts, similarly to example (g) above, yet referring to a different thematic element.

- i) *I am left there, me and my bags, nurses, the nurses weren't very nice at all, 2 o'clock in the morning, I was very tired, very stressed out, no idea what was going on, she kind of speaks to me, [...] I've no idea what you are saying to me, [...] she was annoyed She just assumed I did not speak Polish, I was just sitting there [...] for 40 mins, and another nurse came along to take me outside the room, and pointed to a chair, I stayed there for another 40 mins, it seem to go on forever, it gave the impression that I wasn't welcome [...] they were so crossed about the fact you do not understand, out of place, we do not want you to be here, thank you very much, you make our job more difficult (S1).*

A separate group of stories shared by the interlocutors was the stories of husbands/partners who accompanied their wives/partners in labour. Here the participant shares his "horror story" (originally named this way by him) and the experience is explicitly labelled as "out of place", an impression formed by the way he was treated by the staff. It can be assumed that this experience of being "out of place" may be interpreted in a two-fold way: uncomfortable there in hospital, not knowing anything, and in general in Poland in similar circumstances.

Patients' personal perspectives on the experiences: Self-identification

The last theme in the discursive construction of the home is self-identification. In this case, the act of naming oneself in a particular way shows one's identification with a given group or place and therefore can also suggest where this person feels that they belong (marked in bold). This was done while presenting the interviewees' perspectives on the situations reported.

- j) *The first time I just got your email, you know, I was so excited, so delighted [...] because that voucher, that money, I don't want that, I just wanted to get my message across, especially that [...] if you are inviting people from other countries [...] I am working here, I pay taxes [...] so here [...] you*

are part of the society [...] but at least in some places like hospitals, medical centres, where you are dealing with humans' life we as foreigners expect them to speak English (S13).

- k) *I am very English, queue and that sort of things (S1) (cf. 'here' and 'there' above).*
- l) *I felt I could not advocate for myself and in a medical situation it is often important to advocate either for myself or my children; If I disagree with a doctor, what happens I often find myself in a position when I am thinking is this worth doing? Is this a question worth asking? Sometimes I find myself keeping my opinions to myself, not asking questions, not because I disagree, but because I just don't feel confident in saying it, this is not going to end well (S28).*

The three examples above illustrate acts of identification. Examples (j) and (k) are explicit, with the latter similar to examples (c-f) above in that they describe only one context yet refer to a different thematic element. Furthermore, while (j) shows the identification from the perspective of the host-country – being a foreigner, (l) refers to the attachment the person formed to their cultural tradition and dealing with things. In the latter case, this identification may also suggest some implicit comparison with the Polish way of doing things. However, example (l) is not an act of explicit identification, but since the person feels the need to advocate for themselves, it can be treated as an indication that their rights are not respected, thus they need to make this additional effort and may not feel particularly comfortable, that is, may not feel 'at home'.

Conclusions

In this paper, the discursive construction of home has been investigated on the basis of the interviews conducted with foreigners who had experience with healthcare institutions in Poznań. Poznań prides itself on being a city open to incoming visitors. Many interviewees emphasise that they love Poznań and the people here, it is just the aspect of healthcare that is problematic. Even when they say that they are overall satisfied with the care they receive here, they admit that it is only the case because they rely on someone else's help. This only shows the extent of the communicative problems foreigners face when seeking medical assistance. As the analysis demonstrates, while giving accounts of numerous problems, their consequences and interviewees' own takes on their experiences, they constructed feelings of 'not being at home', which included themes of implicit or explicit comparisons and self-identification *vis-à-vis* the place they stayed/came from, as well as the sense of belonging. Consequently, the reporting of the difficulties that

the participants faced gave them an opportunity to reflect on their experience and how it contributes to their well-being in the receiving country, which should be treated as a basis for improvement for decision-makers regarding the healthcare offered to foreign patients.

Bibliography

- Al Shamsi, Hilal, Abdullah Almutairi, Sulaiman Al Mashrafi, and Talib Al Kalbani. 2020. "Implications of Language Barriers for Healthcare: A Systematic Review." *Oman Medical Journal* 35, no. 2: e122. Accessed October 10, 2023. <https://doi.org/10.5001/omj.2020.40>.
- Braun, Victoria, and Virginia Clarke. 2013. "Teaching Thematic Analysis: Overcoming Challenges and Developing Strategies for Effective Learning." *The Psychologist*, 26: 120-123.
- Chilton, Paul. 2005. "Vectors, Viewpoints and Viewpoint Shift: Toward a Discourse of Space Theory." *Annual Review of Cognitive Linguistics*, 3: 78-116
- Filardo-Llamas, Laura, Christopher Hart, and Bertie Kaal. 2015. "Introduction for the Special Issue on Space, Time and Evaluation in Ideological Discourse." *Critical Discourse Studies*, 12 (3): 235-237.
- Finlay, Linda. 2011. *Phenomenology for Psychotherapists: Researching the Lived World*. Malden: Wiley-Blackwell.
- Fløttum, Kjersti, Trine Dahl, and Torod Kinn. 2006. *Academic Voices: Across Languages and Disciplines*. Amsterdam: John Benjamins Publishing.
- Głodowska, Katarzyna B. 2019. „Procedura pracy z pacjentem obcojęzycznym.” In *Kulturowe uwarunkowania opieki nad pacjentem* [Cultural Conditioning of Patient Care], edited by Katarzyna B. Głodowska, Ewa Baum, Rafał Staszewski, and Ewa Murawska, 103-116. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UMP/Wydawnictwo Miejskie Poznań.
- Głodowska, Katarzyna B., Ewa Baum, Rafał Staszewski, and Ewa Murawska (eds.). 2019. *Kulturowe uwarunkowania opieki nad pacjentem* [Cultural Conditioning of Patient Care]. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UMP/Wydawnictwo Miejskie Poznań.
- Ignatieff, Michael. 2001. *Human Rights as Politics and Idolatry*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Kapun, Marija M., Monika Kavalir, Klavdija Kustec, and Nato Pušnik. 2020. "Should I Stay or Should I Go? – Experiences of International Students during the Covid-19 Epidemic." *Druzboslovne Razprave*, 36: 74-100.
- Karlberg, Michael. 2004. "Discourse and Culture." *Communication*, 420: 1-21. Accessed October 10, 2023. <http://www.ac.wvu.edu/~karlberg/420/420DiscourseAndCulture.pdf>.
- Kielkiewicz-Janowiak, Agnieszka, and Magdalena Zabielska. 2017. "Healthcare communication in transition: A cross cultural study of migrant patients and doctors." In *Discourse Studies – Ways and Crossroads: Insights into Cultural, Diachronic and Genre Issues in the Discipline*, edited by Karolina Broś, and Grzegorz Kowalski, 247-278. Frankfurt am Main: Peter Lang Publishing Group.
- Koss-Goryszewska, Maryla, and Mikołaj Pawlak. 2018. "Integration of migrants in Poland: Contradictions and imaginations." In *Phantom Menace. The Politics and Policies of*

- Migration in Central Europe*, edited by Jacek Kucharczyk, and Grigorij Meseżnikov, 169-184. Institute for Public Affairs & Heinrich-Böll-Stiftung.
- Kress, Gunther. 1985. *Linguistic Processes in Sociocultural Practice*. Geelong: Deakin University Press.
- Luck, Wojciech, M. Białecka, Z. Mieloch, P. Jessa, A. Lebioda, Liweń, and M. Kamińska. 2019. "The Use of Healthcare Services and Their Assessment by Ukrainian Citizens Staying in Poland." Paper presented at the 19th International Congress of Young Medical Scientists, Poznań, Poland, May 20 – June 1, 2019.
- Manohar, Narendar, Freya MacMillan, Genevieve Z. Steiner, and Amit Arora. 2019. "Recruitment of research participants." In *Handbook of Research Methods in Health Social Sciences*, edited by Pranee Liangputtong, 71-98. Singapore: Springer. Accessed February 10, 2022. https://doi.org/10.1007/978-981-10-5251-4_75.
- Meinhof, Ulrike H., and Dariusz Galasiński. 2005. *The Language of Belonging*. Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan.
- Michalak, Marcin. 2019. „Pacjent obcojęzyczny a uzyskanie świadomej zgody na proces leczenia przez pracowników ochrony zdrowia”. In *Kulturowe uwarunkowania opieki nad pacjentem* [Cultural Conditioning of Patient Care], edited by Katarzyna B. Głodowska, Ewa Baum, Rafał Staszewski, and Ewa Murawska, 117-132. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UMP/Wydawnictwo Miejskie Poznań.
- Migge, Bettina, and Gilmartin, Mary. 2011. "Migrants and Healthcare: Investigating Patient Mobility among Migrants in Ireland." *Health & Place*, 17 (6): 1144-1149.
- Mińkowska, Agnieszka. 2010. „Cudzoziemiec jako pacjent. Integracja w sferze poznańskiej opieki zdrowotnej” [A foreigner as a patient: Integration in the context of healthcare in Poznań]. In *Od gości do sąsiadów. Integracja cudzoziemców spoza Unii Europejskiej w Poznaniu w edukacji, na rynku pracy i w opiece zdrowotnej* [From guests to neighbors: Integration of third-country nationals in the labor force, education, and health care in Poznań], edited by Elżbieta Goździak, and Natalia Bloch, 145-174. Poznań: UAM Press.
- Seale, Emily, Michael Reaume, Ricardo Batista et al. 2022. "Patient–physician Language Concordance and Quality and Safety Outcomes among Frail Home Care Recipients Admitted to Hospital in Ontario, Canada." *Canadian Medical Association Journal*, 94 (10): E899-908. Accessed October 12, 2023. <https://doi.org/10.1503/cmaj.212155>.
- Solarek-Gliniewicz, Magdalena. *Polish Physicians with L2 Norwegian in a Patient-Centered Way of Communication*. Within the project "Second-Language Communication in Workplace Settings — The Case of Polish Migrants in Norway (NorPol)." Unpublished manuscript.
- Statistical Office in Poznań. 2022. *Statistical Yearbook of the Wielkopolska Voivodeship*. Accessed October 12, 2023. <https://poznan.stat.gov.pl/publikacje-i-foldery/roczniki-statystyczne/rocznik-statystyczny-województwa-wielkopolskiego-2022,2,18.html>.
- Tuffour, Isaac. 2017. "A Critical Overview of Interpretative Phenomenological Analysis: A Contemporary Qualitative Research Approach." *Journal of Healthcare Communication*, 2: 52. Accessed October 12, 2023. <https://doi.org/10.4172/2472-1654.100093>.
- Wąsikiewicz-Firlej, Emilia, Anna Szczepaniak-Kozak, and Hadrian Lankiewicz. 2022. *Doświadczenie pobytu w Polsce w narracjach zagranicznych studentów* [The Experience of Staying in Poland in Foreign Students' Narratives]. Warszawa: Wydawnictwo FRSE.

Wodak, Ruth, Rudolf de Cillia, Martin Reisigl, and Karin Liebhart. 1999. *The Discursive Construction of National Identity*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Yuval-Davis, Nira. 2006. "Belonging and the Politics of Belonging." *Patterns of Prejudice*, 40 (3): 197-214.

DOMINIK ŁĄCZAK

Department of Anthropology and Ethnology,
Adam Mickiewicz University in Poznań, Poznań, Poland
domlac@st.amu.edu.pl

To have a wife and be a wife – in search of a male identity in Ursula K. Le Guin's *The Matter of Seggri*

Keywords: soft science fiction, language, identification, gender, patriarchy

Abstract: This paper focuses on the issue of male identity and its creation in the context of Ursula K. Le Guin's short story *The Matter of Seggri*, and the language of the text in which the *feminine* becomes the unmarked grammatical gender. It draws on research in linguistic anthropology on the relationship between language and identity. The analysis of *The Matter of Seggri* is based on anthropological and sociological reflections on gender and patriarchy and on previous research conducted by the author while writing his Bachelor thesis. He suggests that *The Matter of Seggri* seems to mirror real-world conditions and establishes parallels between modern and fictional issues revolving around social perspectives on gender and language.

Introduction

In the writing guide entitled *The Elements of Style* (1979) William Strunk and E.B. White address the issue of proper use of pronouns and “bashful” usage of *they* by stating that:

The use of *he* as a pronoun for nouns embracing both genders is a simple, practical convention rooted in the beginnings of the English language. (...) No one need fear to use *he* if common sense supports it. If you think *she* is a handy substitute for *he*, try it and see what happens (Strunk and White 1979, 61).

In one of her works, Ursula K. Le Guin seems to have accepted this challenge. She tried to imagine such a context in which it is *she* that becomes the generic for all people. The result of this thought experiment is the 1994 short story *The Matter of Seggri* taking place in her science-fiction universe of Hain and the Ekumen. In this

paper, I would like to examine the portrayed narrative and linguistic context of the story with a particular emphasis placed on the matter of *a male identity* conditioned by it. To do so, I will first present a methodological framework for mapping the topic of *identity* and language in the context of gender discourse and then, upon overviewing it, apply it to the world of Seggri. This will help to capture Le Guin's answer to the Strunk and White inquiry and to show what may happen when *he* is substituted by *she*. I would also like to provide a disclaimer that, even though in this paper I only refer to the *male* and *female*, I do not disregard the plethora of identities and expressions existing outside the gender binary. I am aware of it and find it research worthy, but given the formal constraints of this publication and the contents of this particular Le Guin story, I will not explore this topic in this paper.

Language and identity

The concept of *identity* has become crucial in the study of linguistic anthropology (Bucholtz and Hall 2004, 369). Mary Bucholtz and Kira Hall argue that it is expressed through three distinct, yet interwoven concepts: *markedness*, *essentialism* and *political power* to which they assign three pairs of *tactics of intersubjectivity* – actions serving to achieve a given social goal. These tactics are: *adequation* and *distinction* used to create relations of sameness and difference, *authentication* and *denaturalization* portraying an identity as natural or artificial, and *authorization* and *illegitimation* which are in turn used to validate or invalidate it (Bucholtz and Hall 2004, 383). These categories prove especially useful as they seem to provide a structural model of *an identity* as a socially exhibited intersection of those three elements and indicate areas in which it can be observed and studied.

Language is the medium through which identity and other social categories, such as *gender*, are often performed (Norton 2010, 350). *Gender* is understood here as “a system of social relationships and discursive practices that may lead to systemic inequality among particular groups of learners, including women, minorities, elderly and disabled” (Norton 2010, 357; Cameron 2006; Pavlenko 2004; Sunderland 2004; Higgins 2010). Weedon argues that language serves as the medium through which individuals navigate their understanding of self across various contexts and over time. Moreover, it is language that either grants or withholds access to influential social networks, thereby shaping learners' ability to express themselves (1997). As Bucholtz and Hall note, even though the term *identity* at its etymological core means *sameness*, it is actually in situations of heterogeneity, not homogeneity, that it usually emerges (2004, 371). Only when there is something *alien*, we are able to see ourselves as *us*, and not as *them* (Slusser and Rabkin 1987, 6).

A significant part of the research and theorizing of this branch of anthropology focuses on ideas and concepts introduced by “political” movements – those for racial,

ethnic and economic equality or the consecutive waves of feminist thought, which explore the intricate power plays present between members of different groups (*us* and *them*) and how their behaviors transpire language that they use (Bucholtz and Hall 2004, 373). What is more, as suggested in the Sapir-Whorf hypothesis, it also analyzes whether language organizes how they see and understand the world around them (Whorf 1956). For the purpose of this paper, the feminist lens is the most relevant, since it has re-established the preexisting *patriarchy* not only as a type of social order but also as a methodological tool for examining realities (Bryson 1999, 311). Allan G. Johnson maps four main areas of functioning of patriarchal societies: *male domination*, *male identification*, *male-centeredness* and *obsession with control* (Johnson 2014, 5). Male identification can be employed as such a tool. As he writes:

Patriarchal societies are male identified in that core cultural ideas about what is considered good, desirable, preferable, or normal are culturally associated with how we think about men, manhood, and masculinity (Johnson 2014, 7).

This has evident consequences in how we, members of the western patriarchal society of Europe and North America (Johnson 2014, 41), use language. Even accounting for regional differences and the multitude of languages spoken, the masculine pronoun remains the *neutral, unmarked* one in many of them¹ (Garner 2016, 821). However, this issue does not only concern pronouns. In Poland, following the 2023 parliamentary elections and the creation of a new government, a long-held debate regarding the *feminativum* has resurged. Its main points of discussion are *a*) whether the female variants of government positions' names are valid and legitimate (e.g. masculine *minister* and feminine *ministra* or *ministerka*) and *b*) whether women occupying those positions should be able to take those gender-agreed forms. In some social settings, however, this debate is even more nuanced and some argue that it is the female form that female members of the government should always opt for. Currently, this debate focuses on the newly formed legislature, but it is also relevant in the broader context of Polish society and gender equality, especially in the workforce. This matter is quite complex, even when we assume the position that one should be free to choose for themselves, as there is no consensus regarding their historic validity and the purely grammatic patterns of word formation in the Polish language (see: Kaczmarek 2020). Debates around the inclusive language are also held in France, Spain and Germany, among others (Lozano 2021). These issues exemplify the very contemporary cases of *male identification* and highlight its core assumption that "human beings were to be considered male unless proven otherwise" (Bodine 1975, 133). This linguistic reality creates a male bias and causes women and their identities to disappear from the public discourse (Gastil 1990, 630-639).

¹ Neutral masculine in English, collective masculine in Polish, French, German, Spanish and more.

Since these are the consequences of male identification, the pertinent question to ask in this paper is: “What would be the consequences of *female identification*?”. I believe Ursula K. Le Guin provides us with an approximate answer.

Sex and Seggri

The Matter of Seggri was first published in a 1994 science fiction-fantasy anthology *Crank!* and then in a collection of Le Guin’s texts *The Birthday of the World and Other Stories* from 2004. Like many of her other stories, it is an example of *soft science fiction* (Nicholls 2011), with its core feature being the emphasis on “human emotions” and not the seemingly inherent to the genre of science fiction focus on technology, space conquest and the like (Nicholls 2011). This category does, however, encompass more than just psychology: it brings to the fore themes present in sociology, linguistics, anthropology, gender and culture studies and, in general, accentuates the importance of the human (there often *alien*) experience. Soft science fiction can also be considered an interpretative lens for assessing a given work which indicates the key areas of interest for its reception and understanding. In this paper, I will assume this approach.

Probably the most salient characteristic of the world of Seggri is how its people have adapted to the great demographical imbalance between the women and the men caused by a genetic mutation introduced millions of years ago by the Hanish. As Le Guin writes:

There are sixteen adult women for every adult man. One conception in six or so is male, but a lot of nonviable male fetuses and defective male births bring it down to one in sixteen by puberty (...). [the Hanish] must have really had fun playing with these people’s chromosomes (Le Guin 2002, 29).

This mutation has created a highly segregated society in which the two sexes live separately and in a great inequality. While its female half enjoys the freedoms of a fairly egalitarian and developed society, the same is not true for men, treated as a shrinking natural resource. In order to assert more control over it, the Seggrian devised a system of castles – exclaves in which all men over the age of 11 are placed. Upon entering their castle, men lose almost all contact with the outside world, and their only chance to venture outside the castle is by participating in cruel sports championships or by being sent to *fuckerries* – local brothels where women could make appointments to fulfill sexual needs and try to get pregnant with the “stud” of their choice. It has also been suggested that the situation of Seggri men exhibits characteristics of sexual slavery (Grech *et al.* 2012, 18). Things change when a mutiny in one of the castles leads to a breakthrough and the subsequent male liberation proportioned by the Open Gate Law.

In the world of *The Matter of Seggri* sex, traditionally, draws the main lines of social divisions. It is a strictly binary, biologically deterministic (Dogo 2014, 264) world in which one can be only female or male – Le Guin does not present any evidence of there existing socially recognized or individually felt non-binary gender identity. Even though many characters, especially men, express discontent with what their sex entails and some try to defy or to override it (e.g. Toddra – the male lover of a successful businesswomen Azak – who planned to escape his castle and disguise him as a female servant and stay with Azak), no one seems to present this attitude towards their sex itself. It is thus an important, if not the primary, trait that shapes the identity of women and men on Seggri: they are one or the other and because of that their lives follow particular, mostly disjoint paths. Children are *gendered* (Baer and Kościńska 2014, 6) from their birth as it is at this moment that their fate is decided – there is no turning back from being born as a boy or as a girl.

Some scholars have claimed that the Seggrian society is a matriarchal one. However, as I have at length argued in my unpublished bachelor thesis, I believe it is not the case. Le Guin's Seggri has little in common with the imagined matriarchies described in the scientific literature. Heide Göttner-Abendroth, whose model of matriarchy (2004) was fundamental for my work, subscribes to this academic current and envisions matriarchal societies as based on reciprocity, equality and free from violence and oppression (Göttner-Abendroth 2004, 7). In this context, Seggri seems to be not a matriarchy but rather an extrapolated *à rebours* patriarchy (Łączak 2023).

How to be a man on Seggri?

Seggri men are physically and conceptually removed from the society. This forced relocation is mirrored by the way the Seggrian speak. Johnson's *male identification* is subverted here and turned into a *female identification*. It is apparent and can be considered as striking as the iconic phrase "the King is pregnant" from *The Left Hand of Darkness* (1969), which in many ways served Le Guin as a laboratory and canvas for exploring "gendered" ideas, also with regard to language. However, it was also heavily criticized exactly for those reasons – feminists of the 1960s and 1970s bashed Le Guin's decision to use male pronouns to refer to Gethen's "ambisexual" aliens, which they viewed as lost potential (White 1999). Le Guin herself has addressed these accusations and agreed with some of the critiques in the essays *Is Gender Necessary* and *Is Gender Necessary: Redux* from 1976 and 1988 respectively, and also in the 1975 *Winter's King* short story revisiting Gethen and reimagining how its people use pronouns (White 1999; Le Guin 1975, 1976, 1989). I believe we can thus assume that when she was publish-

ing *The Matter of Seggri* in 1994 she was well aware of how the language used there would influence the reception and possible interpretations of the work: her choice of words is instrumental in achieving the subversive, sometimes comical and stunning tone of the story.

There is no one narrator in *The Matter of Seggri*. It consists of several shorter recounts, told both from the perspective of Hanish envoys and the Seggri natives. They are presented as personal memories, journal entries, and literary writings. Despite this multitude of voices, only one of them belongs to a Seggri man: it is the *Autobiographical Sketch* of Ardar Rez. Although it is the only story told from the perspective of someone who has actually lived in a castle and experienced the omnipresent discrimination, it does mirror some elements present in other narratives. In my analysis, I will focus on this part, as it is the most direct and open in discussing the male identity and presents events following the mutiny.

The first thing to observe is the language of the Seggrian. Le Guin achieved her goal by making it *female identified*, not male. The unmarked grammatical gender is therefore feminine and not masculine. The lack of socially recognized male roles is also reflected in the language, as there are no words for a *father* or a *husband*. What is interesting is that there are actually *sons* and *brothers*. This points to the first niche to be occupied by Seggri men, or more accurately, by Seggri boys. It is the one of a child, too young to be sent to a castle. Boys under the age of 11, before the Severance (a ceremony in which they depart from their homes and move to the castle, leaving their family behind) can enjoy love, care and relative well-being. They are praised and treated with respect since they have the potential to become sports champions or “good” *studs* and *sire* many children later on in their life and thus bring honor to the whole family. This highlights the second niche. Some adult men are able to achieve the status of a champion by participating in brutal sports events, in which many are injured and some even die. Being a champion is not only an accomplishment, but also a sign of physical fitness and desirability, which translates into a better position as a stud in the fuckery. It is so because the traditional concept of masculinity presents the ideal man as proud, strong, always striving at better his position and move higher in the hierarchy, usually through violence, abuse, and individualism. Women believe that strong men can perform better sexually and are more likely to impregnate them and, ideally, give them a boy.

There is a strongly oppressive aspect to it, also linguistically. While women can enjoy a great degree of sexual freedom and express themselves without many restrictions, male sexuality is connected with a strongly dehumanizing language. Many times, men performing sexual acts are compared to animals, sometimes in a diminutive manner and sometimes, paradoxically, with respect. Some young men are used as sex toys by older women and referred to as “*dippida*, baby animals — puppy, kitty, lamby. They [older Seggri women] use the dippida for pleasure” (Le Guin 2002, 45). On the other hand, as I have noted before, men cannot *father*

children, they *sire* them, which stands in clear opposition to how women experience parenthood. While asked about his future aspirations by Noem, an Ekumen envoy wanting to document the story of the mutiny, Ardar says:

“I want my own family,” I said. “Not to live in my mothers’ house, where I’m always a child. Work. A wife, wives — children — to be a mother. I want life, not games!”
“You can’t bear a child,” he said gently.
“No, but I can mother one!”
(Le Guin 2002, 77).

It is not the only time that Ardar uses a feminine word to describe himself or other men: he aspires to “have a [female] wife and be a wife” (Le Guin 2002, 73) and calls his castle caretakers “mothers” (Le Guin 2002, 68). His behavior could be seen as Bucholtz and Hall’s *adequation* since his use of feminine words to describe himself and create his identity “involves the pursuit of socially recognized sameness” (Bucholtz and Hall 2004, 383). Ardar wants to form a part of the society he is familiar with, and since this society is *female identified*, he *female-identifies* himself. *Mother* and *wife* are *de facto* unmarked with grammatical gender, since, for centuries prior to the Open Gate Law, it was women who were the only people able to assume the roles they described. He is one of the first men who have to (or are able to) confront the world outside of the largely homogenous, all male castles and find themselves facing the other – the women who have denied them the right to exist among them.

This denial of existence had strong repercussions on men who decided to leave the castle after the rebellion. Upon returning to his former childhood home, Ardar thinks often about death, dying, ceasing to be – losing his sense of *self*. He first mentions death while discussing his memories from the ceremony of Severance – he compares it to dying, as his old life comes to an end and he abandons all that he knew before. Reflecting on his new situation, he says:

To return from the dead is to be a ghost: a person for whom there is no room. (...) I came back to them [family] at twenty-one as trustingly as if I were the eleven-year-old who had left them, and they opened their arms to their child. Be he did not exist. Who was I? (Le Guin 2002, 71).

Influenced by Noem, Ardar enrolled into college, made friends and lovers among fellow students (mostly women) and ventured into space to work for the Ekumen. He now plans to return to Seggri, to his people, men and women, and assume the post of a Mobile. He has gained agency and, seemingly, a sense of purpose he had not had before. He ends his autobiography by saying: “I want very much to live among my people, to learn who they are, now that I know with at least an uncertain certainty who I am” (Le Guin 2002, 79). He is finally alive.

Conclusions

The Matter of Seggri presents an oppressive, *female identified* world which may be seen as an extrapolated reflection of our own, oppressive and *male identified* patriarchy (Łączak 2023). The struggles of Seggrian men seem to intersect with those of women fighting not only for emancipation, but also recognition and legitimization of their identity. Although the story was written in the mid-1990s, some of the issues it addresses are relevant today, not only regarding general gender equality in a world of patriarchy, but also the language we use to constitute it. The story of Seggri seems to also counter the suggestion made by Strunk and White. If we accept that male biased language has negative effects on women and society (Gastil 1990, 640), swapping one restrictive system for another; the *he* for the *she* and still omitting the diversity of human experiences is no step towards equality. Rather, it could be as harmful.

Bibliography

- Baer, Monika, and Agnieszka Kościańska. 2014. „Antropologia i gender. Wprowadzenie.” *Zeszyty Etnologii Wrocławskiej* 5: 5-11.
- Bodine, Ann. 1975. “Androcentrism in Prescriptive Grammar: Singular “They,” Sex-Indefinite “He” and “He or She”.” *Language in Society* 4: 129-146.
- Bucholtz, Mary, and Kira Hall. 2004. “Language and Identity.” In *A Companion to Linguistic Anthropology*, by Alessandro Duranti, 369-394. Oxford: Blackwell Publishing Ltd.
- Bryson, Valerie. 1999. “Patriarchy: A concept too useful to lose.” *Contemporary Politics* 5: 311-324.
- Cameron, Deborah. 2006. *On Language and Sexual Politics*. New York and London: Routledge.
- Dogo, Sefinatu A. 2014. “The Nigerian Patriarchy: When and How.” *Cultural and Religious Studies* 4: 263-275.
- Garner, Bryan A. 2016. *Garner’s Modern English Usage*. Oxford: Oxford University Press.
- Gastil, John. 1990. “Generic Pronouns and Sexist Language: The Oxymoronic Character of Masculine Generics.” *Sex Roles* 23 (11/12): 629-643.
- Göttner-Abendroth, Heide. 2004. “Matriarchal Society: Definition and Theory.” In *The Gift, A Feminist Analysis*, edited by Genevieve Vaughan, 1-8. Rome: Meltemi Editore.
- Grech, Victor, Clare Thake-Vasallo, and Ivan Callus. 2012. “Single-gendered Worlds in Science Fiction: Better for Whom?” *Vector* 4: 15-21.
- Higgins, Christina. 2010. “Gender Identities in Language Education.” In *Sociolinguistics and Language Education*, edited by Nancy H. Hornberger and Sandra Lee McKay, 370-397. Bristol: Blue Ridge Summit: Multilingual Matters.
- Johnson, Allan G. 2014. *The Gender Knot: Unraveling Our Patriarchal Legacy*. Philadelphia: Temple University Press.

- Kaczmarek, Ewelina. 2020. "The Functioning of Feminativum in the Polish Linguistic Reality. A Case Study." *Humanities and Social Sciences* 25 (2): 51-60.
- Le Guin, Ursula K. 1976. "Is Gender Necessary?" In *Aurora: Beyond Equality*, edited by Vonda N. McIntyre and Susan J. Anderson, 130-139. Greenwich: Fawcett.
- . 1989. "Is Gender Necessary? Redux." In *Dancing at the Edge of the World: Thoughts on Words, Women, Places*, by Ursula K. Le Guin, 7-16. New York: Grove Press.
- . 1969. *The Left Hand of Darkness*. New York: Ace Books.
- . 2002. "The Matter of Seggri." In *The Birthday of The World and Other Stories*, by Ursula K. Le Guin, 34-79. New York: HarperCollins e-books.
- . 1975. "Winter's King." In *The Wind's Twelve Quarters*, by Ursula K. Le Guin, 33-40. San Francisco: Harper & Row.
- Łączak, Dominik. 2023. "'Adam-less Edens'? Women-led societies in Ursula K. LeGuin's fiction and nonfictional contexts" (unpublished bachelor thesis). Wydział Neofilologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań.
- Norton, Bonny. 2010. "Language and Identity." In *Sociolinguistics and Language Education*, edited by Nancy H. Hornberger and Sandra Lee McKay, 349-369. Bristol: Blue Ridge Summit: Multilingual Matters.
- Pavlenko, Aneta. 2004. "Gender and sexuality in foreign and second language education: Critical and feminist approaches." In *Critical Pedagogies and Language Learning*, by B. Norton and K. Toohey, 53-71. New York: Cambridge University Press.
- Slusser, George E., and Eric S. Rabkin. 1987. "Introduction: The Anthropology of the Alien." In *Aliens: The Anthropology of Science Fiction*, edited by George E. Slusser and Eric S. Rabkin, 6-14. Carbondale and Edwardsville: Southern Illinois University Press.
- Strunk, William, and E.B. White. 1979. *The Elements of Style*. New York: MacMillan Publishing Co.
- Sunderland, Jane. 2004. *Gendered Discourses*. London: Palgrave Macmillan.
- Weedon, Chris. 1997. *Feminist Practice and Poststructuralist Theory (2nd edition)*. Oxford: Blackwell.
- White, Donna R. 1999. *Dancing with Dragons: Ursula K. Le Guin and the Critics*. Columbia: Camden House.
- Whorf, Benjamin. 1956. *Language, thought, and reality*. Cambridge: MIT Press.

Internet sources:

- Lozano, Concha. 2021. „The discussion in Europe on inclusive language has only just begun”. Acepresa. July 8. Accessed December 22, 2023. <https://www.acepresa.com/english/the-discussion-in-europe-on-inclusive-language-has-only-just-begun/>.
- Nicholls, Peter. 2011. "Soft SF." *The Encyclopedia of Science Fiction* edited by John Clute and David Langford. December 20. Accessed December 21, 2023. https://sf-encyclopedia.com/entry/soft_sf.

ADRIANNA MICHNO

Uniwersytet Wrocławski, Polska

adrianna.michno@uwr.edu.pl

Oikologiczny wymiar światów wyobrażonych – Hogwart jako dom¹

Keywords: home, imaginary worlds, dom, Harry Potter, genius loci.

Abstract (The oikological dimension of imaginary worlds – Hogwarts as home): Imaginary places belong to the space of imaginary worlds. According to Krzysztof M. Maj, they can also be inhabited in such an imaginary way by world-viewers. It is worth taking a look at one of the worlds whose popularity has not waned for more than two decades: the Harry Potter universe. For its fans, a rereading of a book or a rescreening of a movie has the status of a return to the world and an entry into a safe space. In other words, Hogwarts, the magical school, is associated for them with an experience that is part of the oikological dimension: a shared sense of this imagined place as home. They seek various practices that enable them to experience this magical world in an embodied way. Through participation in larps (live-action role-playing games) they can visit or temporarily inhabit it. But what constitutes the experience of *being-in-another-world*? What role can the sense of *genius loci* play in this situation?

W fikcyjnych opowieściach budowane są światy wyobrażone, które są rozpoznawane przez określone grupy osób, ale też niekiedy włączane w ich tożsamości czy doświadczenia. Jednak mogą być również zamieszkiwane przez nie w wyobrażony sposób. Zobrazować to można na przykładzie fantastycznego uniwersum o nieślabnącej od lat popularności stworzonego przez J.K. Rowling – świata Harry’ego Pottera, który swoją nazwę wziął od tytułowego i głównego bohatera serii. Centrum wydarzeń w oryginalnej serii przygód o młodym czarodzieju stanowi Hogwart, szkoła magii i czarodziejstwa – miejsce wyobrażone, które znaczy więcej niż ono samo, bo mówiąc *Hogwart*, można wskazywać zarazem na całe uniwersum. Dla fanów o szczególnych kompetencjach i zaangażowaniu, czy też światoodbiorców, jak by ich określił Krzysztof Maj, Hogwart wiąże się też z doświadczeniem wpisującym się w oikologiczny wymiar: wspólnotowego odczuwania tego miejsca jako domu.

¹ Praca naukowa finansowana ze środków budżetowych na naukę w latach 2018-2022 jako projekt badawczy w ramach programu „Diamantowy Grant”.

Oikologia to według Tadeusza Sławka nauka „o domu sprzed (‘gotowej formy’) domu” (Sławek 2013, 34) i może być rozumiana jako „dociekanie bycia razem” (Sławek 2013, 99). W tym sensie można dociekać, w jaki sposób fani współodczuwają, ale i dążą do bycia razem w określonym miejscu². Choć mogą docierać do Hogwartu poprzez wyobrażeniową podróż, to poszukują także innych dróg dotarcia już w realnych topografiach. Realizują bowiem różne praktyki pozwalające na doświadczanie magicznego świata w sposób ucieleśniony, przekształcając tym samym miejsca, w których przebywają w miejsca wyobraźni. Jedną ze szczególnie interesujących praktyk jest larp (*live action role-playing game*), zdefiniowany przez Michała Mochockiego jako „gra na żywo, w której uczestnicy fizycznie wchodzi w role, tym samym wspólnie tworząc i przeżywając opowieść osadzoną w wybranym uniwersum” (Mochocki 2017, 138). W jaki sposób podczas niej możliwe staje się przeżycie *bycia-w-innym-świecie*? Jaką rolę może odgrywać w tej sytuacji odczuwanie *genius loci*? W odpowiedzi na te pytania pomoże między innymi odwołanie do badań³ przeprowadzonych podczas larpów *Harry Potter Live*⁴ w pałacu w Gorzanowie oraz *College of Wizardry* w Zamku Czocha i odbywających się tam statematyzowanych fantastycznie kolonii⁵.

² Choć to nie fandomy stanowią przedmiotu rozważań, to warto też zwrócić na nie uwagę jako domy fanów. Tego określenia używa też Krzysztof M. Maj i o fandomie mówi jako wspólnocie czującej się jak u siebie, „współdzielącej zażyłość z zamieszkanym fikcyjnym światem z innymi” (Maj 2019, 19), bo fani „w mniejszym lub większym stopniu identyfikują się z fandomem, rozumianym albo jako ogólna zbiorowość wszystkich fanów, albo też fandom konkretny, bo związany w zgodzie ze swoją etymologią (...) z określonym światem – czy też po prostu tym, co nazywamy domem” (Maj 2019, 82).

³ Badania opierały się na metodach jakościowych – głównie obserwacjach uczestniczących oraz wywiadach i analizie materiałów dostępnych w sieci. W przypadku obserwacji podczas kolonii prowadzono warsztaty dotyczące tego, czym jest świat czarodziejów pod nadzorem wychowawców, w narracji pasującej do świata fantastycznego, w jaki dzieci grały. W lipcu-sierpniu 2019 zrealizowano w sumie 11 warsztatów, w każdym z nich brało udział kilkanaście uczestników (między 14 a 18 osób). Podczas wszystkich warsztatów dzieci i młodzież dyskutowały, tworząc wspólnie mapy myśli, podczas 4 z nich dzieci wykonały też odręczne malunki. W latach 2019-2022 przeprowadzono obserwacje podczas larpów, zebrano 17 wywiadów z uczestnikami HP Live, 6 z wychowawcami kolonii i 7 z uczestnikami College of Wizardry – zanalizowano też ponad 200 recenzji/wypowiedzi uczestników tego larpa dostępnych w sieci. Materiały powstałe w wyniku badań zostały zanalizowane oraz pogrupowane, ze szczególnym zwróceniem uwagi na powtarzające się wątki, odczucia, określenia.

⁴ W późniejszym czasie nazwa uległa przekształceniu w *HP Live larp* i w takiej też formie bywa stosowana w niniejszym tekście.

⁵ Kolonie i larp *College of Wizardry* (CoW) zautonomizowały się wobec uniwersum Harry’ego Pottera, funkcjonując odpowiednio w obrębie Czterech Światów Hugona Yorcka (Quatromondis) oraz tzw. cowversum. Jeśli zaś chodzi o *HP Live larp* – to jako niekomercyjny projekt wciąż może być on mocno związany ze światem Harry’ego Pottera. To projekt od fanów dla fanów.

Dom w miejscu wyobrażonym

Zdaje się, że dostrzeżenie w światach wyobrażonych przestrzeni do zamieszkiwania wymaga rozpatrywania tychże światów jako autonomicznych i wiarygodnych w swoim autoreferencyjnym ujęciu. Według Maja, mogą się one stać fikcyjnymi habitatami, ale dla osób umiejących przyjąć fikcyjny punkt widzenia, czyli światoodbiorców (Maj 2019, 113)⁶. Dzięki temu mogą oni wyobrażeniowo przebywać w przestrzeniach do tego świata przynależnych. Jednak choć *miejsca wyobrażone* są zawsze ulokowane w fikcjonalnej topografii światów wyobrażonych, światów dokonanych i zamkniętych w jakimś dziele kultury lub medium⁷, to nie są jedynie miejscami akcji, która rozgrywa się na kartach powieści czy na ekranie. Są miejscami o szczególnym, wspólnie podzielanym przez fanów znaczeniu, ale i pewnym wyobrażeniu co do jego wyglądu, ducha czy też charakteru. Jest to możliwe, ponieważ fani zdołali już się w nim znaleźć. Warunkiem mówienia o tej translokacji okazuje się dostrzeżenie, że praktyki fanów polegają na zasadzie niejako odwrotnej do tej mówiącej o zawieszeniu niewiary:

Dzisiejszy czytelnik nie zawiesza niewiary, lecz chce wierzyć; jednak nie w istnienie oderwanych od rzeczywistości fantasmagorii, lecz w funkcjonowanie rzeczywistości prawdziwie i głęboko alternatywnych, w których można deponować swe życiowe doświadczenie i za którymi z tej właśnie przyczyny można pełnoprawnie tęsknić (Maj 2015b, 392-393).

Według Maja chodzi zatem o wiarę w światy fikcjonalne do tego stopnia, że gdy są spójne i wiarygodne w ramach własnego punktu odniesienia, to stają się one prawdziwe (Maj 2015b, 392). Zatem można za nimi tęsknić. Dlatego to tak istotne, by światy fantastyczne opisywać jako autonomiczne w swej wiarygodności, z własnymi i niezależnymi płaszczyznami odniesień (Maj 2015a, 43). Wiąże się to między innymi z uznaniem faktyczności elementów czy wydarzeń fikcjonalnej rzeczywistości. W końcu nie jest fałszywym twierdzenie, że Harry Potter dorastał przy Privet Drive 4 w Little Whinging w hrabstwie Surrey, choć Little Whinging nie istnieje na mapach naszego świata – o ile przyjmie się za punkt odniesienia świat, w którym ten bohater żyje. To ważne, ponieważ analiza narracji światocentrycznych wymaga „paradoksalnie postrzegania rzeczywistości fikcyjnej jako faktycznej” (Maj 2015a, 23), a co za tym idzie, przyznawania statusu prawdziwości różnym miejscom ze świata fikcji, ale i doświadczeniom z nimi związanymi.

Innymi słowy, miejsca wyobrażone choć są fikcyjne, to okazują się zarazem faktyczne. Możliwe są wobec nich różnego rodzaju odczucia i emocje, ale moż-

⁶ Światoodbiorcy są w stanie odczuwać światoodczucie, szczególnie rodzaj immersywnego doświadczenia i rozumienia świata (Maj 2019, 290).

⁷ Miejsca wyobrażone w tym rozumieniu zostały wprowadzone pierwszy raz w jeszcze niepublikowanym i przyjętym do druku artykule Michno (2024).

liwe staje się także ich fikcyjne, ale realne zamieszkiwanie. Według Zbigniewa Kadłubka, jednego z badaczy oikologii, dom to „metafora i doświadczenie, a także pojemność duchowa, emocjonalna, intelektualna i ślad wydarzenia, relacji oraz autentycznego spotkania” (Kadłubek 2013, 176). W tym sensie właśnie miejsca wyobrażone – jak Hogwart – mogą być właśnie domami.

Powracanie do Hogwartu

Przyjąć można, że światy wyobrażone mają swoją przeszłość, swoją historię (rozumianą jako dzieje świata), a więc i fanów-historyków⁸, ale należy wtedy przyznać tym światom – czy miejscom wyobrażonym – też własną lokalność. Aleksandra Kunce odnosi się do niej w *Oikologii*, analizując sytuację Beduinów i zadając pytania o dom noszony ze sobą i w sobie. Zwraca uwagę na ten rodzaj lokalności, która nie jest rozumiana jako przywiązanie do skrawka ziemi czy muru wokół niego, ale przywiązanie do przestrzeni, która staje się „lokalnie doświadczanym domem” (Kunce 2013, 146), i również tym tropem warto podążać. Fani noszą Hogwart w sobie, niezależnie od miejsca przebywania. W końcu według Tadeusza Sławka dom, choć często bywa utożsamiany z „bezpiecznym schronieniem czterech ścian”, sięga właśnie poza jego mury i jest też „sposobem doświadczania świata” (Sławek 2013, 139).

Spójrzmy lokalnie na świat czarodziejów poznawany w serii o Harrym Potterze – są tam szaty, różdżki, zamki, wzgórze, lokalne mity i legendy, ale i doświadczana aura tajemniczości. Odbiorcy mogą przenosić się do tego świata poprzez wiarę w niego, a możliwe jest to na dwa sposoby relacji z nim, które Sławek opisuje następująco: jako chronotop miejsca odwiedzanego, w którym czujemy się wykorzenieni, bo nie należymy jako turyści do jego terytorium oraz chronotop domu, którego ważnym momentem jest wyjazd „stąd”, by znaleźć się „tam” (Sławek 2013, 125-126). Istotny okazuje się zatem nie tyle sam ruch, co jego kierunek (skąd – dokąd). To chronotop domu pozwala mówić światoodbiorcach, bo Hogwart stanowi – noszony w sobie – dom dla tzw. *pokolenia Harry’ego Pottera*⁹ – są tam, w wyobrażonym miejscu, u siebie. Wybrzmiewa to w słowach, które Harry wypowiada w końcowej scenie pierwszego z filmów, gdy pierwszy raz

⁸ Spisujących tę historię dziejową w formie internetowego archiwum, encyklopedii, podręczników lub nad nią debatujących.

⁹ Pokolenie Harry’ego Pottera (pokolenie HP) – to określenie na ludzi, których młodość/dorastanie i aktywność odbiorcy tej serii przypada na lata 1990-2010. Wyróżnia się tę grupę jako pokolenie lub mówi w odniesieniu do niej o *doświadczeniu pokoleniowym* związanym z serią o Harry’em Potterze, która była wtedy globalnym fenomenem. Pokolenie HP dorastało wraz z bohaterami powieści – premiery książkowe oraz filmowe przypadały najczęściej na okres ich szkolnych lat. Co również ciekawe, podczas wywiadów niektóre osoby potrafiły przywołać wydarzenia ze swojego życia, odnosząc się nie do swojego wieku, a premiery filmu lub książki.

opuszcza Hogwart: „*I’m not going home. Not really*”¹⁰ (Columbus 2001). Sugeruje tym samym, że jego dom nie jest tam, gdzie zmierza pociąg, a tam, skąd teraz wyrusza. To scena, która może być postrzegana jako symboliczna przez fanów: bohater przyznaje, że znalazł wreszcie swój dom, zarazem wyrażając to, co mogą odczuwać fani po całym seansie.

Dom to zakorzenienie, ale też to, co tkwi w napięciu między traceniem a wracaniem, bo dom rozumiany jako odrębny świat, trzeba stracić i do niego *powracać*, jak wynika ze słów Kunce (Kunce 2013, 73). W jej ocenie „[m]usimy więc wędrować, myśląc o domu i doświadczając domu, bo tylko wtedy nasza tułaczka i otwarcie są prawdziwe. Można się również zastanawiać, czy siłę miałyby nasze pytania, gdyby były stawiane bez wizji domu i poczucia zakorzenienia” (Kunce 2013, 71). Do Hogwartu jako udomowionego wraca się poprzez różne praktyki. Każdy powrót jest inny, lecz póki się wraca, to Hogwart postrzegany jest jako miejsce ukojenia, jako bezpieczna, mentalna przestrzeń – dom.

Produkcja nakręcona przez HBO z okazji rocznicy powstania pierwszego z filmów serii również podkreśla powracanie, co widać choćby w tytule: *Harry Potter – 20. rocznica: Powrót do Hogwartu*. To spotkanie twórców i aktorów nie jest tylko fizycznym spotkaniem w przestrzeniach planu filmowego – ale i podróżą w innym wymiarze do tego, co związane z byciem w uniwersum. Niewątpliwie plan wyzwała w osobach pojawiających się w produkcji wspomnienia – a dla widzów stanowi ich scenerię. To dom, w którym się wspomina – powstanie filmów, powstanie świata, swoje doświadczenia z seansami wraz z nostalgią im towarzyszącą, swoje dorastanie wraz z serią filmową.

Aktorka Helena Bohnan Carter w przywoływanej produkcji wspomina, że gdy jej syn łapał *sunday night blues*¹¹, włączali Pottera. Filmowy świat czarodziejów był dla niego „bezpiecznym miejscem”. Z kolei według Emmy Watson, aktorki i fanki książkowej serii, te historie dają nam miejsca, gdzie możemy się udać na odpoczynek i poczuć się podtrzymani, wsparci. Obydwie mówią o tym, co jest doświadczeniem fanów Harry’ego Pottera na całym świecie. Warto zwrócić uwagę, że Adlona Kobus, mówiąca o fanizmie w kontekście zaangażowanego i afektywnego modelu odbioru popkultury, wspomina również o tym, że powtarzanie odbioru¹², pozwala na zbudowanie dogłębnej znajomości tekstu źródłowego (Kobus 2022, 217-218). Jednak powtarzane powracanie do świata to także sposób na udomawianie go poprzez różne praktyki.

¹⁰ Nie wracam do domu. Nie naprawdę – tłum. własne.

¹¹ Określenie na spadek nastroju przed rozpoczęciem roboczego tygodnia.

¹² Np. wielokrotna lektura, seans, twórczość fanowska.

Domy w miejscach wyobraźni

Hogwart to dom w sensie mentalnego schronienia z dzieciństwa, ale ma też swoje wyobrażone mury i kształty, które wpierw nadała mu książka, a później uściłniły filmy. To średniowieczny zamek z wieloma wieżami, zazwyczaj prezentowany z zewnątrz na tle nocnego nieba, w otoczeniu chmur, wzgórz i lasów¹³. Jego wnętrza oświetlane były świecami, bo ze względu na wysoki poziom magii, szwankowała w nim technologia. Miał rozległe lochy, sale zajęciowe, tajemne przejścia oraz schody, które żyły własnym życiem, losowo zmieniając swoje położenie.

Światoodbiorcy poszukują Hogwartu na mapach realnego świata, by zakotwiczyć swoje doświadczenia w fizycznym punkcie i sprawić, by Hogwart nie był dla nich tylko wyobrażonym miejscem. Odnajdują go w różnych częściach świata, państwach, miastach, budowlach i budynkach. Odnajdują więc wiele Hogwartów – w różnych *miejscach wyobraźni*. Czym one są? Dla Stijna Reijndersa to:

przedmiot lub miejsca, które określonym grupom w społeczeństwie dostarczają możliwość utworzenia, a następnie przekroczenia symbolicznej granicy między światem wyobrażonym a realnym. Ten świat wyobraźni może oczywiście posiadać **historyczne podłoże**¹⁴, ale nie jest to konieczne (Reijnders 2011, 61).

Badacz nawołuje, by zwracać się w badaniach nad fanowskimi pielgrzymkami w kierunku przestrzeni, a nie tylko motywacji fanów (Reijnders 2011, 59). I idąc za jego wezwaniem, właśnie dlatego opracowaną przez niego koncepcję warto uzupełnić o połączenie z miejscami wyobrażonymi, znajdującymi się przecież na fikcjonalnych topografiach. To one mogą się ulokować w miejscach wyobraźni i uobecniać poprzez praktyki podejmowane przez (przede wszystkim) fanów. Innymi słowy, nie ma miejsca wyobraźni bez uprzednio zaistniałego miejsca wyobrażonego. Najpierw powstał Hogwart, który jest miejscem wyobrażonym, a znajdujące się na Dolnym Śląsku pałac w Gorzanowie lub zamek Czocha są miejscami wyobraźni, w których Hogwart może się ulokować.

Choć wymienione miejsca nie były inspiracją czy lokalizacją filmową, to za sprawą larpów i kolonii¹⁵ zaczęły przynależeć do tego świata. Dlatego koncepcję miejsc wyobraźni warto też poszerzyć o aspekt autoreferencyjnej historyczności

¹³ Warto zauważyć, że z każdym kolejnym filmem serii filmowej zamek ulegał nieznacznym przekształceniom – tak jak i cała opowieść, tak i jego wygląd oraz sposób ukazywania stawały się coraz mroczniejsze.

¹⁴ Podkreślenie własne.

¹⁵ Wybrane kolonie odbywają się na zasadach quasilarpowych, czyli zasadach larpa zmodyfikowanych pod dzieci i młodzież.

rozumianej jako dzieje świata wyobrażonego – mają one własne „historyczne podłoże”. Miejsca wyobraźni nie muszą być związane z powstawaniem książek, filmów czy życiem twórców danego uniwersum. Ta możliwość utworzenia związku tkwi raczej w specyficznych cechach lub warunkach pozwalających na łączenie danego miejsca z fikcjonalną rzeczywistością. Przeżycie *bycia-w-innym-świecie* zawsze jest inne zależnie od medium, które na to pozwala. Inaczej doświadcza się świata ekranowego z pozycji wygodnego fotela, a inaczej, gdy przeżycie wymaga wyobrażeniowego zanurzenia poprzez ucieleśnione doświadczenie wcielania się w postać w danej przestrzeni. To praca nie tylko ciałem i wyobraźnią, ale też mentalna, gdy uruchamiana zostaje wiara, że ludzie oraz otoczenie, w tym materialne jego elementy, stają się częścią innej rzeczywistości. Dlatego to tak istotne, aby uwiarygodniały one wybrany fantastyczny świat w doświadczeniach graczy. Jednak czym innym jest wiara w świat, a czym innym wiara, że w danym miejscu wyobraźni ten świat się przejawia. Co zatem sprawia, że podczas larpowania można uwierzyć, że dane miejsce jest Hogwartem? Czego trzeba, aby zamki na Dolnym Śląsku okazały się miejscem wyobraźni – Hogwartem?

Genius loci według Bartłomieja Gutowskiego to opiekuńcza siła kształtująca wyjątkowość miejsc wyróżnionych, odmiennych, niezwykłych. O ich doświadczeniu mówi w kontekście przekonania, że decydującą bywa tajemnicza aura miejsca, która „kieruje nas na świat wartości” (Gutowski 2009, 7), przez co do tej pory obojętna przestrzeń, zostaje dostrzeżona. Twierdzi, że „[g]enius loci wyraża się w relacji do miejsca” (Gutowski 2009, 7). Jego istnienie nie jest jednak bezpośrednio wpisane w miejsce, ale raczej w nasze jego postrzeganie. Z kolei Bohdan Jałowiecki podkreśla, że *genius loci* jest przede wszystkim odczuwane, a więc trudno jednoznacznie w sposób empiryczny potwierdzić jego obecności (Jałowiecki 2009, 10), do tego choć „umyka precyzyjnemu opisowi (...) to jednak jest odczuwany poza jednostkowo w skali społecznej, choć oczywiście rozpoznawanie jego magicznego charakteru zależy od wrażliwości i wiedzy a więc kapitału kulturowego obserwatora” (Jałowiecki 2009, 13). Można więc szukać *genius loci* w tym, co powtarza się w słowach osób, które danego – także wyobrażonego – miejsca doświadczyły.

Podczas wywiadów i w analizowanych wypowiedziach większość osób mówiła o Czosze lub pałacu w Gorzanowie już w kategoriach miejsca wyobraźni – a więc określając pomieszczenia czy inne elementy zamku słownictwem przynależnym do świata Harry’ego Pottera lub wprost zwracając uwagę, że zamek to zarazem „stara szkoła z setkami lat historii”. Jednak co bardzo istotne, zwracano też uwagę na przeszłego ducha miejsca (pałacu w Gorzanowie lub zamku Czocha), co odnaleźć można w takich powtarzanych zwrotach jak: „taki duch zostaje/jest przywracany”, „jak kiedyś tam było”, „w tamtych czasach”, „duch zamku”, „klimat miejsca, które powstało w tamtych czasach”, „realny, stary, zamek” „nutka tajemnicy”. Pojawiają się one przykładowo w poniższych wypowiedziach:

A społeczność CoW naprawdę **uczyniła Czochę swoją. To miejsce ma swoją historię. To nie tylko prawdziwy, realny, stary zamek.** To także stara szkoła z setkami lat historii – mimo, że CoW¹⁶ w wielkim skrócie jest stosunkowo nową rzeczą. Ponieważ wzięliśmy zamek we władanie. Zarówno pod względem uczynienia go czymś szczególnym dla nas, **z własnymi nazwami dla poszczególnych pomieszczeń i z własnym wystrojem,** ale także dlatego, że dbamy o zamek i szanujemy go. I to jest piękne połączenie (Charlie).

Jest tam kilka pięknych klimatycznych miejsc, gdzie można **poczuć jak to kiedyś tam było.** (...) Podoba mi się też jak odnawiają te pokoje, jak idą w jakąś stronę, żeby jakby **taki duch w nich zostaje...** Nie, znaczy nie, nawet nie zostaje, tylko **przywracają tego ducha zamku** (Bartłomiej).

Takie wypolerowane i już mocno hotelowe zamki jednak nie mają tego klimatu... takiej powiedziałabym właśnie **nutki niepewności, nutki tajemnicy,** a w Gorzanowie to było (Oliwia).

Już w tej pierwszej wypowiedzi widać odwołanie do osvajania miejsca – społeczność CoW „uczyniła Czochę swoją”, ale nie chodzi tu o zawłaszczanie, przejęcie zamku, wykorzenienie go, a o uczynienie go udomowionym. Jak twierdzi Sławek: „[j]eśli otwarcie mówi się o wyjeździe „do domu”, zapowiada to koniec wykorzenienia; wszak „dom” to zakorzenione bycie „u siebie” (Sławek 2013, 126).

Niektórzy z dorosłych graczy podkreślali też jako znaczące w odczuwaniu zanurzenia w inny świat samo doświadczenie realnego zamieszkiwania pałacu lub zamku. Dla Martina był to jeden z fundamentów silnej immersji, której nie dostarczają larpy grane w scenograficznym, bardziej sztucznie wytworzonym środowisku, a więc mniej autentycznym.

Tak więc podczas gry w College of Wizardry jedną z najlepszych rzeczy do immersji był sam zamek. Wiesz, budzisz się każdego ranka i **jesteś w tym pięknym starym zamku i po prostu czujesz się jak w Hogwarcie** (Martin).

Jedna z uczestniczek *HP Live larp*, Agnieszka, wspominała również o obcowaniu bezpośrednio z historycznym budynkiem, zaznaczając, że zazwyczaj jest to doświadczenie muzealne, pod kontrolą, po wyznaczonej ścieżce i za sznurkiem odgradzającym zwiedzających od mebli czy innych przedmiotów. Możliwość swobodnego eksplorowania przestrzeni określiła jako „nieporównywalną z niczym innym”, bo faktycznie „pozwalało to na zanurzenie się w tej przestrzeni takiej jakiej ona była pierwotnie przygotowana do mieszkania, do życia, do korzystania”.

Czocha czy pałac w Gorzanowie to miejsca tranzytowe, tajemnicze, ale na pewnym faktyczno-fikcyjnym poziomie – również autentyczne. Są miejscami hi-

¹⁶ Stara szkoła oznacza tutaj starą (posiadającą wieloletnią historię) szkołę magii. CoW oznacza nazwę larpa i zarazem uniwersum świata *College of Wizardry* (cowversum).

storycznie powiązanymi z terytorium, w którym się znajdują, z własnymi *genius loci*. Okazuje się jednak, że w momencie uobecniania się w nich Hogwartu, to historyczne powiązanie ulega zerwaniu, lecz *genius loci* nie znika. Można zatem wysnuć wniosek, że odczuwanie przeszłości i ducha miejsca – uwiarygodniało je w nie-fantastycznej rzeczywistości (ten zamek ma swoją historię, jest prawdziwy), a zarazem w trakcie gry wzmacniało w konsekwencji poczucie autentyczności fantastycznego świata (czuję się jak w Hogwarcie).

Hogwart-miejsce-wyobrażone uobecnia się w danym miejscu, ponieważ dzieli z nim podobne cechy *genius loci*. O Hogwarcie oraz o pałacu w Gorzanowie czy Czosze gracze mówili z osobna jak o miejscu ukrytym za górami, pośrodku niczego, które jest odseparowane od miasta i zgiełku, od cywilizacji, ale i od codzienności, z odczuwalnym duchem przeszłości i historią oraz tajemniczym i labiryntowym

Doświadczenie błędzenia przewijało się bardzo często w wypowiedziach uczestników larpów, czasami bezpośrednio jako przykład *hogwartowego* charakteru danej przestrzeni. Gubienie, błędzenie, trafiać nie tam, gdzie się powinno – wzmacniało odczuwanie magii miejsca, ponieważ było elementem doświadczenia uczniów Hogwartu: zwodziły ich schody, które zmieniały swoje położenie. Choć podczas larpa pojawiła się mechanika „przeniesienia się schodów”, to już samo gubienie się w przestrzeni zamku wystarczało do odczucia wrażenia *bycia uczniem magicznej szkoły*, który realnie się spóźnia, frustruje, fizycznie musi krążyć po zamku, doznając realnych wrażeń, emocji.

Podczas warsztatów z dziećmi i młodzieżą, ustalaliśmy, czym jest Hogwart i świat czarodziejów. „My” jako wspólnota, pojawiało się wielokrotnie, ale istotna okazała się codzienność zamieszkiwania magicznej szkoły: zajęcia z zielarstwa, historii smoków czy pisanie tajnych wiadomości w alfabecie runicznym, którego się tam uczyli, ale też przechadzki tajnymi przejściami. W jaki zatem sposób uczestnicy kolonii *byli w innym świecie*? Istotny okazał się ruch: poprzez przemieszczanie się przekształcali teren zamku w miejsce wyobraźni. Wyznaczali sobą granice tego, co wyobrażone. Robili to nie tylko poprzez nakładanie swego filtru wyobraźni na to, co widzialne, ale też przez noszenie peleryn, które stawiały się przedmiotem-granicą, którą mogli przesuwac wraz ze sobą – nosząc tym samym szkołę magii wraz ze sobą. Było to o tyle istotne, że zamek na czas kolonii był dostępny dla turystów, zatem młodzi czarodzieje musieli poruszać się między turystami. Mimo to dzieci wskazywały, że w tym czarodziejskim świecie czują się lepiej, wyjątkowo, ale i normalnie lub też „tak jak powinno być”. Czocha, pomimo obecności *mugoli*¹⁷, stawała się dla nich domem, bezpieczną przestrzenią – Czocha jako Hogwart była dla nich udomowiony.

Tak jak młodzi uczestnicy kolonii, tak i dorośli uczestnicy larpów mówili o wybranych miejscach wyobraźni używając kategorii oikologicznych. Nie chodzi już

¹⁷ Mugol to osoba niemagiczna, nieświadoma istnienia świata czarodziejów. Określenie to przynależy do świata Harry’ego Pottera i było używane przez dzieci w stosunku do turystów.

o Hogwart-miejsce wyobrażone, a o Czoche, która dopiero jako miejsce wyobraźni okazała się kolejnym Hogwartem-domem.

Zamek Czocho jest dla mnie **trochę jak magiczny dom**. To niesamowity zamek, znajdujący się gdzieś w Polsce, który był scenerią jednego z najlepszych larpów, które grałam. Myślenie o Czosze rozgrzewa moje serce (Laura).

Bardzo podobało mi się to, jak bardzo wszyscy byli zaangażowani we współtworzenie wciągającego doświadczenia (...) to sprawiło, że moje dni w Czocho **były magiczne w tak realny sposób i czułam się tam bardziej jak w domu niż gdziekolwiek wcześniej**. Po kilku tygodniach w przyziemnym świecie zapisałam się na kolejną grę i nie mogę się doczekać **powrotu** w przyszłym roku (Sanna).

Nie tylko spędzasz trzy noce w zamku, ale wchodzisz do zupełnie nowego świata. A kiedy już się w nim znajdziesz, nigdy **nie będziesz chciał go opuścić**. W ciągu dwóch tygodni od powrotu do Stanów z CoW **14 zarezerwowałam sobie miejsce na CoW 18 w listopadzie następnego roku** (Brittany).

Sanna mówi o czuciu się jak w domu za sprawą zaangażowania innych osób, zamierza powrócić do tego miejsca i świata, dla Brittany kluczowe do chęci powracania jest bycie w innych świecie. Simon z kolei porównał relację z zamkiem do relacji z innymi ludźmi. To coś więcej niż stwierdzenie, że zamek grał lokację larpową – to przyznanie do bardzo bliskiej relacji z miejscem, z którym *da się* zaprzyjaźnić. Niemniej miejsce jako „stary przyjaciel” zdaje się figurą bardzo osobistą, możliwą do zaistnienia w wyniku silnego afektu.

Czasami gdy larpujesz z kimś, to ci ludzie stają się ważną częścią twojego życia. czy to przez tak zwany *bleed*¹⁸, czy to dlatego, że gdy dzielimy historię oraz doświadczenia z gier opartych na kooperacji i zasadach *make-believe*¹⁹ to powstają długotrwałe przyjaźnie. Jeśli mam zagłębić się

¹⁸ *Bleed* to określenie stosowane przez larpowców i w środowisku larpowym. To doświadczenie swoistego przenikania stanu wewnętrznego – emocji, myśli, odczuć – z postaci na jej gracza (*bleed out*) lub odwrotnie (*bleed in*). Michał Mochocki definiuje *bleed* następująco: „Dotyczy przenikania odczuć i emocji między graczem jako osobą a bohaterem odgrywanym podczas larpa. Wyróżnia się *bleed-in*, gdy samopoczucie gracza-osoby przyniesione z realnego świata wywiera wpływ na odgrywanie bohatera w grze, oraz *bleed-out*, gdy emocje i przeżycia z gry będą towarzyszyć graczowi także po zakończeniu rozgrywki” (Mochocki 2017, 401). Przykładem *bleed out* może być sytuacja, gdy trudno jest po grze oddzielić cechy postaci od cech gracza i postrzega się go przez pryzmat gry – jeśli ktoś grał burkliwego awanturnika, ale jako osoba jest wesołą duszą towarzystwa, to i tak możemy odczuwać wobec tej osoby takie emocje, jak wobec jej postaci.

¹⁹ *Make-believe* – gra w udawanie, potwierdzająca istnienie świata wyobrażonego; gra wyobrażeniowa; sprawianie, by można było uwierzyć w świat wyobrażony podczas gry.

w **uczucia, a nie myśli**, to powiedziałabym, że **grałem larpy z (a nie w) zamkiem Czocha** i wydaje się on starym przyjacielem (Simon).

W dalszej części wypowiedzi gracz mówił też, że zamek przy pierwszej wizycie wyglądał jak wyciągnięty z baśni (czyli obcy), ale za każdym kolejnym razem stawał się już trochę jak dom (czyli znajomy, oswojony). Charlie o Czosze mówiło w bardzo podobny sposób, zwracając wprost uwagę na to, że zamek początkowo wydawał się znajomy, choć obcy:

Pamiętam jak pierwszy raz dotarłem do zamku Czocha. (...) Widziałem zdjęcia i filmy z zamku. Wydawał się tak **znajomy i tak obcy jednocześnie**. Jednak przybycie do zamku po raz drugi było jak przytulenie. Przywiłtał mnie z powrotem i nie było nic onieśmielającego w majestacie zamku, wieży i salach. Zamiast tego było to **jak powrót tam, gdzie moje miejsce. Do innego z moich wielu domów**. (...) I chociaż nadal jest wiele części zamku, których prawdopodobnie nie widziałem lub nie zbadałem, wszystko **wyduje się moje, nasze** (Charlie).

Zamek był znajomy przez obecność podobnego *genius loci* (tajemniczość, labirytnowość, wiekowość miejsca) i przez zgodność wizualną z pierwotnym miejscem wyobrażonym – pierwotnym w tym sensie, że larpy odbywające się w zamku Czocha zautonomizowały się wobec oryginalnego uniwersum, zatem Czocha nie grała podczas larpa Hogwartu. Jednak to on stanowi wzór i punkt odniesienia dla magicznej szkoły. Tę zgodność tłumaczyć mogą też słowa Maja o „napotykaniu w różnych instancjach diegetycznych i różnych aktualizacjach tego samego transfiksjonalnego heterokosmosu znajomych postaci, znajomych lokacji czy też znajomych kodów estetycznych sprawia, że czujemy się, jak po powrocie do domu – tego drugiego, odleglejszego i trudniej dostępnego, ale przecież niemniej realnego” (Maj 2019, 304). Odczucie, że coś jest znajome, zasadza się na doświadczeniu tego uprzednio w wyobrażonej formie i utrwaleniu przez wielokrotne powracanie i dyskutowanie świata z innymi jego światoodbiorcami. Zamek z kolei był obcy, bo jako miejsce wyobraźni – jeszcze nie był poznany. W przytoczonych wypowiedziach widać też kluczowe *powracanie*. Jednak to nie tyle powracanie do Hogwartu-miejsca wyobrażonego, co powracanie już do Czochy-miejsca wyobraźni, do jeszcze innego domu.

Wędrowni autochtoni i wrośnięci w miejsce wędrowcy

Autentyczność rozumiana jako zgodność z pewnym zbiorowo podzielanym wyobrażeniem okazuje się ważną kategorią pozwalającą na uobecnienie się miejsca wyobrażonego w danym miejscu wyobraźni, a wyraża się ona między innymi w podzielanym *genius loci*, rozumianym jako odczuwanie i doświadczenie przestrzeni.

Wyjaśnienie tego jak autentyczne może być to, co wyobrażone, zasadza się wierze w faktyczność tego świata. „Świat czarodziejów nie mógłby nim być, gdyby nikt w niego nie wierzył”, twierdzą dzieci. Dorośli biorący udział w larpach również podkreślają rolę wierzenia w dany świat i jego funkcjonowanie.

Sławek zwraca uwagę że „*genius loci* to myślenie historii za pośrednictwem miejsca, a nie odwrotnie” (Sławek 2007, 113) oraz że nie jest ono wiązane z „mieć”, a raczej z „mieszkać” w egzystencjalnym sensie (Sławek 2007, 16). Osoby, które podczas larpów lub kolonii przekształcają za sprawą swoich praktyk dane przestrzenie w miejsca wyobraźni, myślą te fantastyczne historie za ich pośrednictwem. Sławek wspomina również o ujęciu *genius loci* w odniesieniu do ludzkiego bytowania w danej przestrzeni, mówiąc o wędrownym autochtonie i wyrosniętym w miejsce wędrowcu, co wiązać ma się z tym, że przestrzeń „zmienia kondycję samego człowieka” (Sławek 2007, 17). Przestrzeń światów wyobrażonych – zasiedlona postaciami, pozwala na ten dualizm: odbiorcy, których odbiór świata ma charakter immersyjny lub wyższy (światoodczucia), są autochtonami, którzy wędrują (nie są najczęściej autochtonami jednego świata wyobrazonego), oraz jednocześnie wędrowcami, wrosniętymi w miejsce – miejsce wyobrażone. Można też powiedzieć, że fani Harry’ego Pottera są też wędrownymi autochtonami zwłaszcza wtedy, gdy szukają Hogwartu jako miejsc wyobraźni.

Świat czarodziejów lokuje i ujawnia się pałacu w Gorzanowie czy Czosze dopiero, gdy ich przestrzeń ulega zawieszeniu, gdy ich status ulega zmianie. Tym, co tę zmianę zaczyna, jest moment przekształcania miejsca w przestrzeń gry i innego świata – gdy na jego terenie pojawiają się pierwsi ludzie, widzący w nim coś innego niż pałac czy zamek, średniowieczny zabytek. Gdy staje się zamieszkały. Gdy docierają do niego wędrujący autochtoni wyobrażonych światów noszący w sobie swój Hogwart lub ci, którzy uprzednio w miejscu wyobraźni odkryli swój inny dom.

Bibliografia

- Columbus, Chris (reż.). 2001. „Harry Potter i Kamień Filozoficzny”.
- Gutowski, Bartłomiej. 2009. „Wprowadzenie.” W *Fenomen genius loci. Tożsamość miejsca w kontekście historycznym i współczesnym*, pod redakcją Bartłomieja Gutowskiego, 7-9. Warszawa.
- Jałowiecki, Bohdan. 2009. „Magia miejsc”. W *Fenomen genius loci. Tożsamość miejsca w kontekście historycznym i współczesnym*, pod redakcją Bartłomieja Gutowskiego, 9-13. Warszawa.
- Kadłubek, Zbigniew. 2013. „Oikologia (inkarnując wiarę)”. W Sławek Tadeusz, Kunce Aleksandra, Kadłubek Zbigniew. *Oikologia: nauka o domu*, 168-190. Katowice: Stowarzyszenie Inicjatyw Wydawniczych.

- Kobus, Aldona. 2018. *Fandom. Fanowskie modele odbioru*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Kunce, Aleksandra. 2013. „Dom na szczytach lokalności.” W Sławek Tadeusz, Kunce Aleksandra, Kadłubek Zbigniew. *Oikologia: nauka o domu*, 58-73. Katowice: Stowarzyszenie Inicjatyw Wydawniczych.
- Maj, Krzysztof M. 2019. *Światotwórstwo w fantastyce. Od przedstawienia do zamieszkiwania*. Kraków: Universitas.
- Maj, Krzysztof M. 2015a. *Allotopie. Topografia światów fikcjonalnych*. Kraków: Universitas.
- Maj, Krzysztof M. 2015b. „Czas światoodczucia. Imersja jako nowa poetyka odbioru”. *Teksty Drugie* 3: 368-394.
- Michno, Adrianna. 2024. „Miejsca wyobraźni i imaginotoposy w pamięci fanów Harry’ego Pottera”. *Prace Kulturoznawcze* 28/1: 93-110. DOI: 10.19195/0860-6668.28.1.7
- Mochocki, Michał. 2017. „Larp *College of Wizardry* jako produkt i platforma aktywizmu społecznego.” W *Perspektywy ponowoczesności. Narracje fantastyczne*, pod redakcją Kseni Olkusz i Krzysztofa M. Maja, 137-158. Kraków.
- Mochocki, Michał. 2013. „Polska a nordycka larpologia stosowana 2010-2016”. *Teksty drugie* 3: 397-416.
- Reijnders, Stijn. 2011. „Miejsca wyobraźni: etnografia wycieczek śladami telewizyjnych detektywów”. Tłum. J. Radziszewska. *Tematy z Szewskiej* 1: 59-68.
- Sławek, Tadeusz. 2007. „Genius loci jako doświadczenie. Prolegomena”. W *Genius loci. Studia o człowieku*, pod redakcją Zbigniewa Kadłubka, 5-27, Katowice.
- Sławek, Tadeusz. 2013a. „Gdzie?” W Sławek Tadeusz, Kunce Aleksandra, Kadłubek Zbigniew. *Oikologia: nauka o domu*, 7-57. Katowice: Stowarzyszenie Inicjatyw Wydawniczych.
- Sławek, Tadeusz. 2013b. „Mapa domu”. W Sławek Tadeusz, Kunce Aleksandra, Kadłubek Zbigniew. *Oikologia: nauka o domu*, 74-141. Katowice: Stowarzyszenie Inicjatyw Wydawniczych.

ANTONINA ŚWIDURSKA, ALEKSANDRA REWERSKA

Adam Mickiewicz University in Poznań, Poland

antonina.swidurska@gmail.com; rewerskaa@gmail.com

RPG speech community: the importance of the other self-homes of the characters

Keywords: Sense of Self, Identity, Role-Playing, RPGs, Bleed, Speech Community

Abstract: The study concerns the qualitative analyses of the concept of home and its role in the creation of the player characters for Role Playing Games [RPGs]. Thirteen semi-structured interviews were conducted with participants from different groups in order to see how their in-game personas were created and how they were enacted. More specifically, the goals of the study are (1) to see how different types of players (gamists, narrationsits, simulationists, immersionists (Bowman, 2013)) approach character creation process, (2) how are the concepts executed or changed, (3) to what extent do the participants get attached to their personas, and (4) how quickly does it happen. The importance of the role of the home in the whole process has been brought into focus. This article is dedicated to this section of research.

Introduction

Tabletop Role-Playing Games (TRPGs), or simply Role-Playing Games (RPGs), can be briefly defined as “play activities and objects revolving around the rule-structured creation and enactment of characters in a fictional world” (Zagal and Deterding 2018, 35). They can be considered in terms of a social event that takes place recurrently in the groups concerned; one which causes numerous speech communities to form. Those events are called sessions, which can be grouped into campaigns that follow one story line.

The situations played out during such meetings are complex and multi-level. This fact is highlighted by the theory proposed by Fine (2002), which speaks of a frame structure that divides role-playing situations into three frames: *social*, *game* and *diegetic*. Social frame is the place inhabited by people (friends), during a social gathering. The game frame is where players play the game aspect of RPGs, rooted deeply in a chosen system. The diegetic frame is a place where the characters meet and the role-playing aspect is explored. Those frames are inter-

twined; and the participants of the situation move seamlessly between them, often unaware of their existence.

In this article, we deal with the concept of home, which becomes the intersection of place, identity and performance (Richardson 2018). Its creation fulfils such needs as the desire for home, the journey for home and locating an identity in the world. Here, we lean on this feature as part of the analysis of the RPG register. Home becomes an important element of the context for the role that the person plays in the secondary world. Therefore, we wish to delve into the concept of performed house (Richardson 2018) and analyse how it is accomplished in the Role-Playing Games format.

Performance of home

Home is linked to the concept of well-being, as it is associated with basic human needs, such as shelter, but it is also about establishing and maintaining contact with the community (Richardson 2018). Without the fulfilment of basic needs, there is no opportunity for meeting more complex ones (Maslow 1943), or, more importantly for RPG context, character development. A person's created identity could be seen through the concept of a home, a connection to it, and its absence. Thus, it also provides a gateway to exploring the created identity by looking at the individual's point of view. It can be said that home becomes "part of the definition of 'us' as performers of our own identities" (Richardson 2018, 15).

Much can be said about home, including that the more one stays in it, the more it becomes a home (Gurney 1990). It is a socio-spatial system, and is not limited to physical space only (Saunders and Williams 1988). It could also be a trap, a confinement, an isolation, or a cultural-land reference that is a drive to keep moving from place to place (Richardson 2018). The feeling of being at home may not be entirely associated with a physical space, but with people, outdoor spaces, or a collection of specific locations.

Richardson (2018) emphasises that home is as much a performance of identity as it is a part of that identity and an element that emphasises its authenticity. In the case of fictional characters that arise in the secondary world, it can be an important strategy that is used precisely to make the role-played identity more realistic. Meanwhile, the very desire to give the character a home may be related to the time the player spends with the character, as well as a desire to fulfil their own need for another home – possibly based on their own notion of it, which they offer, to the character residing in the diegetic frame.

Categories of home

In order to give the analysis of the concept of home a concrete framework, including categories in which it is possible to discuss the meanings presented, we will build on Després' (1991) attempt to categorise the meaning of home. He listed 10 categories, the use of which will allow us to show which ones were used in the cases discussed in the article. Després (1991) included:

1. Home as security and control
2. Home as a reflection of one's ideas and values
3. Home as acting upon and modifying one's dwelling (achievement and control)
4. Home as permanence and continuity
5. Home as relationships with family and friends
6. Home as centre of activities
7. Home as a refuge from the outside world
8. Home as an indicator of personal status
9. Home as material structure
10. Home as a place to own.

Positioning

Positioning is a tool that provides means of exploring the relationship between identity and the style of speech. It situates itself between micro- and macro-analysis. Davies and Harré (1990) in their publication define positioning as "a discursive process in which selves are positioned in conversations as observable and subjectively coherent participants in jointly created story lines" (1990, 48). It allows us to observe how, in the course of a story, the speakers position themselves and others. They do not necessarily need to be present during the conversation, as this may involve fictional, materially absent characters. This topic is well explored in research on narrative and identity construction (Georgakopoulou 2007), and thus provides a well-tested tool for studying concepts that are difficult to grasp, due to its internalised nature, which makes it difficult to measure (Ravetz, Ravetz and Turkington 2013).

Roles

A position involves the fulfilment of certain responsibilities and rights, which are constantly negotiated in the conversation, but once consensus is reached, the reinforced position can crystallise and thus be transformed into a *role* (Henriksen

2008). As a result, there is no need for constant negotiation in the conversation, but rather to maintain the role through realistic role-playing, which is an active part of the phenomenon itself (Allen and Sarbin 1982). It is important to note that role-playing is entirely dependent on the interpretation of the performer and can vary between them (Henriksen 2008). In the work presented, we use roles as code names for specification of character from diegetic frame to subject them to a degree to a membership of a specific category that will be used as an aid to interpreting the character's behaviour in the secondary world.

The two most characteristic roles of the RPG format, and also the most general ones, are *game master* (GM or DM) and *player*. The first involves the role of the main narrator of the story, who, in a sense, guides the story through the world and the plot. However, the narrative in the RPG games is subdued to the collaborative creation, therefore, the players also participate in the whole process, working out the story together. Moreover, they participate in it from a first-person perspective, through role-played characters.

A *player character* (PC) role is a single one assigned to each player individually; it is the main character of the story that shapes its own tale, as well as that of the group of characters of which it is a part. *Non-player character* (NPC), is a role acted out by the game master. During the session, they usually play multiple of those, as opposed to singular players' PCs.

Game styles

The concept of game styles is relatively new in the field of ludology, but it is an attempt to capture important differences in player preferences and repetitive game patterns. Created by Edwards and Nixon (2001) as part of the larger Forge theory, it refers to the GNS model. In it, there are three Creative Agendas: *Gamism*, *Narrativism* and *Simulationism*. Each refers to a different cluster of values that can be distinguished in role-playing. In 2013, the theory was expanded, to include a not always recognized fourth cluster, called *Immersionism* (Bowman 2013).

Gamism, as a cluster of values related to role-playing, includes as the most important: competition, strategy, challenges, achievements, rules and wins (Edwards 2001; Kim 1998). Narrativism revolves around storytelling, often collaborative, exploring, going through and solving the main premise of the game (Edwards 2001; 2004; Kim 1998; 2003). Simulationism focuses on maintaining realism, logic, consistencies of behaviour, story, and focus mainly on one element of story exploration, such as character, setting, situation, system, or complications (Edwards 2001; 2003; Kim 1998). Immersionism is about getting into the character, situation and world, thinking at a given moment like the character, and freedom in the game (Bowman 2013).

Since hybrid or omni-play styles are rare during gameplay, and combining them usually leads to being incoherent, which in turn can lead to a lack of player satisfaction, rather only one is chosen or imposed for a single game (Edwards 2004). This is usually the choice of the Game Master, whose role-playing style results in the overall play style of the campaign. Interestingly, players of a given DM don't always share their role-play type, but can still derive satisfaction from sessions.

Methodology

The materials taken into consideration were video and audio recordings of various sessions belonging to five different campaigns, as well as 13 semi-structured interviews conducted with participants. The material was recorded mostly with phone cameras. Smaller excerpts were chosen, converted to .wav files, and uploaded to the MS Word ASR engine to be transcribed automatically. The errors were corrected manually later.

The language of all sessions and interviews was Polish, as it is native to all participants. The sessions were translated by the authors for the purposes of this work. Moreover, all of the excerpts were anonymised before they were put into this text. The names of the participants, and even the names of their characters, are codenames.

Sessions

For each of the four campaigns, at least one session was recorded in order to get a context concerning the characters that will be talked about. Three out of five campaigns were private and played offline. One was being played online, using discord and roll 20, yet still private. The remaining one was being played online using computer software, and then publicly streamed via YouTube.

Three campaigns were played using the *Dungeons & Dragons 5th Ed.* system, one using *Vampire: The Masquerade*, and one using *Coriolis*. Two used modern settings: one based on Japanese mythology and the other on Polish urban fantasy. One of the remaining went back to a steampunk-like setting, one to a classic mediaeval fantasy, and one went ahead into space opera.

Two of them had two players and a game master, the other two had four players and a game master, and one had five players and a game master. One of the players of the steampunk campaign was also a game master for the Japanese-styled one. The game master of it was, in turn, a player in the mediaeval fantasy one. One of the players from steampunk group and the mediaeval one was the same. This accounts for 18 people recorded in total, while 13 were interviewed.

Interviews

The interviews did not have a straight question-answer structure, as we did not want to influence the participants with our views on role-playing games. We wanted to keep them as natural as possible to be able to elicit interesting information, and possibly the usage of some slang words. Each of them took between ten minutes and two hours, depending on how much each participant was eager to share.

Each interview touched on seven main aspects. First, the character and the campaign in which they played were introduced. Depending on the flow of the conversation, the rest of the aspects were talked about in various order: the creation process, attachment, role-playing, similarity between players and the characters, the influence of the campaign on the character, as well as mini-narration related to the character described.

What was of particular interest to us was how the game styles affect the player-character relation, as well as the character creation. On top of that, we wanted to see whether the player's view on their character is accurate in comparison to how the character was being played. This is where the recordings of the sessions, as well as the mini-narrations, proved useful.

House or Home?

The analyses showed multiple ways to create character's personality and authenticity. One of such ways is to show their sense of home. From the interviews conducted, this was especially clear for three of the characters: "John", a creature of light; "Mark", a lawful agent and "Joanne", a hired killer.

John, a creature of light

John is a character whose main concept is longevity. He is a creature made of light that helps a space ambassador on his journeys. He has seen multiple things in his very long life, including a downfall of the place he comes from:

The place I come from has disappeared (...) the star I come from had disappeared, and no one knows what happened to it. So, my home is the cosmos and the creatures I work with at the moment.

The character, as he is so different from those around him, is curious about others. He spends a lot of time speaking to NPCs about their lives – and homes are

parts of that. In another scene, he tries to make one happy by bringing her a token of her home – bringing her back a piece of herself.

John: How do they [coffee beans] smell?

Marianne: Not quite like home, but close enough. Thank you.

John: I thought a piece of home might (...) help you.

This character and his interactions with NPCs show home mostly as relationships with families and friends, as well as connections to tokens, for example, to smells. His idea of home is that it is the whole cosmos – a freedom, one might say, an idea. At the same time, there is no materialism in the view of home of this character. It is not a structure, not a place to own – just an idea and relationships.

John was a character played by a woman in her thirties. She is an advanced RPG player, and based on the interview she got classified as a simulationist. She admitted to getting attached to her character immediately.

The character is positioned by her as her friend or acquaintance. She is a person who knows him, and is interested in his life.

Mark, a lawful agent

Mark is a noble who joined the city's secret forces in order to protect his home and those he cares about. As the player states in the interview:

For a long, long time, it was something, somewhere that made him calm, that he can do a lot of things, good or bad, but as long as it will make his home stand as it stands, and everyone inside will be happy, safe, then it will be OK.

Once again, we can see that relationships with family and/or friends become a sense of belonging. At the same time, for Mark home is a place, a kind of refugee from the outside world, but also a centre of family activities.

As it often happens in RPGs, characters lose what they care about the most, and this was the case for this character. The home became his memory:

[Mark] always remembers home as a place where, on the one hand, everyone is ambitious, busy, overworked, and on the other, those family moments were important, as when he spent time with father and sister, or drank tea with his mother in fancy cups.

Home was a sense of permanence and continuity for him, as well as a reflection of ideas and values. All of this was explored well when he lost it all.

Mark was created by a woman in her twenties, an intermediate RPG player who was classified as a narrativist in terms of play style. This was the first character she had ever played, and the campaign in question is the second one that was played with him. She got attached in the middle of the first one. She positions him as her child, her original character.

Joanne, a hired killer

Joanne is an assassin for hire, one coming from a large killer familia. She is a person seeking her place in the world, her identity, her home.

In the interview, the player touched on three places that were supposed to be a home for Joanne. The first one was her mother's house, where she was born and raised:

(...) it was the home that was an oasis for her mother. Plants that her mother loved, they were everywhere (...) Anyway, they were everywhere (...) [Joanne] had her own room, of course, and above her head (...) there was a shelf, and her mother's plants were also there. (...) Anyway, her brother adjusted to this. (...) [Joanne] on the other hand escaped and found [her] place somewhere else.

Thus began her quest to find her home. She has seen a place that has been a home for someone – now she wanted something like that for herself. The second place, however, was still not the one:

She was going through this whole home, I mean, home. She was passing through this whole headquarters. She was sneaking through the corridors, not wanting, not wanting to show anyone that she was there.

The place that was the centre of activities for her family was not for pleasure in her case – that was only work. For others, values and goals were in place to feel “at work, at home” (Richardson 2018). Joanne, however, was still looking for something else:

[T]he day of the dinner at home. Dinner prepared at the request of her father by her – well. Father figure. So, her girlfriend's father? Where she has come as a guest, honestly. The place where she had her room, that should have been her home. She came as a guest and when the conversation did not go as she would have wished, she just shut the doors and left. So yes, she didn't treat this home too homey.

The player speaks of how the character was treated and how she felt: as a guest, invited. The relations with friends and family here are not on the level that Joanne

would be content with. This is not the place that touched her, as her mother felt at Joanne's first house. But such a place was supposed to come into existence in the end:

There was a small flat, and it was created as an oasis of some sort. As a place where her wandering was to end. There was a place there (...) where she could keep her dresses. This was the place at home that was important to her. It was also important that her plushie also had its place (...).

Once again, the word «oasis» is used. Joanne has found a place where she could participate in her hobbies, where she could be herself. The hired killer felt vulnerable enough to keep a plushie by her side, a part of the identity that could never exist in other homes.

Joanne has been on a search for home for quite some years, and each time she discovered something new. She needed security and control, she needed the relationships at home to be homelike. Home had to act as a centre of activities, and kind of a refugee from the outside world.

This character was played by a woman in her twenties, an immersionist and advanced RPG player. She reworked this character before the second session and became attached to Joanne while doing so. She positions herself as her best friend, the only one who knows about all of her affairs, and not just about some of them, as most of her friends and family.

Conclusions

Character creation is a crucial part of participating in Role-Playing Games. It is then that the PCs start having their own personality, they start to be their authentic selves. One of the tools used by the players to achieve this is to focus (partially or mainly) on the home of their character.

The concepts presented in the article showed unique combinations of Després' categories of home, which were used in the process of creating three unique personas. Interestingly, those three seemed to focus on the more metaphorical sides of home than the materialistic ones. Homes meant security, continuity, centre of activities, refugee from the outside world, reflection of one's ideas and values, and relationships with family and friends. The physical construction of the house has been secondary to those things, if thought about at all.

Surprisingly, home was used this way by three people preferring different game styles: one narrativist, one simulationist, and one immersionist. All of the players attached themselves pretty fast to their characters, and two of them pointed to creation or development of the concept as the crucial moment for it.

Bibliography

- Allen, Vernon, and Theodore Sarbin. 1982. "Role Theory." In *Handbook of Social Psychology*, ed. G. Lindzey and E. Aronson, vol. 1, 487–534. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Bowman, Sarah. 2013. "Social Conflict in Role-Playing Communities: An Exploratory Qualitative Study." *International Journal of Role-Playing*, 4: 1–20. <https://doi.org/10.33063/ijrp.vi4.183>.
- Davies, Bronwyn, and Rom Harré. 1990. "Positioning: The Discursive Production of Selves." *Journal for the Theory of Social Behaviour* 20 (1): 43–63.
- Després, Carole. 1991. "The Meaning of Home: Literature Review and Directions for Future Research and Theoretical Development." *Journal of Architectural and Planning Research* 8 (2): 96–115.
- Edwards, Ron. 2001. "GNS and Other Matters of Role-Playing Theory." *The Forge*. 2001. Accessed December 30, 2023. <http://www.indie-rpgs.com/articles/1/>.
- . 2003. "Simulationism: The Right to Dream." *The Forge*. 2003. Accessed December 30, 2023. <http://www.indie-rpgs.com/articles/15/>.
- . 2004. "The Provisional Glossary." *The Forge*. 2004. Accessed December 30, 2023. http://indie-rpgs.com/_articles/glossary.html.
- Fine, Gary Alan. 2002. *Shared Fantasy: Role-Playing Games as Social Worlds*. Paperback ed. Chicago: University of Chicago Press.
- Georgakopoulou, Alexandra. 2007. "Positioning in Style: Men in Women's Jointly Produced Stories." In *Style and Social Identities: Alternative Approaches to Linguistic Heterogeneity*, ed. Peter Auer and Alexandra Georgakopoulou, 393–418. New York: Mouton de Gruyter.
- Gurney, Craig. 1990. *The Meaning of Home in the Decade of Owner Occupation: Towards an Experiential Perspective*. University of Bristol. School for Advanced Urban Studies.
- Henriksen, Thomas Duus. 2008. "Liquidating Roles and Crystallising Positions: Investigating the Road between Role and Positioning Theory." In *Global Conflict Resolution through Positioning Analysis*, Moghaddam, F.M., Harré, R., Lee, N. (eds), 41–64. Peace Psychology Book Series. New York: Springer.
- Kim, John H. 1998. "The Threefold Model FAQ". Accessed December 30, 2023. https://www.darkshire.net/jhkim/rpg/theory/threefold/faq_v1.html.
- . 2003. "Essay: The Origin of the Threefold Model". 2003. Accessed December 30, 2023. <https://www.darkshire.net/jhkim/rpg/theory/threefold/origin.html>.
- Maslow, Abraham. 1943. "A Theory of Human Motivation." *Psychological Review* 50 (4): 370–396.
- Ravetz, Alison, and R. Turkington. 2013. *The Place of Home: English Domestic Environments, 1914–2000*. London: Routledge.
- Richardson, Joanna. 2018. *Place and Identity. The Performance of Home*. Routledge.
- Saunders, Peter, and Peter Williams. 1988. "The Constitution of the Home: Towards a Research Agenda." *Housing Studies* 3 (2): 81–93. <https://doi.org/10.1080/02673038808720618>.
- Zagal, J. P., and Sebastian Deterding. 2018. "Definitions of 'Role-Playing Games'". In *Role-Playing Game Studies: Transmedia Foundations*, Zagal, J. P., and Sebastian Deterding (eds.) 19–51. Routledge.

ВИКТОРИЯ ЛЕГКИХ

Технический университет г. Мюнхена, Германия

vlegkikh@gmx.de

«Мама, какой у меня родной язык?»: понятие «родной язык» у современной молодежи

Keywords: bilingual, German-Russian, native language, mother tongue

Abstract (“Mama, which language is my mother tongue?” What the concept of “mother tongue” means for the today’s young people): The paper tries to find the common and individual definition of “mother tongue” for modern bilingual young people. The students, aged 19-23, who speak both languages at a good level, were invited to define the difference in their mind between mother tongue and the language of the environment, to discuss, how many mother tongues one can have, to define the characteristics of a mother tongue and to find the difference (if there is one) between a mother tongue and a native language.

Название статьи представляет собой цитату семилетнего турецко-немецкого мальчика, которого настолько смутило это понятие, что он спросил совета у матери. Действительно, концепт «родного языка» в настоящее время довольно размыт¹. Множество терминов (родной, материнский, семейный, унаследованный, первый) также не способствуют лучшему пониманию среди неспециалистов, что такое родной язык. Некоторые исследователи называют «родным» первый из усвоенных и наиболее часто используемый язык, а второй язык уже определяется как «неродной» (Агманова 2005, 16-19; Агаманова 2013). При этом с другой стороны лингвисты говорят о необходимости двуязычия даже в случае непрестижных языков (Fishman 1966, Koliander-Bayer 1998, Wojnesitz 2010).

По определению Е. Ю. Протасовой, понятие «родной язык» в современном мире – «отнюдь не нейтральное определение, налагающее ответственность на говорящего, его употребляющего. Оно обязывает, требует определенных доказательств» (Протасова 2005, 239-240). По мнению исследовательницы, такое определение вредит самому термину, так как билингвы, переходящие с языка на язык, «не в состоянии считать только один из языков родным»

¹ О терминологии подробнее см. Синякина 2015.

(Протасова 2005, 239-240), поэтому «при хорошем развитии обоих языков один из них помогает усвоить новые схемы описания и на другом языке, тем самым обогащая его» (Протасова, Родина 2005, 187). Если для детей это не всегда очевидно, то для взрослых это становится все более важным. В исследовании Л.П. Диановой молодые люди из бывших союзных республик СССР в большинстве своем называли «родным» свой «этнический» даже в том случае, если они владеют этим языком хуже, чем русским (Дианова 2011). Подобное понимание свойственно и студентам немецкого Технического университета, называющим родными языки своих родителей, даже если они владеют этим языком недостаточно хорошо.

В моем небольшом опросе молодым билингвам 19-23 лет, владеющим обоими языками на хорошем уровне, (в основном студентам Технического университета в 2021-2022 гг.) было предложено определить понятие родного языка и языка окружающей среды, обсудить, сколько родных языков можно иметь, определить характеристики родного языка, и найти разницу (если она есть) между родным языком и языком окружения. Изначальная группа двуязычных молодых людей, в которой был задан вопрос, какой язык студенты считают родным, состояла из 44 человек. Все ответили, что родными считают как язык семьи, так и язык окружения.

Прежде всего, почти никто не назвал язык среды своим единственным родным языком. Типичные высказывания студентов были такими: «Мои родные языки армянский и немецкий, я принадлежу обеим странам», «Мои родные языки венгерский и немецкий, но венгерский я знаю хуже». Многие с детства называли оба языка родными, некоторые пришли к такому пониманию позже². В любом случае, если для хорошо интегрированных детей более или менее нормально определять себя языком окружающей среды, то у так называемых «билингвальных» молодых людей ситуация часто меняется. Они больше заинтересованы в поиске своих корней и часто считают себя принадлежащими к обеим культурам и обоим языкам. В основном молодые люди называли оба языка родными, говоря, что они лучше знают язык страны, но второй для них также является «родным». Родной язык определялся как язык семьи, язык общения с родственниками, язык, который был первым для человека, язык, которым человек пользуется каждый день. Один из респондентов даже назвал своим единственным родным языком тот, который он знает хуже. Это был 21-летний итальянец, родившийся в Германии («Я родился в Германии и ходил

² Показателен один случай, когда полилингвальный ребенок, хорошо владеющий тремя языками, назвал родным только язык среды. Русско-итальянский мальчик, которому на тот момент было 10 лет, своим родным языком назвал немецкий. Он говорил на всех трех языках, но ходил в немецкую школу, у него были только друзья-немцы, а на вопрос, к какой национальности он принадлежал, он ответил: «Я немец». Девочка того же возраста в той же ситуации (с той разницей, что школа двуязычная), уже себя полурусской-полуитальянкой, живущей в Германии.

в немецкую школу, обычно думаю по-немецки, мне снятся сны по-немецки. Жаль, что я говорю по-немецки лучше, чем на своем родном языке»). На вопрос, почему итальянский – его родной язык, он ответил, что, поскольку его семья итальянская, у него много родственников в Италии, и дома он говорит только по-итальянски, поэтому, даже если он лучше знает немецкий, он видит себя итальянцем и считает, что только итальянский — его родной язык, поскольку это язык семьи.

В статье предпринята попытка найти общее и индивидуальное определение понятия «родной язык» для современной двуязычной молодежи. Студентам 19-23 лет, владеющим обоими языками на хорошем уровне, было предложено определить разницу в своем сознании между родным языком и языком окружающей среды, обсудить, сколько родных языков можно иметь, определить характеристики родного языка, и найти разницу (если она есть) между родным языком и языком окружения. Прежде всего, первое отличие проявляется в разной способности к знанию языка. Некоторые русские немцы, которые очень хорошо говорили на обоих языках, но с трудом умели писать, могли определить русский как один из своих родных языков, но проводили сильную разницу между родным языком и языком семьи. Они видели себя носителями немецкого языка, которые также могут говорить по-русски, поскольку он является одним из «родных языков» (2), или же называли только немецкий язык своим и своим родным языком, и языком окружения, определив русскому место «семейного языка». Молодые люди, которые понимают русский, но плохо говорят, называли своим родным языком только немецкий, но отметили, что пришли изучать русский язык, потому что это язык их родственников, и они хотели бы лучше знать язык своей семьи.

В качестве основной группы для данной работы была выбрана группа из 22 студентов-билингвов, которые могли не только говорить, но и создать на русском языке собственный текст. Уровень знания языка был разный: у некоторых из них было больше проблем с грамматикой, чем у других, и в основном они начали создавать собственные тексты во время курса, но главным моментом отбора было то, что все они умели не только говорить и читать, но также могли самостоятельно написать небольшое эссе. Им было предложено написать на русском языке, какие характеристики входят в понятие «родной язык», сколько их может быть, и какие трудности могут возникнуть у людей, считающих родными несколько языков.

Все респонденты, кроме трех, назвали русский родным (один – вторым родным, так как использует его меньше, чем немецкий) и все, кроме одного, назвали также родным языком немецкий, при этом многие оговорили то, что родной язык не обязательно должен быть идеальным (Romaine 1995, 22):

- Я считаю немецкий, венгерский и русский язык моими родными языками, хотя сейчас я лучше говорю по-английски чем по-русски и по-венгерски
- Русский – мой родной язык, но я пишу на нем, как первоклассник
- На самом деле всегда мне было легче общаться на испанском, нежели на русском
- Сегодня, немецкий язык для меня намного проще, чем русский, и я думаю на немецком (и во сне также).
- Я хорошо различаю русский и немецкий у меня в голове. Уровни этих языков у меня такие разные, что я их не путаю.
- Я думаю, что родной язык должен также чувствоваться родным, не важно, говорят ли на нем грамматически правильно, или нет.

Это совпадает с тем, что отвечало большинство респондентов, говорящих, но почти или совсем не читающих на русском языке: «Да, русский – мой родной язык, но так как я не знаю даже алфавита, я пришла к Вам».

Двое указали свободное владение как признак родного языка:

- Для меня понятие «родной язык» означает языки, с которыми я вырос или те, на которых я свободно говорю в повседневной жизни.
- Родной язык – это язык, который каждый знает безошибочно.

Еще один написал, что родными являются языки, на которых можно передать глубокие мысли и эмоции.

Четыре респондента указали в качестве обязательной характеристики то, что на родном языке думают, причем один из них дополнил понятие «родной язык» способностью видеть на нем сны и выбором языка для ссоры:

- Родной – это тот язык, на котором я думаю. Этот язык для меня – немецкий.
- Родной язык для меня – это тот язык, на котором я думаю.
- Родной язык – это язык, на котором человек не только говорит, но и мыслит.
- Для меня родной язык – это язык, на котором люди без проблем думают, видят сны и ругаются.

Также все, кроме двоих отметили, что родной язык – это язык, с которым человек вырос:

- Родной язык – это язык, с которым ты рос с детства.
- Родной язык – это для меня язык с которым я выросла.
- Для меня родной язык – это тот язык, с которым человек вырос, на котором он разговаривал с родителями, бабушками дедушками.
- Для меня родной язык или родные языки – это языки, которым человек научился в детстве и юности.
- Родной язык – это для меня язык, с которым я выросла и на котором

говорит моя семья.

- Родной язык – это для меня язык, или даже языки, с которыми кто-нибудь вырос.
- Русский – это первый язык, на котором я начала говорить.
- Для меня родной язык – это язык, на котором я вырос и на котором общался больше всего.
- Для меня понятие «родной язык» означает языки, с которыми я вырос.
- Оба языка я выучил в детстве, как от одинок, так и в школе.

Многие отметили, что родной язык связан с семьей:

- На русском мы общаемся в семье. В детстве мама читала нам с сестрой сказки, пела колыбельные.
- Я разговариваю только с матерью, сестрой и с бабушкой по телефону, но больше всего мы пишем сообщения друг другу.
- У меня два родных языка: русский – потому что я говорила на этом языке с мамой и ее родителями <...> и немецкий, потому что я родилась в Германии, и мой отец – немец.
- Родной язык – это язык, на котором говорят дома.
- Всю жизнь я росла в русскоговорящей семье.
- Родной язык – это не язык страны, в которой ты родился, а язык, который ты учишь с рождения.

При этом все респонденты отметили, что родной язык может быть просто языком активного общения:

- Для меня родной язык или родные языки – это языки, которым человек научился в детстве и юности, и которые он активно использует: говорит, думает, читает, пишет.
- Родной язык – это для меня язык, или даже языки, с которыми кто-нибудь вырос, которые он использует каждый день.
- Для меня родной язык – русский, потому что это был мой первый язык, но и немецкий, потому что я с ним выросла, и это язык моих мыслей.
- Для меня родные языки преимущественно важны для межличностного общения.

Некоторые респонденты также связывают родной язык с понятием комфорта:

- Во-первых, родной язык может быть первый выученный язык у человека. Во-вторых, родной язык может быть языком, в котором человек себя чувствует наиболее комфортно.
- Я считаю немецкий родным языком <...>, потому что все общение, кроме дома, проходит на немецком языке.
- Я думаю что в наше время понятие «родной язык» отчасти субъективно, люди так часто стали мигрировать в другие страны, что в буквальном смысле у человека, (в моем случае), родных языков может быть

несколько, ну уж минимум два точно.

- Родной язык – это тот язык, на котором я чувствую себя комфортно.

Говоря о родном языке, многие упомянули детский сад и школу:

- Немецкому языку я научилась в детском саду.
- Я до трех лет разговаривал только на русском языке, а немецкий начал учить в детском саду.
- На немецком я учился в школе и разговариваю с друзьями.
- Прежде чем я пошла в России в школу, мы вернулись в Германию и я ещё отходила один год в детский сад, чтобы выучить немецкий язык.
- Я считаю немецкий и русский своими родными языками. Немецкий – потому что я родилась в Германии, и это язык, которому я научилась в садике, и которым главным образом пользуюсь.

При определении родного языка респонденты упомянули, что именно язык неразделим с окружающим обществом:

- По рождению мой родной язык русский, но случилось так, что я с детства говорю на испанском, по факту считаюсь его носителем так как почти всю жизнь прожила в Испании.
- Немецкому языку я научилась в детском саду, и с тех пор стала членом немецкого общества.

При этом многие связывают язык с культурой и считают, что просто знания языка недостаточно, чтобы быть билингвом:

- В детстве мама читала нам с сестрой сказки, пела колыбельные.
- Я считаю, что иметь родной язык – это не только уметь на нем говорить, но и быть привязанным к его культуре и традициям.
- Потому что язык — это часть культуры любого народа.
- Трудности с самоопределением могут возникнуть различные. Например, незнание тонкостей культуры, в том числе, пословиц, традиций и юмора.

При этом все согласны с тем, что человек сам решает, какой язык он считает родным:

- Я считаю, что у каждого своя история и свои причины, по которым каждый выбирает свой родной язык
- Мои родные языки – это немецкий и русский, и на это у меня много причин.

Некоторые даже исключили семью и окружение как обязательные элементы из понятия «родной язык», объясняя, что «родной язык» также может быть

выучен, что отчасти соотносится с кэмбриджским определением «второго языка» (Crystal 1997, 272):

- Если кто-то не был рожден, например, во французской семье, но любит этот язык, часто ездит во Францию, имеет там много друзей и любит эту культуру, то это его право называть французский своим родным языком.
- Английский для меня родной, так как я провел 3 года в США и свободно владею им.

По мнению всех, кроме одного, родные языки – это языки, которые находятся в активном пользовании, и их может быть несколько:

- Для меня родной язык или родные языки – это языки, которым человек научился в детстве и юности, и которые он активно использует: говорит, думает, читает, пишет.
- Я думаю что в наше время понятие «родной язык» отчасти субъективно, люди так часто стали мигрировать в другие страны, что в буквальном смысле у человека, (в моем случае), родных языков может быть несколько, ну уж минимум два точно.

Двое респондентов назвали родным только русский, при этом один из опрашиваемых связывает это с собственным ощущением независимо от того, насколько часто люди этим языком пользуются, а другая сказала, что родной язык связан исключительно с семьей, и язык окружения родным быть не может:

- Хотя я <...> большее время говорю именно на немецком, моим родным языком остается русский.
- Родной язык – это язык, на котором говорят дома. Я считаю, что мой родной язык – русский, несмотря на то, что я родилась и училась в Германии.

На вопрос о самоопределении все признали, что сложности могут возникнуть как с самоопределением, так и с поддержанием языка на определенном уровне:

- Я могу представить себе, что это может случаться у людей, у которых несколько языков на одном уровне.
- Может быть, что некоторым людям тяжело найти свою идентичность, если они говорят на нескольких языках.
- Для людей, которые выросли с несколькими языками, иногда могут быть трудности идентифицировать себя с какой-либо национальностью.
- Трудности с самоопределением могут возникнуть различные.

- Владение несколькими языками также может привести к трудностям самопознания и даже кризису идентичности, особенно когда есть значительные различия. Можно почувствовать себя в ситуации, когда приходится выбирать ту или иную сторону.
- Люди, которые разговаривают на нескольких языках, иногда сталкиваются с проблемой определения своего родного языка, так как они чувствуют себя частью многих культур.
- Трудности, с которыми сталкиваются люди, говорящие на нескольких языках, заключаются в поддержании навыков свободного общения на всех этих языках.
- Говорящие на нескольких языках могут испытывать трудности в определении своей принадлежности к определенной культурной группе, особенно если эти языки связаны с разными культурами.
- В детстве я чувствовал себя между двух культур и не мог четко определить свою принадлежность ни к одной из них.
- Часто у людей есть проблема, что чем больше они говорят на разных языках, тем хуже они разговаривают на этих языках. Эти люди чувствуют себя частью обоих языков и культур, и ни одну из них не чувствуют по-настоящему родной.
- Эти два языка для меня одинаково родные. Это вызывает иногда трудности с самоопределением. Каждый из моих языков имеет свою уникальную историю, культуру и способы выражения.

При этом на вопрос, хорошо ли это – быть двуязычным, все ответили положительно, отметив свободу выбора при самоидентификации:

- Я считаю, что людям, говорящим на нескольких языках, легче в жизни.
- Я думаю, что вырасти с двумя языками очень приятно.
- Я могу узнать две культуры и не могу представить свою жизнь по-другому.
- Я часто чувствую себя между этими культурами. С одной стороны, это хорошо, и с другой стороны, это может быть тяжело.
- Я считаю себя немного немкой, венгеркой и армянкой, которая говорит по-русски.
- Честно сказать, я и считала себя больше испанкой, чем русской. И тут в один момент я осознала, что это очень важно для меня – не терять эту «ниточку» связи с моей настоящей родиной, все мои предки – русские.
- Каждый сам для себя должен решить свое определение, независимо от мнения других.
- С одной стороны, я очень хорошо говорю на обоих языках, а с другой стороны, мне легче изучать новые языки.

Интересен единственный случай, когда билингв, хорошо владеющий русским языком, не назвал его родным. Он отметил, что в начале говорил только по-русски, и считал его родным языком, а немецкий начал учить в детском

саду. Но так как немецкий в какой-то момент стал основным языком, именно его он считает родным. При этом молодой человек отмечает, что чувствует себя комфортно, используя оба языка, и видит в своем двуязычии только преимущества. К нему примыкает еще один случай, когда респондент, считающий себя двуязычным, указал, что понятие «родной язык» также зависит от страны, в которой он в данный момент находится: «В Германии я бы сказал, что мой родной язык – русский, а за границей – что мой родной язык – немецкий». И в том, и в другом случае, мы говорим о том, что неидеальное (хотя и очень хорошее) знание языка все же не позволило им с уверенностью назвать оба языка родными.

На вопрос, зачем они изучают русский язык, многие говорили о корнях, о семье, о желании улучшить свой уровень:

- На русском языке говорит моя мама, моя сестра.
- Всю жизнь я росла в русскоговорящей семье.
- Я всегда говорила по-русски, но особо не знала грамматику. А теперь решила что это очень важно, да и в жизни точно пригодится.
- Сегодня немецкий язык для меня на много проще чем русский, и я думаю на немецком (и во сне также).
- Я хорошо различаю русский и немецкий у меня в голове. Уровни этих языков у меня такие разные, что я их не путаю.
- Я с детства говорю по-русски, но почти не пишу.
- Я не прочел по-русски ни одной книги.

Суммируя, можно сказать, что понятие «родной язык» почти для всех связано с домом и семьей, иногда также со страной, но не всегда. На вопрос о своем уровне, все отметили, что русский – язык, которым они активно пользуются, при этом некоторые говорили, что думают все-таки на немецком (3), а остальные сказали, что думают на том языке, на котором в данный момент говорят. Определяя свой уровень, студенты говорили, что понимают все практически на уровне носителя, говорят с ошибками, но свободно, но почти все признали, что им не хватает грамматики и особенно умения писать. Также все отметили, что так как они общаются, в основном, с родителями, их язык не развивается. Один из студентов даже назвал свой язык «застойным» («Мои разговоры очень застойные»). Главная проблема заключалась в письменных текстах, как для чтения, так и для написания. Из всех опрошенных только одна девушка читала художественную литературу на русском, двое иногда просматривали тексты по специальности. Почти все писали по-русски открытки и сообщения, но более длинных текстов не писал никто. До начала войны желание у многих улучшить свой уровень было связано также с желанием сотрудничать с Россией, после войны этой мотивации не было, однако взрослые билингвы все равно хотели заниматься русским, так как это – язык их семьи, для многих – первый язык, который они

слышали в жизни и на котором начали говорить. Все опрашиваемые назвали русский родным языком, некоторые называли Россию родиной, некоторые нет. На одном из курсов была девушка, которая не была русской, но с которой с рождения говорили по-русски, она также назвала русский язык родным, отметив, что никогда не была в России и плохо себе представляет эту страну. Хотя все говорили о важности культуры для понимания языка, все при этом признали, что родной язык и родина могут быть разными. На вопрос, можно ли считать язык родным, ничего не зная о культуре этой страны, все ответили отрицательно и отметили, что билингв – это человек, воспитанный в двух культурах. Двое сказали, что жить в нескольких культурах тяжело, но все признали, что в этом больше плюсов, чем минусов. Трое признались, что в детстве не хотели учить язык, но впоследствии решили, что это важно. Все отметили, что билингвальность позволяет расширить кругозор и помогает все видеть с разных точек зрения.

Литература

- Агманова, Атиркуль Е. 2007. *Предикативность: теория и моделирование усвоения второго языка*. Павлодар: ЭКО.
- Агманова, Атиркуль Е. 2013. *Усвоение второго языка: проблемы теории и методологии исследования: учеб. пособие. 2-е изд., доп. и перераб.* Астана: KazServicePrint. LTD.
- Дианова, Людмила П. 2011. *Русский язык в речевой культуре билингвов: дисс. ... канд. филол. наук*. Москва.
- Протасова, Екатерина Ю. 2005 «Родной язык»: к употреблению термина» В *Жизнь языка и язык жизни*: сб. статей под редакцией Шаймерденова Нурсулу Ж., Сабитова Зинаиды К., и др., 230-240. Алматы: Каз. университет.
- Протасова, Екатерина Ю., Родина, Наталья М. 2005. *Многоязычие в детском возрасте*. С.Петербург: Златоуст.
- Синячкина, Наталья Л. 2015. «Русский как второй язык, как второй родной и как иностранный: к вопросу о терминах». *Полилингвистичность и транскультурные практики* (5): 292-297.
- Crystal, David. 1997. *The Cambridge Encyclopedia of Language*. Second edition. Cambridge: Cambridge University Press.
- Koliander-Bayer, Claudia. 1998. *Einstellung zu Sprache und lebensweltlicher Mehrsprachigkeit: eine empirische Erhebung zum Selbstverständnis von Kindern mit einer anderen als der deutschen Muttersprache*. Innsbruck; Wien: Studien-Verl.
- Fishman, Joshua A. 1970. Bilingual education in Sociolinguistic perspective in Ferkauf Graduate School Yeshiva University chrome-extension://efaidnbmninnibpcapjpcglefndmkaj/https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED040404.pdf Дата обращения: 05.09.2023
- Fishman, Joshua A. 1966. *Language loyalty in the united states: the maintenance and perpetuation of non-English mother tongues by American ethnic and religious groups*.

Ed. by Joshua A. Fishman et al. Introduction by Einar Haugen. The Hague: Mouton & Company.

Romaine, Susanne. 1995. *Bilingualism*. Second edition. Wiley: Blackwell Publishing.

Wojnesitz, Alexandra. 2010 *Drei Sprachen sind mehr als zwei: Mehrsprachigkeit an Wiener Gymnasien im Kontext von Migration*. Münster-New York–München-Berlin: Waxmann Verlag.

HOMIIRA MORADI

Adam Mickiewicz University, Poznan, Poland

hmoradi@amu.edu.pl

Feeling at home in Mazandaran – a woman's perspective

Keywords: Mazandaran, house vs home, Nevajesh, Iran

Abstract: 'Feeling at home' is one of the key elements that human beings strive to achieve. It combines a sense of belonging, both to a special location and to a group of people around us who share our values, beliefs, language(s) and customs. 'Feeling at home' in the Iranian province of Mazandaran is a story of a unique place inhabited by people who, over the centuries have created their specific types of houses most suitable to local conditions, reflecting their way of life and idea of familiarity. It provides an insight into the essential factors which transform 'a building' into a 'home', described from a woman's perspective.

The origin

Mazandaran has been home to human beings for centuries. The earliest settlements were made possible due to favorable conditions: numerous caves provided ready-made shelters, while high precipitation led to dense forests intersected by streams, which facilitated defense, making the land difficult for potential invaders to conquer. The area was good for agriculture and horticulture, and what made Mazandaran different from other parts of Iran was the sedentary, rather than nomadic, lifestyle of its inhabitants. Excavations show that survival was not their primary concern; they had time both to gather food, and to manufacture adornments, such as bracelets and necklaces (for details cf. Vahdati et al 2020). In Komishan Cave, perforated canines were discovered in the untouched layer dated to around 10,800 B.C., making it one of the oldest expressions of artistic endeavor in Iran and evidence that the local settlers were at home.

Double identity

Over the centuries, the people of Mazandaran have developed a complex identity. They are both Mazanians and, more broadly, Iranians, using the same word *vatan* to refer to both Mazandaran and Iran. The majority speak two different languages; however, the area of use and fluency differ. Persian predominates in the workplace and is the only official language used in offices and schools; Mazani is restricted to the private domain, such as home and entertainment. This dichotomy can be attributed to the unequal status of both languages in Iran, resulting from the government's language policy. Persian enjoys an unchallenged position as the sole official language of the state, strongly supported by its legal, political and educational structures. Phillipson (2009, 346) argues that "language policy is torn between top-down pressures to maintain the position of national languages, and bottom-up pressures to secure linguistic diversity and the implementation of language rights". Salmani Nadoushan et al (2024) conclude that "Persian has never been a colonizing force" and postulate that the "teaching of local languages" is quite acceptable, but "teaching in local languages is the call by radical separatist groups who aim at the disintegration of a historically-unified nation". This concern is thus reflected in the supreme law of the land – the Constitution.

Legally, the language policy of the Islamic Republic of Iran is defined in Article 15, Chapter Two of the Iranian Constitution (Rasaenia 1998, 32), which states: "The official language and script of Iran, the *lingua franca* of its people, is Persian. Official documents, correspondence, and texts, as well as textbooks, must be written in this language and script. However, the use of regional and ethnic languages in the press and mass media, as well as for the teaching of their literature in schools, is allowed in addition to Persian". Thus, on the one hand the utmost importance is granted to the Persian language, as the *lingua franca* of the nation; on the other hand, as far as regional and ethnic languages are concerned, the constitution takes a rather liberal approach, allowing only their use in the media and the teaching of their respective literatures in schools. This clear imbalance of power may lead to the gradual Persianization or even death of some minority languages in Iran.

Opinions about the future of Mazandarani vary from researcher to researcher, e.g. Borjani (2005), while describing the bilingualism in Mazandaran, pointed to the "peaceful coexistence of Mazandarani with Persian". Over two decades she has revised her opinion and pointed out inequalities (Borjani 2023). At the same time, sociolinguistic studies (Bashirnezhad 2023) on Iranian regional languages have shown that the local languages of Iran, in contact with the Persian language, are gradually losing their users and domain of application in favour of the Persian language. Nevertheless, he showed that 'in some artistic fields such as fiction, and theater and cinema, Persian is dominant; in poetry and music Mazandarani is dominant' (Bashirnezhad 2023, 47). This can be attributed to the fact that Mazanians

are proud of their local heritage, and at home in a family or circle of close friends, they sing traditional songs, tell jokes in Mazani, and, especially women, express their sorrows in Mazani. On the other hand, they are very concerned about their prestige, which consists in being perceived as well-educated and cultured individuals, so they speak the language of prestige – Persian – without any vernacular, Mazani village-style accent, when meeting strangers at work, office or school.

To understand this, it is necessary to see Mazandaran also as a literary construct that exists in the minds of Iranians, as well as all readers of Persian-language literature, i.e., a vast Central Asian community that extends as far east as Tajikistan. These people, although divided by contemporary state borders, are united by a common, rich literary heritage created in the Persian language by Saadi, Ferdowsi, or Movlana, to name just a few of the most prominent writers. Users of Tajiki, Dari and Persian can understand one another, observe the same festivals, such as Nou Ruz, and admire the same literary protagonists. They have definitely read, or at least heard, the stories from the *Shahnameh* by Abul-Qâsem Ferdowsi and on various occasions disagree about the ‘actual’ location of Mazandaran – the mysterious land, where their ancient heroes fought against Divs.

The story of the *Shahnameh* itself, and especially the numerous references to Mazandaran as a land of wonders, exceptional beauty, coveted by neighboring rulers, inspired the minds of Mazandaran minstrels, who retold its fragments in their vernacular in a relaxed manner. Thanks to the fieldwork of researchers like Habib Borjain, conducted in the remote village of Kordekheyl, south of Sari, who recorded *Shahnameh*-based stories told by a 78-year-old retired Mazandaran farmer, Sayed Hossein Saddati (Borjain 2005-2006) Mazandaranians received a precious example of a fading local tradition of live storytelling on long winter nights, which has sadly given way to modern mass-media entertainment. Personally, as a both a Mazandarani and a Persian, I find Saddati's account of the aforementioned story equally fascinating as the original. Moreover, he added numerous details, especially concerning the local topography, e.g. Rostam battling the demons in the neighboring villages of Veresk and Firuzkuh, which Ferdowsi had not mentioned in his original, and spiced it up with a specific sense of humor, describing Rostam's encounters with Divs, who “drink vodka and eat people like snacks”.

Men & women in Mazandaran

In Mazandaran, men are the primary breadwinners, often working away from home, while women typically stay at home with the children, or work in the rice fields, resulting in much time spent in separate worlds. Traditionally men also need to stay fit and ready to defend their families against potential threats. They gather together to practice *zurkhaneh*, a form of bodybuilding that includes elements of

wrestling and gymnastics. Maintaining balance during combat is crucial, and they build muscles using large wooden clubs called *mills*, all performed to a specific rhythm set by the *morshed*, who recites poetry and plays a drum called a *zarb*. Grandfathers often bring their grandsons to practice together, doing push-ups and other exercises. This is a male-dominated world, where women stay at home to care for children, work in the fields to grow rice, weave kilims and carpets, grow vegetables, and collect herbs to sell in the early morning at nearby bazaars; traditionally, men tend to socialize outside the home, while women live in relative isolation at home. Sons stay at home and bring their wives into the household, while daughters leave to join their husband's households.

Nevajesh songs

Nevajesh songs are traditional lamentation songs sung by Mazandarani women, particularly in rural communities, to express sorrow, grief, or longing. These songs hold deep emotional and cultural significance in the region. It is an extraordinary example of oral tradition, passed down through generations of women. The tunes are usually slow, haunting, melancholic and deeply moving, with a lot of repetition and vocal ornamentation. The words are often improvised, and reflect personal grief, deep emotional pain, local history, or collective suffering, often in the context of death, separation, or hardship. They are also associated with mourning rituals and are often sung at funerals, memorials, or when remembering lost loved ones, and as such are a form of emotional release and social bonding, as others often join in or listen empathetically.

Traditionally, girls and women have been socialized to be quiet, to avoid public appearances and not to dance. *Nevajesh* songs, sung to alleviate pain and sorrow of events such as the death of a husband or the separation from daughters, are not performed in public. During my trip to Dodange, I recorded some amazing pieces of poetry sung by an elderly woman, Nane Zahra.

Pic. 1 Mrs. Zahra Mohammadi, called Nane (Grandma) Zahra, at home. Next, two women preparing food

Source: Photo by the author.¹

She sometimes replaced Mazandarani words with Persian ones, just for the sake of rhythm and rhyme, for example, using the two-syllable Persian “*yekbār*” instead of the three-syllable Mazandarani “*yebāre*”, which sounds more natural. Even the oldest users of the Mazandaran language, living in the most secluded villages, often include Persian lexemes in their songs.

The song tells the story of a widow's dilemmas about getting married again:

مسلمانوں سه غم بيمو به يکبار
mesalmānun se gham bemu be yekbār

Oh Muslims! Three sorrows came to me.

(In this context, Mrs. Mohammadi was referring to people in general, not to a particular religious group, as she had never encountered anyone of another faith in her life; it is worth noticing that an invocation to “*mesalmānun*” constitutes a typical beginning for this type of Mazandaran poetry (cf. Borijan et Borijan 2007, 236-237)).

¹ Heartfelt thanks to my friend Nasrin Nowruzi for introducing me to her wonderful grandmother.

غم پی یر غم مارو غم یار
ghame piyer ghame mārō ghame yār te belāre
 They came from the father, the mother and the lover.

غم پی یر غم مار وونه چاره
ghame piyer ghame mār vune čāre
 I can somehow deal with my father's and mother's worries.

غم یار ره ناهور دل وونه پاره ته بلاره
ghame yār re nāhur del vune pāre te belāre
 But the one from the lover tears my heart to pieces.

های برو های نشو مه جانو مه دل
hāy beru hāy našu me jāno me del
 I cannot speak of the lover.

خله حیف بیی زیره گل ته بلاره
xale heyf baii dari zire gel te belāre
 Do come back and do not go away.

مسلمانون بوینین زاریه من
mesalmānun bavinin zāriye men
 Oh Muslims! It is such a pity, that you are under the dust.

کل و کور بمونه خواستگاریه من ته بلاره
kalo kur bemune xāstegāriye men te belāre
 Look at my tears.

الاهی کل و کور ره مرده بینم
elāhi kalo kur re merde binem
 The bald and the blind want to marry me.
 (She means that after her husband's death all men, literally "the bald and the blind" – meaning "men with all kinds of problems and impairments" – dare to think of her as a potential candidate for marriage.)

کلنگ بدوش قبرشه کنده بینم ته بلاره
keleng beduš qabreše kende binem te belāre
 God, I wish I could see them die (lit., I wish I could see the undertaker digging their graves).

The song expresses the profound grief of a widow who has lost her husband, emphasizing that no one can ever take his place. Through her lament, she conveys that while she can endure the sorrows of losing her parents, the pain of losing her lover is unbearable. Her late husband was not just a person in her life – he was her emotional anchor, the very essence of home and belonging.

She pleads for his return, despite knowing that he lies under the dust, an irreversible truth that fills her with sorrow. Her tears, an appeal to the world, show the depth of her mourning. The widow's disdain for new suitors – whom she di-

smissively calls “the bald and the blind” – further highlights how irreplaceable her husband was. These men, flawed and unworthy in her eyes, can never fill the void left by the one she truly loved. This song is more than a lament; it is a testament to the idea that love and memories form the foundation of home. For the speaker, her husband's memory is not just something she carries – it is the place where she still belongs. His absence has not only left her in sorrow but also in exile, unable to find comfort in a world that moves on without him.

Mrs. Ozra Musavi is a daughter of the aforementioned Mrs. Zahra Mohammadi, who live next door to each other in the village of Dunanghe. She performs a *nevājesh* on partition with her daughter, due to Covid-19 fear in April 2022. She was inspired by her mother's songs, which she listened to at home since her childhood. Today, singing is a natural part of her daily routine of cultivating and selling rice.

Migration to urban areas has led to the decline of the vernacular Mazani, with Persian being the official language, and the only one used for instruction in schools, as mandated by the Iranian constitution. Consequently, Mazani has been relegated to the private sphere, where it remains irreplaceable during communal singing of local folk songs, especially during celebrations on the porch of a house.

Familiar construction

Over the centuries, the Mazanis developed a unique way of constructing houses that suited both the local weather conditions and their cultural beliefs. Traditional residential buildings in this region typically feature specific patterns, as identified by Posht and Daneshjoo (2021): the “I” shape or linear pattern, the “L” shape, and the “U” shape. A key aspect of these designs is the emphasis on privacy and the separation of public and private spaces (guest and family areas) before entering the home. In these patterns, the guesthouse had a separate entrance, and the porch served as a pre-entrance area.

Another important consideration, rooted in local beliefs, was the orientation of the main building, with the porch or entrance facing east or toward the Qiblah (the direction that Muslims face during prayer. It points towards the Kaaba in Mecca, Saudi Arabia, which is the holiest site in Islam), except where the shape and location of the land restricted this. Locals give different reasons for these orientations. For south-facing orientations, alignment with the Qiblah at home (especially for guests) was a significant factor. However, the primary reason agreed upon was the alignment of daily activities with the direction of the Qiblah, starting the day in the name of God. East-facing orientations were often chosen to synchronize the start of daily activities with sunrise. Additionally, some locals believe that this orientation shows respect for Imam Reza, as the city of Mashhad is located to the east of Mazandaran province (Narimani 2012).

One of the key characteristics of traditional abodes in this region is the use of simple, regular shapes and geometries, human proportions, and natural materials in their construction. This suggests that the indigenous architecture here is introverted. The facades are simple and unadorned, serving as a cover for the stunning interior spaces. When exterior decorations are present, they are typically natural elements such as flower pots on porch railings or window sills that add a special touch to the environment. The slanting roofs suit well climatic challenges, such as heavy rainfall and the extremes of winter cold and summer heat, and are a common sight along the Alborz Mountains, visible throughout the region.

In terms of the relationship between the physical form of the houses and their context, the architects focused on adapting materials, colors, and forms to the climate and environment of the area. The key materials used—local stone and timber—are of warm tones that blend well with the green landscape. The warm tones harmonize with the green backgrounds of spring and summer, as well as the red and yellow leaves of fall. Finally, comes the snowy winter, when the white provides a pleasing contrast (cf. Gedaali, Afshari & Sadvandi 2018).

Elements oriented towards Mecca, designed to take advantage of cooling breezes, include spacious courtyards and porches where people can gather. These features reflect humility and modesty. South-facing windows, known as *aftabgir*, act as sun catchers and wind catchers. The large porch provides shelter from the sun or rain and serves as the center of family life, where friends and family gather to enjoy each other's company and savor local Mazani cuisine, such as *kerk bap'res* and various sweets. All of these elements together define the concept of home, something the Mazani women would deeply miss if they moved abroad or even to another province in Iran.

Pic. 2 Porches in traditional Mazani houses – the center of family life both in the 1950-s and nowadays

Source: photos from the author's family album.

In the traditional homes of Mazandaran, the porch is more than just an architectural feature – it is a cherished space, particularly for women. Nestled between the lush greenery and misty air of the Caspian region, the porch serves as a bridge between the home and nature, a place where daily life unfolds in a rhythm of tradition, song, and community.

For Mazandarani women, the porch is a sanctuary, a place where they gather in the afternoons and evenings to share stories, weave dreams, and sing the old, melancholic songs of their ancestors. It is here, sitting on wooden benches or woven mats, that they express their emotions through traditional folk songs, often passed down through generations. These songs, rich with longing, love, and loss, are a way for women to keep their cultural heritage alive, transforming the porch into a space of both nostalgia and resilience.

Beyond its role as a stage for music and storytelling, the porch is also a place of work and reflection. Women shell nuts, embroider fabrics, and prepare tea, all while exchanging conversations that weave together personal and collective histories. It is a female-centered space where emotions are freely shared, advice is given, and wisdom is passed down from mothers to daughters. The rhythm of daily tasks blends seamlessly with the melodies of their songs, creating a unique harmony between labor and art.

The porch, open yet sheltered, offers a rare freedom—a connection to the outside world while maintaining the intimacy of the home. Unlike the rigid boundaries of

indoor spaces, it allows women to engage with the world around them, watching children play, feeling the cool evening breeze, and listening to the sounds of nature. In a society where traditions are deeply rooted, the porch stands as a symbol of both continuity and quiet resistance, a space where women's voices—soft yet powerful—are carried by the wind, ensuring that their stories, sorrows, and joys are never forgotten.

Conclusions

Feeling at home is a precious thing that is not understood until we are deprived of it. Feeling at home in Mazandaran is a clear concept for those who were born in the region and had to leave it for various reasons; they define it as a combination of several elements or patterns: specific climate, familiar languages, architecture, cuisine, rites and lifestyles. It is interesting to note that these patterns are not rigid, but are transformed by successive generations who „go with the flow”.

For example, in the case of familiar languages, Mazandaran residents find both Persian and Mazandarani familiar, but there is a stark difference in the linguistic attitude, purity and proficiency as their age is concerned: the elderly from rural areas speak the purest Mazandarani with a little Persian, while their grandchildren have shifted to pure Persian with a little Mazandarani, as the former is a language useful in administration, education, and work environment, and the latter is perceived as a sign of being old-fashioned, a little backward, good for folklore and ceremonies, but not necessary for pursuing a career.

In the case of architecture, the old Mazandarani patterns found in old houses, which provide comfortable living spaces for the elderly, still inspire contemporary young architects who are able to transform them into futuristic high-tech projects that have won worldwide recognition. Even if young city dwellers choose to live in apartment buildings out of necessity or comfort, they still dream of a traditional Mazandarani villa or a summer house in the countryside.

My Mazandarani friend, when asked for a concise definition of *home* replied: “home is people close to us, in a house with a porch which, is a center of meetings, allowing spending the time in a meaningful relationship: as it goes in a song *zendeги chist? vaghti ba yari, pas chi kam dari?* [‘What is life? Spend the time with a close one, then you will not miss anything’]”.

Bibliography

- Bashirnezhad, Hassan Mazandarani. 2023. "3 Mazandarani. Current Status and Future Prospects." In *Iranian and Minority Languages at Home and in Diaspora*, edited by Anousha Sedighi, 37-60. Berlin: Walter de Gruyter.
- Borjian, Habib, and Mazyar Borjian. 2005-2006. "The Story of Rostam and the White Demon in Mazandarani." *Name-ye Iran-e Bastan* 5, no. 1-2: 107-116.
- Borjian, Habib, and Mazyar Borjian. 2007. "Mysterious Memories of a Woman: Ethno-Linguistic Materials from Rural Mazandaran." *Iran and the Caucasus* 11 (2): 227-248.
- Phillipson, Robert. 2009. "Language Policy and Linguistic Imperialism." In *An Introduction to Language Policy: Theory and Method*, edited by Thomas Ricento, 346-361. Oxford: Blackwell.
- Posht, Azadeh, Khosro Daneshjoo, and Seyed-Majid Mofidi-Shemirani. 2021. "Native House Designing Pattern Recognition in Mazandaran Province with Climatic Approach." *Nexo Revista Científica* 33: 378-391. <https://doi.org/10.5377/nexo.v33i02.10778>.
- Salmani Ndoushan, Mohammad Ali, et al. 2024. "Language Colonization or Lingua Franca? Demystifying the Status Quo of Persian." *International Journal of Language Studies* 18 (2): 63-90.
- Rasaenia, N. 1998. *The Constitution of the Islamic Republic of Iran*. Tehran: Saman Publications.
- Vahdati Nasab, Hamed, Meysam Nikzad, Mozhgan Jayez, Milad Hashemi, Zoe Knapp, Naomi Sykes, Marzieh Khalili, Hengameh Moghaddam, Fariba Nasab, and Deborah Olszewski. 2020. "Komishan Cave: A Mesolithic and Later Settlement on the South-eastern Shore of the Caspian Sea, Iran." *Ancient Near Eastern Studies* 57: 97-112. <https://doi.org/10.2143/ANES.57.0.3288614>.

SZYMON GRZELAK

Adam Mickiewicz University in Poznań, Poland

szymon.grzelak@amu.edu.pl

ORCID: 0000-0001-9727-5550

House and home as loanwords in Japanese

Keywords: Japanese, loanwords, house, home

Abstract: As in virtually any other language, there is a variety of lexical items in Japanese for dwelling or place of origin that are either native or have been introduced many centuries ago. They belong to the most basic layer of vocabulary that is intrinsically connected to everyday life. Yet, there is a strikingly high number of, mostly compound, loanwords in common use that contain components *hausu* and *hōmu* originating from the English nouns *house* and *home*. The aim of this study is to identify the areas of meaning that are supplemented by the borrowed lexemes, by looking at the lexicographic and corpus data¹.

Introduction

The paper is organized as follows. In the first section, the lexical layers of Japanese vocabulary and their stylistic connotations are introduced against the background of the history of Japan's interactions with other linguistic communities. In addition, a brief overview of nouns from the semantic field of dwelling, native or borrowed earlier than the lexemes mentioned above, discussed in the subsequent sections, will be provided. Subsequently, we look at *hausu* and *hōmu* from the lexicographic viewpoint, demonstrating how their meanings are defined and which particular compounds are chosen as entries. In the last section, we confront the decisions made by the dictionary editors with corpus data.

Lexical layers of Japanese

The Japanese lexicon is composed of several layers that reflect the history of contacts of the Japanese civilization with the outside world. These layers include

¹ I would like to express my sincere gratitude to Joachim Kolb for his insightful remarks. Any remaining errors or oversights are entirely my own.

native Japanese words (*wago*) with a subset of mimetic expressions (phonomimes, phenomimes and psychomimes) differentiated by some authors, e.g. Irwin (2011), Sino-Japanese words (*kango*), and foreign loanwords (*gairaigo*). There is also a small number of borrowings from the indigenous Ryukyuan and Ainu languages. Below is a brief characteristic of each layer.

Wago refers to the original Japanese vocabulary, rooted in the proto-Japanese (brought to Japan from the continent ca. 700-300 BC, cf. Vovin (2017), that predates significant external influence. This layer contains words used for basic concepts related to nature (e.g. *yama* ‘mountain’), kinship (*haha* ‘mother’) or everyday activities (*nomu* ‘drink’). *Wago*, organically ingrained in the lexicon of the speakers of Japanese since their childhood, is highly familiar and easily comprehensible, it can be compared to ancient layers of vocabulary of Germanic origin for everyday terms in the case of English, including items such as *sun* or *hand*.

The *kango* layer comprises words borrowed from Classical Chinese as early as in the Kofun period (ca. 250-538 CE) when a massive civilizational transfer from the continent via the Korean Peninsula began, as well as other Chinese character compounds coined, reinterpreted or modified in Japan in subsequent periods. A large-scale adoption of Chinese vocabulary occurred with a particular intensity in the Asuka and Nara periods (538-794) being related to the adoption of Confucianism, Buddhism, science, legal regulations, and craftsmanship among others. The influence of Chinese literature and administration persisted well beyond the Heian period (794-1185 CE) despite a shift toward developing a distinct Japanese culture. A significant number of compounds was created after the second half of the 19th century, when rapidly modernizing Japan was introducing concepts unknown in the feudal era, such as *shihon* ‘capital’ or *kaisha* ‘company/corporation’. *Kango* words can be said to have similar connotation to lexical items of Greek and Latin origin that are present in European languages. Having been borrowed a long time ago, they are no longer perceived as foreign, but are often used in formal and technical contexts, e.g. *university* or *library* in English.

The historically most recent group of lexical items, collectively referred to as *gairaigo*, are words borrowed mostly from European languages, predominantly from English, but also from Portuguese and Spanish (as early as in the 16th century), Dutch, German, French, Russian, contemporary Chinese (these are a distinct group from *kango*) and Korean. Many of these loanwords have become an integral part of the Japanese language, reflecting Japan’s historical interactions with other cultures. These loanwords are often adapted to fit Japanese phonetics and may undergo changes in pronunciation. While some loanwords retain their original meanings, others may acquire new connotations or usage in Japanese culture, which is a property very important for the scope of this study. Also, there is a related but distinct class of vocabulary, referred to as *wasei eigo*, meaning “Japanese-made English”. This term refers to pseudo-English words or phrases coined in Japan

using elements of the English language, but with meanings that differ from their original English usage (Stanlaw 2004), e.g. *wanpīsu* (from Eng. ‘one piece’), which has the lexicalized meaning “dress” in contemporary Japanese, but not in English. Unlike standard loanwords, which retain their original meanings, *wasei eigo* often undergo semantic shifts, abbreviations, or novel combinations that make them unique to Japanese linguistic and cultural contexts, cf. (Miller 2011). The two lexemes, *hausu* and *hōmu*, discussed in the subsequent sections belong to the last class, i.e. *gairaigo*, with the reservation that some part of them are neologisms classified as *wasei eigo*.

The above classes are not strictly separated from one another, a widespread compounding is possible across the four lexical layers mentioned above (*wago*, mimetic, *kango*, *gairaigo*) resulting in hybrid formations such as *benkyoo-zukue* ‘study desk’ (*kango*+*wago*) or *poi-sute* ‘littering’ (mimetic+*wago*).

The use of loanwords can be criticized (or even subject to regulation) from the viewpoint of linguistic purism, as in some European countries, e.g. France or Poland. However, in many cases it is justified by the different properties of the referents, which is often the case with Japanese. For example, casual, non-professional car drivers (but also racing drivers) are often referred to as *doraibaa*, adopted from English *driver* despite several *kango* words that carry this meaning, such as *untenshu* or *unetnsha*. The use of a loanword is strongly motivated here by the different referents of the two nouns, i.e. the former indicates a professional chauffeur (such as a taxi driver) and the latter is used as a legal term, in the sense of “(motor) vehicle driver” in the Highway Code. The use of a loanword is necessitated by the social change that occurred in post-war Japan when individuals began to acquire and use their own private cars on a mass scale. The widespread use of *hausu* and *hōmu* seems to be a phenomenon of a similar nature. Even though there has been criticism of this far-spread use of loanwords in Japan, cf. (Hosokawa 2015) for more detailed discussion, it should be borne in mind that the generally higher level of acceptance for the use of loanwords exhibited by the Japanese language speakers results from a path of civilizational development different from Western countries.

The concepts of *house* and *home* in Japanese vocabulary outside *gairaigo*

Before proceeding to the analysis of borrowed lexical items some remarks should be made about nouns from the same lexical domain that belong to the older *wago* and *kango* layers. One can conjecture that the relatively recent borrowings from English in many cases fill the gap not covered by the pre-existing vocabulary that needs to be supplemented in the course of the development of socio-economic relations.

House can be referred to by the following words: *ie* (a general term for a building one lives in, in particular one's own house, but also a basic unit of civil registration), *jūtaku* (a slightly formal general term for residential buildings), *jūkyo* (very close in meaning to *jūtaku*, with a more official flavor), *jinka* (house seen as a human dwelling), *kaoku* (an archaic word emphasizing the physical building), *teitaku* (a large and splendid house). Apart from the nouns that are related to living, there is a significant number of mostly *kango* words corresponding to other semantically extended uses of *house* in English, such as family, lineage, theater, parliament, company, college, religious facility among others. As will be shown in the subsequent sections, these meanings, going beyond the pure concept of dwelling, are most often complemented by English borrowings.

The English noun *home*, on the other hand, corresponds most frequently to such Japanese nouns as: *wagaya* (a personal or affectionate way to refer to one's home), *jitaku* (a formal or neutral term for one's residence), *uchi* (an informal way to refer to one's home or family), *seika* (the house where someone, often famous, was born or raised), *sumai* (a general term for one's place of residence or living arrangement) and *katei* (the family unit and its environment, rather than the physical house). As for the extended meanings, *urusato* (a nostalgic or sentimental term for one's hometown or place of origin), *hasshōchi* (the location where something, e.g. company, originated) are frequently used.

As for the morphological properties, (Rin 2013) observed that *hōmu*, once borrowed into Japanese, becomes a bound component, losing its independent usage. The same observation can be made about *hausu*; however, both of them often appear as stand-alone lexical items in elliptical or anaphoric uses (e.g. *hōmu* for *roojin hōmu* 'home' for 'nursing home').

***Hausu* and *hōmu* in empirical data**

This section documents and maps the occurrence of the terms *hausu* and *hōmu* in two corpora, the 2018 edition of the Kōjien monolingual dictionary and the Balanced Corpus of Contemporary Written Japanese without, however, going beyond the first steps toward a systematic comparison between the two at this point.

Lexicographic account

In this section, we examine the way lexical items *hausu* and *hōmu* are selected and described in the 7th edition of Kojien (Shinmura 2018), a widely used Japanese monolingual dictionary, constituting a standard frequently referred to in the media

and social discourse. We begin by outlining the meanings of the two lexemes and subsequently look into the relevant compound entries.

Hausu

There are four meanings of the lexeme *hausu* enumerated in Kojien:

1. House. Residence.
2. House. Building. (e.g. opera house)
3. Abbreviation for “plastic greenhouse” or “greenhouse cultivation”.
4. A type of dance music born in Chicago in the 1970s by mixing elements of rhythm and blues and Latin music.

Below are lists of compounds that contain the lexeme *hausu*, used either attributively or as a head noun. The items in grey are marked as *wasei eigo* in the respective entries of the dictionary.

Compounds beginning with *hausu* (Kojien)

<i>Romanization</i>	<i>English rendering</i>	<i>Meaning</i>
<i>hausu-kīpā</i>	housekeeper	ditto
<i>hausu-saibai</i>	house cultivation	greenhouse cultivation
<i>hausu-dasuto</i>	house dust	ditto
<i>hausu-doresu</i>	house dress	practical and convenient Western-style everyday clothes
<i>hausu-biru</i>	house bill	ditto
<i>hausu-manukan</i>	house mannequin	a woman who sells the products of a boutique wearing them
<i>hausu-wain</i>	house wine	ditto

Compounds ending with *hausu* (Kojien)

<i>Romanization</i>	<i>English rendering</i>	<i>Meaning</i>
<i>wīkuendo-hausu</i>	weekend house	ditto
<i>eko-hausu</i>	eco house	ditto
<i>ōpun-hausu</i>	open house	ditto
<i>opera-hausu</i>	opera house	ditto
<i>gāden-hausu</i>	garden house	ditto
<i>kua-hausu</i>	Kurhaus (Ger.)	spa house, health resort
<i>kurabu-hausu</i>	clubhouse	ditto

<i>kea-hausu</i>	care house	nursing home for the elderly
<i>gesuto-hausu</i>	guest house	ditto
<i>kōto-hausu</i>	court house	a form of housing with a courtyard
<i>kōporatibu-hausu</i>	cooperative house	cooperative housing
<i>korekutibu-hausu</i>	collective house	apartment complex
<i>samā-hausu</i>	summer house	ditto
<i>shea-hausu</i>	share house	a house jointly rented by strangers
<i>sekando-hausu</i>	second house	holiday house
<i>seminā-hausu</i>	seminar house	a facility for training and meetings for students and professionals
<i>sōrā-hausu</i>	solar house	a houses with solar systems
<i>sofuto-hausu</i>	soft house	software house
<i>taun-hausu</i>	townhouse	ditto
<i>terasu-hausu</i>	terrace house	low-rise row housing complex with each unit having a garden
<i>torērā-hausu</i>	trailer house	ditto
<i>bīchi-hausu</i>	beach house	rental villa or rest station on the beach
<i>binīru-hausu</i>	vinyl house	a greenhouse covered with plastic film
<i>furu-hausu</i>	full house	ditto (in poker)
<i>pento-hausu</i>	penthouse	ditto
<i>moderu-hausu</i>	model house	a house built as a sample of housing
<i>raito-hausu</i>	lighthouse	ditto
<i>raibu-hausu</i>	live house	live music venue
<i>resuto-hausu</i>	rest house	a place to stay for rest
<i>rogu-hausu</i>	log house	ditto
<i>rongu-hausu</i>	longhouse	ditto (in Southeast Asia and Melanesia)

One can observe that *hausu* occurs much more frequently as a head noun, than in the attributive position. When used as a modifier, *hausu* mostly has the meaning of ‘(a company’s) own’, ‘intended for or originating from a house’, or ‘grown in a plastic greenhouse’. In the more numerous group of compounds, where *hausu* is the head noun, the modifier specifies a particular function, style, or use, such as in ‘weekend/summer/second/rest house’ or ‘seminar/live house’. Another subset of compounds refers to design and style, as in ‘town/garden/terrace house’. Compounds such as ‘cooperative/share/collective house’ indicate particular types of dwelling. Some items are direct adaptations of idiomatic English terms, as in “full house”. Marginally, the morpheme *hausu* can originate from German, as in *Kurhaus* above (cf. also *kontsueruto hausu*

for ‘Konzerthaus’ or *brauhausu* for ‘Brauhaus’), but, at a systematic level, the question needs to be asked whether the elements *hausu* from German “Haus” and *hausu* from English “house” are to be considered homonyms or instances of the same word.

Hōmu

There are the following meanings contained in the definition:

1. Home (family). Home (building). Hometown. E.g. sweet home
2. Residential facilities for children, the sick, the elderly, etc.
3. Abbreviation for home base.
4. Abbreviation for home game.

The following lists contain compounds that have the lexeme *hōmu* in either modifier or head positions. Similarly to the previous lexeme, entries marked as *wasei eigo* in the dictionary are marked in grey.

Compounds beginning with *hōmu* (Kojien)

<i>Romanization</i>	<i>English rendering</i>	<i>Meaning</i>
<i>hōmu-in</i>	home in	in baseball, to score a run when a runner reaches home base alive
<i>hōmuuea</i>	home wear	clothes for wearing at home
<i>hōmu-ōtomēshon</i>	home automation	ditto
<i>hōmu-guraundo</i>	home ground	the ground on which a team is based (e.g. in baseball)
<i>hōmu-gēmu</i>	home game	ditto
<i>hōmu-komedī</i>	home comedy	home dramas with a strong comedic flavor
<i>hōmu-shiatā</i>	home theatre	ditto
<i>hōmu-shikku</i>	homesick	ditto
<i>hōmu-shoppingu</i>	home shopping	to shop at home, by phone or on the Internet
<i>hōmu-suchīru</i>	home steal	stealing home in baseball
<i>hōmu-sutei</i>	home stay	ditto
<i>hōmu-sutorēto</i>	home straight	homestretch
<i>hōmu-sutoretschi</i>	homestretch	ditto
<i>hōmu-supan</i>	homespun	ditto
<i>hōmu-sekyuritī</i>	home security	ditto
<i>hōmu-sekushon</i>	home section	family columns in newspapers and magazines
<i>hōmu-sentā</i>	home center	large-scale store that handles DIY tools and household goods

<i>Romanization</i>	<i>English rendering</i>	<i>Meaning</i>
<i>hōmu-taun</i>	hometown	ditto
<i>hōmutaun-deshijon</i>	hometown decision	ditto
<i>hōmu-chīmu</i>	home team	ditto
<i>hōmu-dokutā</i>	home doctor	family doctor
<i>hōmu-dorama</i>	home drama	dramas, films, and broadcast plays based on domestic events
<i>hōmu-torēdingu</i>	home trading	ditto
<i>hōmu-doresu</i>	home dress	practical and convenient everyday Western-style clothing
<i>hōmu-bā</i>	home bar	ditto
<i>hōmu-pātī</i>	home party	a gathering at home with many people invited
<i>hōmu-bankingu</i>	home banking	ditto
<i>hōmu-purēto</i>	home plate	ditto (in baseball)
<i>hōmu-bēkarī</i>	home bakery	home-use baking machine
<i>hōmu-pēji</i>	home page	ditto
<i>hōmu-bēsu</i>	home base	ditto
<i>hōmu-herupā</i>	home helper	home help
<i>hōmu-pojishon</i>	home position	ditto
<i>hōmu-mēdo</i>	homemade	ditto
<i>hōmu-ran</i>	home run	ditto
<i>hōmuran-dābī</i>	home derby	in baseball, the battle for the homerun king of the year.
<i>hōmu-rūmu</i>	home room	homeroom at school
<i>hōmuresu</i>	homeless	ditto

Compounds ending with *hōmu* (Kojien)

<i>Romanization</i>	<i>English rendering</i>	<i>Meaning</i>
<i>atto-hōmu</i>	at home	cozy
<i>gurūpu-hōmu</i>	group home	ditto
<i>keihi-rōjin hōmu</i>		low-cost elderly home
<i>suīto-hōmu</i>	sweet home	ditto
<i>tokubetsu-yōgo rōjin hōmu</i>	special care elderly home	ditto
<i>bakku-hōmu</i>	back home	to send a runner to home base in order to make an out

<i>mai-hōmu</i>	my home	owned (versus rented) home
<i>yūryō-rōjin hōmu</i>	paid elderly home	ditto
<i>yōgo-rōjin hōmu</i>	nursing elderly home	ditto
<i>rōjin-hōmu</i>	elderly home	ditto

Conversely to the case of *hausu*, the number of entries with *hōmu* in the modifier position is significantly higher. In this more numerous group of compounds, some words retain the referential meaning of “home” as a physical space or residence, as in “home security” or “home doctor”, whilst others have the metaphorical use, extending beyond the idea of a physical place, as in “home stretch”. Some subsets of the data describe some specific aspect of the denoted entities, e.g. “home theater” and “home bakery”. Also, as far the lexical relations are concerned, a certain degree of synonymy can be observed, as in “home stretch” and “home straight”. In the second group, some compounds retain the denotative core sense of “physical space”, as in “group home” or “elderly home”, whereas some words are used figuratively, as in “sweet home”, “back home” or “at home”. In general, one can say that compounding shifts the core meaning of “home” into specialized extended domains, such as technology, lifestyle, entertainment, sports, or services.

Data from Balanced Corpus of Contemporary Written Japanese (BCCWJ)

Hausu

The following table contains some of the most frequent unique occurrences of the string *hausu*, extracted from a sample of 2628 tokens obtained by means of the searching interface Chūnagon from the “Balanced Corpus of Contemporary Written Japanese” (BCCWJ), maintained by the National Institute for Japanese Language and Linguistics (NINJAL).

<i>Romanization added</i>	<i>English rendering</i>	<i>Meaning</i>
<i>hausu</i>	house	context dependent
<i>howaitohausu</i>	white house	The White House
<i>raibuhauus</i>	live house	live music venue
<i>binīruhausu</i>	vinyl house	plastic greenhouse
<i>roguhausu</i>	log house	ditto
<i>hausumēkā</i>	house builder	ditto

<i>Romanization added</i>	<i>English rendering</i>	<i>Meaning</i>
<i>operahausu</i>	opera house	ditto
<i>ekohausu</i>	eco-house	ditto
<i>resutohausu</i>	rest house	ditto
<i>hausudasuto</i>	house dust	ditto
<i>moderuhau</i>	model house	a house built as a sample of housing
<i>magajinhau</i>	magazine house	a Japanese publishing house
<i>shikkuhausu</i>	sick house	Sick House (Syndrome)
<i>keahausu</i>	care house	nursing home for the elderly
<i>gurūpuhausu</i>	group house	facility for relatively healthy elderly people
<i>muneohausu</i>	muneo house	proper name (Suzuki Muneo)
<i>taunhausu</i>	town house	ditto
<i>sekandohausu</i>	second house	holiday house
<i>sutēkihausu</i>	steak house	ditto
<i>hausukurīningu</i>	house cleaning	ditto
<i>terasuhau</i>	terrace house	low-rise row housing complex
<i>za sukotchi hau</i>	the scotch house	brand name
<i>mikihausu</i>	miki house	brand name
<i>komyunitihau</i>	community house	ditto
<i>howaito hau</i>	white house	The White House (written with middle dot)
<i>gurīnhau</i>	green house	brand/proper name
<i>dōruhausu</i>	doll house	ditto
<i>taiyahau</i>	tire house	wheel well
<i>pinkuhau</i>	pink house	brand name
<i>randamuhau</i>	random house	name of a publishing house
<i>furuhausu</i>	full house	ditto
<i>torērāhausu</i>	trailer house	ditto
<i>bōtohausu</i>	boat house	ditto
<i>rabuhau</i>	love house	brand name
<i>hausu matchi</i>	house match	real estate service name
<i>abahausuintānashonar</i>	ava house international	brand name
<i>ōpunhausu</i>	open house	ditto

The meanings of the compounds obtained from the corpus, including those listed in the above table, but not limited to them, can be divided into the following classes:

- (i) architectural/functional spaces,
- (ii) commercial spaces (often restaurants),
- (iii) proper names (e.g. The White House),
- (iv) entertainment facilities,
- (v) specialized/technical uses.

In terms of lexical semantics, classes (i), (iv) and (v) refer directly to physical spaces, whilst (ii), (iii) and (v) are often metaphorical extensions. This set of categories is significantly broader than the *de facto* dichotomous division (building vs. residence) provided by the Kojien dictionary. Moreover, the vastly bigger number of tokens is partially due to their use in proper names and *ad hoc* word formations.

Corpus analysis of the Japanese lexeme *hōmu* by Wang (2023)

The analysis was carried out using the BCCWJ corpus introduced in the previous section. There were 11,501 strings found. After excluding proper nouns, romanized expressions, and homonyms such as “platform”, the total number of occurrences amounted to 9,001, and the number of unique words was 164. 8621 of all occurrences (95.8%) were bound forms, whilst a total of 380 examples (4.2%) were free forms. Wang (*ibid.*: 22-27) divided the instances of *hōmu* according to their semantic properties in the following way:

- a. place of living, such as one’s own house, home, family, etc., private use (69 examples). For example, *hōmu baa* ‘home bar’, a bar-like space set up in a house; *hōmu weaa* ‘home wear’ relaxed, casual clothes for wearing at home; *hōmu tamanegi* ‘home onion’, onions grown at home.
- b. utilizing communication methods such as the Internet with the home (residence) as the base (14 examples). For example, *hōmu shoppingu* ‘home shopping’, shopping at home using the Internet, *hōmu rizabeeshon* ‘home reservation’ making reservations at home via the Internet, *hōmu bankingu* ‘home banking’, *hōmu toreedo* ‘home trade’ trading stocks and other securities using a telephone or computer from home, home trading.
- c. place of origin, hometown, homeland (2 examples). For example, *hōmu guraundo* ‘home ground’ (metaphorically, SG) home town, *hōmumeedo infure* ‘homemade inflation’ price increase whose causes can be found in Japan.
- d. reference point a. home base, home ground in sports (33 examples). For example, *hōmu ando awee* ‘home and away’ a system in which two teams

play each other twice, once each in their home towns, mainly in sports such as soccer; *hōmu beesu* ‘home base’ home plate in baseball.

- e. initial database, starting point on the Internet (10 examples). For example, *hōmu gamen* ‘home screen’, *hōmu peeji* ‘home page’.
- f. accommodation facility (for the poor, etc.), orphanage, nursing home (37 examples). For example, *roojin hōmu* ‘elderly home’, *fujin hōmu* ‘ladies’ home’ support facilities for women.

A very apparent empirical observation is that there are approximately four times more occurrences of compounded and standalone *hōmu* than *hausu* in the same corpus. The nature of this phenomenon (widespread use of the former in baseball and IT contexts as well as other contributing factors) shall be elucidated in the course of further analysis.

Summary

The preliminary analysis of two types of data has shown that, in terms of lexical semantics (Cruse 1986), both lexemes are used in Japanese in their core and extended meanings, complementing the areas of pre-existing Japanese *kango* and *wago* vocabulary that are referentially not adequate for foreign concepts or bear different connotations. As for the sense relations, the compounds containing the two lexemes can be grouped into subsets for which the relation of hyponymy holds. At the same time, different degrees of synonymy could be observed among tokens of both lexemes. Due to their frequent elliptical or anaphoric use, both *hausu* and *homu* are often context sensitive when used as standalone words.

As for the quantitative aspect, there is a clear discrepancy in the number of occurrences of both lexemes in the corpus and in the dictionary. This can be explained by a more conservative approach taken by the editors, prioritizing lexical items with a higher degree of customization (level of adaptation to the Japanese vocabulary), and, most importantly, by numerous proper names, such as brands, companies or facilities, also formations coined *ad hoc* that are abundant in the corpus data. In other words, dictionaries, unlike corpora, tend to contain more established compounds, excluding recent neologisms, and highly specialized expressions. Thus, this is clearly reflected in a significantly smaller number of dictionary entries.

Hausu/hōmu compounds illustrate how Japanese adapts and integrates English vocabulary into everyday language, often preserving the original meaning while conforming to Japanese phonological and morphological patterns. As could be observed, many of the compounds are immediately comprehensible to speakers familiar with both languages. They also demonstrate creative extensions by pairing

hausu and *hōmu* with various modifiers, new concepts or niches in architectural or corporate contexts. Each item carries a semantic nuance that aligns with its English source term, even as it is adapted to the phonological and cultural context of Japanese usage.

This study has focused on two lexemes, *house* and *home*, but other English words related in meaning are also part of the Japanese loanword system, e.g. *residence*, *palace*, *castle*, *building*, etc. Their integration into the Japanese lexicon deserves attention within the framework of lexical semantics.

References

- Cruse, D. A. 1986. *Lexical Semantics*. Cambridge University Press.
- Hosokawa, Naoko. 2015. "The Outside Within: National Language and Identity in Japanese Contemporary Discourse on Gairaigo." Oxford University.
- Irwin, Mark. 2011. *Loanwords in Japanese*. John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/scls.125>.
- Miller, Laura. 2011. "Wasei Eigo: English 'Loanwords' Coined in Japan." In *The Life of Language: Papers in Linguistics in Honor of William Bright*, edited by Jane H. Hill, P. J. Mistry, and Lyle Campbell, 123-140. De Gruyter Mouton. <https://doi.org/10.1515/9783110811155.123>.
- Rin Hui Jun. 2013. 現代日本語造語の諸相 (*Aspects of Modern Japanese Coined Words*. National Taiwan University Press). 国立台湾大学出版中心. <https://ci.nii.ac.jp/ncid/BB12913125>.
- Shinmura, Izuru. 2018. *Kojien 7th Edition (CD Edition)*. Iwanami Shoten.
- Stanlaw, James. 2004. *Japanese English: Language and Culture Contact*. Hong Kong University Press. <https://www.jstor.org/stable/j.ctt2jc5qm>.
- Vovin, Alexander. 2017. "Origins of the Japanese Language." In *Oxford Research Encyclopedia of Linguistics*. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780199384655.013.277>.
- Wang Yu. 2023. "語構成と意味から見た外来語の借用形態 —外来語造語成分「ホーム(home)」を対象として— (Borrowing of foreign words in terms of word structure and meaning – Focusing on the foreign word component 'home')." 文化. Tohoku University. <https://tohoku.repo.nii.ac.jp/records/2000304>.

AGATA WOLARSKA-SOBOCIŃSKA

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

agataw@amu.edu.pl

ORCID: 0000-0003-0044-8369

Dom: *caserío, masía, cortijo...* Regionalizmy w tradycyjnej zabudowie wiejskiej w Hiszpanii

Keywords: cortijo, caserío, masía, caserío, traditional housing

Abstract (House: *caserío, masía, cortijo...* Regionalisms in traditional rural architecture in Spain): This article presents the names of traditional rural houses associated with particular geographical areas of Spain, derived from the centuries-old tradition and culture of the region. Based on the Spanish language corpora (reference and diachronic): CORPES XXI, CREA and CORDE, lexical trends related to the above-mentioned traditional rural houses will be shown. The analysis aims to compare the frequency of occurrence and possible changes / shifts in meaning and domain criteria of occurrence of the studied vocabulary and focuses on a comparison covering the 20th and 21st centuries.

W języku hiszpańskim istnieje bardzo bogaty zasób leksykalny dotyczący tytułowego pojęcia – domu: *casa, hogar, vivienda* – to tylko podstawowe z nich. Z wyrazami określającymi konkretny typ domostwa, jego funkcję, formę itp. powiązane jest bogate słownictwo dotyczące jego wnętrza, poszczególnych części, rozplanowania. Jednym z ciekawszych zjawisk, zarówno kulturowych jak i leksykalnych, jest nazewnictwo tradycyjnych domów w zabudowie wiejskiej, bezpośrednio związane z lokalizacją w konkretnej części Hiszpanii – regionie, prowincji, a nawet okolicy danego miasta.

W niniejszym artykule przedstawione zostaną nazwy tradycyjnych domów wiejskich związane z poszczególnymi obszarami geograficznymi Hiszpanii, wywodzące się z wielowiekowej tradycji i kultury danego regionu. Hiszpańskie Ministerstwo Kultury w 2010 roku włączyło do Planów Krajowego Dziedzictwa Kulturowego (*Planes Nacionales de Patrimonio Cultural*) *Plan Nacional de Arquitectura Tradicional* (plan dot. tradycyjnej architektury), w którym architektura tradycyjna została zdefiniowana jako: *la Arquitectura Tradicional comprende el conjunto de estructuras físicas que emanan de la implantación*

*de una comunidad en su territorio y que responden a su identidad cultural y social*¹.

Zaangażowanie ministerstwa w ochronę, promocję i renowację zabudowań wiejskich, typowych dla różnych regionów Hiszpanii, wskazuje na ich znaczenie w definiowaniu tożsamości kulturowej danej społeczności. Regionalna tradycja budowlana wiąże się też ze słownictwem (nazewnictwem) odpowiadającym lokalnej kulturze, tradycjom i wzajemnym wpływom powstającym na styku kultur.

Na podstawie korpusu języka hiszpańskiego – jego trzech wariantów – przedstawione zostaną tendencje leksykalne związane z tradycyjną zabudową wiejską, z uwzględnieniem podziału na poszczególne regiony Hiszpanii. W niniejszym opracowaniu wykorzystane zostały dane dostępne w korpusach referencyjnych języka hiszpańskiego: *Corpus de Español del Siglo XXI* [CORPES XXI, RAE], *Corpus de Referencia del Español Actual* [CREA] oraz *Corpus Diacrónico del Español* [CORDE]. Ostatni z wymienionych to korpus diachroniczny. Korpusy są dostępne online i pozwalają na przeprowadzenie wieloaspektowych analiz leksykalnych, każdy z nich ma nieco inną strukturę i założenia metodologiczne. Zawierają zbiory ze wszystkich obszarów hiszpańskojęzycznych (w CORPES XXI: łącznie z hiszpańszczyzną występującą na obszarze USA, gdzie język hiszpański nie jest językiem urzędowym, jednak stanowi znaczący element w panoramie lingwistycznej Stanów Zjednoczonych) i dysponują bogatą reprezentacją geolektałną języka hiszpańskiego. Teksty składające się na zasoby ww. korpusów zostały podzielone na kraje / obszary pochodzenia oraz na różne zakresy źródłowe, tematyczne (kryteria dziedzinowe) czy gatunkowe. Badania na zasobach korpusowych można prowadzić na zbiorach języka pisanego, mówionego oraz na transkrypcjach.

CORPES XXI to korpus zawierający teksty z XXI wieku (lata 2001-2024), najnowsza wersja 1.2 została udostępniona w listopadzie 2024 roku i zawiera ponad 390 000 testów pisanych i prawie 425 milionów formularzy (form). **CREA** to korpus referencyjny, w którym zgromadzono teksty powstałe w XX wieku (1975-2004), również uwzględnia policentryczność i wariantywność języka hiszpańskiego, pozwalając na wyszukiwanie tematyczne w zależności od gatunku testu oraz dzieląc teksty na pisemne / ustne. Najnowsza wersja – 3.2, opublikowana w czerwcu 2008 roku, zawiera ponad 160 milionów formularzy (form).

CORDE to korpus diachroniczny, którego zbiory obejmują początki języka hiszpańskiego do roku 1974 i uwzględniają wszystkie obszary, na których posługiwano się językiem hiszpańskim. Zgodnie z informacją widniejącą na stronie Real Academia Española CORDE ma na celu wyodrębnienie informacji, za pomocą których można badać słowa i ich znaczenia, a także gramatykę i użycie

¹ Ministerio de Cultura, <https://www.cultura.gob.es/planes-nacionales/planes-nacionales/arquitectura-tradicional.html>

Tłum.: *Architektura tradycyjna obejmuje zestaw struktur fizycznych, które wynikają z osadzenia społeczności na jej terytorium i które odpowiadają jej tożsamości kulturowej i społecznej.*

w czasie. Dzięki materiałom zgromadzonym w CODRE powstał słownik *Nuevo diccionario histórico del español*, stanowiący podstawę badań diachronicznych nad językiem hiszpańskim.

Wszystkie trzy wymienione korpusy zostały wykorzystane do analizy w niniejszym opracowaniu, która miała na celu porównanie częstotliwości występowania oraz ewentualnych zmian / przesunięć znaczeniowych i kryteriów dziedzicznych występowania słownictwa związanego z tradycyjną zabudową wiejską poszczególnych obszarów geograficznych Hiszpanii. Analiza skupia się na porównaniu obejmującym XX i XXI wiek, a odniesienia do zasobów CORDE stanowią element wskazujący na wielowiekowość tożsamości regionalnej i związanej z nią nomenklatury architektonicznej.

Słownictwo wybrane do analizy zostało zgromadzone na podstawie materiałów słownikowych, ministerialnych oraz platform architektonicznych i materiałów dydaktyczno-kulturowych. Możemy wyróżnić dwanaście podstawowych nazw na dom w tradycyjnym budownictwie na obszarach wiejskich, każda z nich kulturowo jest jednoznacznie przypisywana konkretnym obszarom Hiszpanii. Ze względu na ograniczenia objętościowe niniejszego opracowania przedstawione rozważania stanowią jedynie wprowadzenie do badań nad regionalnymi nazwami gospodarstw wiejskich i obejmują tylko wybrane przykłady z przedstawionych w poniższej tabeli. W analizie nie brano też pod uwagę wariantów pozaeuropejskich języka hiszpańskiego, choć wyniki statystyczne wskazane zostały w opracowaniach graficznych przedstawianych za CORPES XXI, CREA i CORDE. Wszystkie przytaczane grafiki przedstawiające rozmieszczenie i statystyki pochodzą z ww. korpusów.

Tradycyjna zabudowa wiejska, nazwy gospodarstw wiejskich – podział wg regionów:

Nazwa	Region występowania
<i>alquería</i>	Grenada
<i>barraca</i>	Region Walencji
<i>cabaña (pasiega)</i>	Kantabria
<i>casa cueva</i>	Grenada, Jaen, Cuenca
<i>caserío</i>	Kraj Basków
<i>casona (montañesa)</i>	Kantabria, Kastylia i León
<i>cigarral</i>	Toledo
<i>cortijo</i>	Andaluzja, Estremadura
<i>masía</i>	Katalonia
<i>palloza(s) lub teito(s)</i>	León, Lugo
<i>pazo</i>	Galicja
<i>quintana</i>	Asturia

Cortijo (z łac. *cohors*; *cors*, *cortis*) to tradycyjne domostwo charakterystyczne dla obszarów wiejskich Andaluzji. Strukturą przypominało wille rzymskie, dzieląc się na część dla domowników oraz służby, punkt centralny stanowiło patio. Były to nie tylko zabudowania mieszkalne, obejmowały też cały kompleks zabudowań gospodarczych (m. in. stodoły, magazyny na zboże i oliwę, własną piekarnię, piwnicę na wina, pomieszczenia dla zwierząt, etc.) oraz ziemie uprawne, gaje oliwne i sady, co sprawiało, że *cortijo* stanowiło samowystarczalny kompleks. Obecnie *cortijos* są przekształcane na bazy noclegowe i stały się synonimem drogiego i eleganckiego zakwaterowania na andaluzyjskiej wsi.

Zgodnie z definicją RAE *cortijo* jest typową zabudową dla południowej Hiszpanii (*finca rústica con vivienda y dependencias adecuadas, típica de amplias zonas de la España meridional* (RAE *Diccionario de la lengua española*)), inne źródła wskazują na dwie wspólnoty autonomiczne: Andaluzję i Estremadurę (CLAVE 2000, 500; Seco, Andrés, Ramos 2023). Pierwsze wzmianki o *cortijo* w tekstach cytowanych (dokumenty notarialne) w innych tekstach w CORDE pojawiają się od 1248 roku (należy brać pod uwagę, że teksty wchodzące w skład korpusu mogą zawierać cytaty i przytoczenia ze starszych tekstów /dokumentów). Zdecydowana większość przykładów występuje w prozie. CORDE wskazuje 743 przykłady wystąpień wyrazu *cortijo* w 248 dokumentach, z czego 93%, czyli 692 przypadki dotyczą tekstów hiszpańskich.

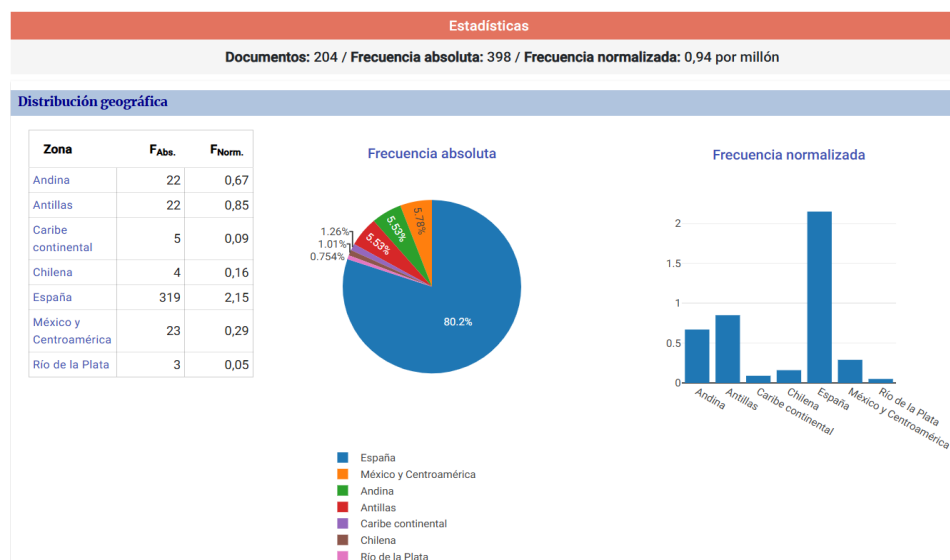
Real Academia Española, *Corpus Diacrónico del español (CORDE)*

Consulta:			<i>cortijo</i>, en todos los medios, en CORDE					
Resultado:			743 casos en 248 documentos.					
Estadísticas								
Año	%	Casos	País	%	Casos	Tema	%	Casos
1876	28.84	122	ESPAÑA	93.51	692	12.- Prosa narrativa	30.97	228
1905	26.00	110	PERÚ	2.97	22	19.- Prosa histórica	26.76	197
1903	4.01	17	COLOMBIA	1.21	9	15.- Prosa científica	13.58	100
1503	3.54	15	CUBA	0.67	5	10.- Prosa jurídica	9.91	73
1768	3.54	15	MÉXICO	0.40	3	21.- Verso lírico	5.16	38
1954	3.07	13	ARGENTINA	0.27	2	16.- Prosa de sociedad	4.48	33
1622	2.60	11	CHILE	0.27	2	23.- Verso dramático	2.98	22
1874	2.60	11	OTROS	0.27	2	17.- Prosa religiosa	2.03	15
1947	2.60	11	BOLIVIA	0.13	1	14.- Prosa didáctica	1.90	14
Otros	23.16	98	Otros	0.27	2	Otros	2.17	16

W korpusach współczesnej hiszpańszczyzny CREA i CORES XXI *cortijo* występuje odpowiednio w 74 i 204 dokumentach. Korpus hiszpańszczyzny XXI

wieku przyjął dwie metody przedstawiania liczby wystąpień: *frecuencia absoluta* (FA) – częstotliwość ogólną /bezwzględną) oraz *frecuencia normalizada* (FN) – częstotliwość znormalizowaną². Zgodnie z tą metodologią w tekstach z XXI wieku FA dla tekstów hiszpańskich wynosi 319 wystąpień, co w przeliczeniu na FN wynosi 2,15 na milion. Powyższe oznacza 80% obecność wyrazu *cortijo* w tekstach pochodzących z Hiszpanii, w stosunku do 20% z pozostałych rejonów hiszpańskojęzycznych.

Real Academia Española, *Corpus del Español del Siglo XXI (CORPES)*

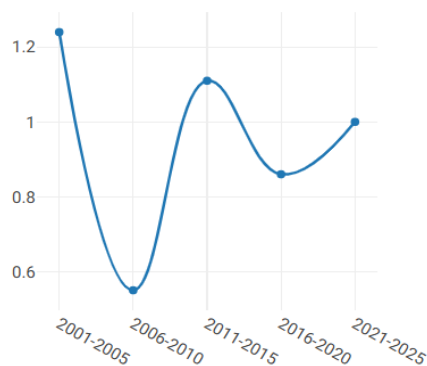
² Zgodnie z informacją podaną na stronie CORPES XXI korpus ten stosuje nie tylko podsumowanie częstotliwości ogólnej (bezwzględnej), ale również podaje częstotliwość znormalizowaną, która odnosi częstotliwość zjawiska do wielkości podkorpusu, do którego należy, obliczając częstotliwość na milion słów. Taki system pozwala na dokładne porównania między podkorpusami.

Real Academia Española, *Corpus del Español del Siglo XXI (CORPES)*

Distribución cronológica

Lustros	F _{Abs.}	F _{Norm.}
2001-2005	130	1,24
2006-2010	61	0,55
2011-2015	100	1,11
2016-2020	66	0,86
2021-2025	41	1

Frecuencia normalizada

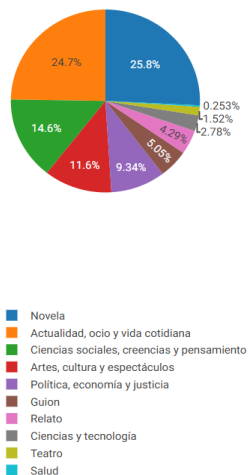
W odniesieniu do występowania *cortijo* na przestrzeni czteroletnich okresów XXI wieku największa liczba wystąpień przypada na początek wieku (130 FA), następnie lata 2011-2015 (100 FA), 2016-2020 (66 FA). Najnowszy okres 2021-2025 nie jest przedziałem zamkniętym i na chwilę obecną liczy 41 wystąpień FA. Typy tekstów, w jakich pojawia się wyraz *cortijo*, to nadal teksty literackie (25,8%), drugi zakres tematyczny to aktualności, rozrywka i życie codzienne (24,7%).

Real Academia Española, *Corpus del Español del Siglo XXI (CORPES)*

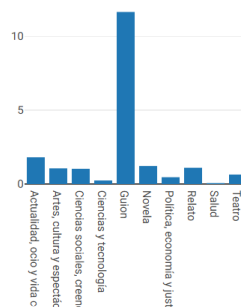
Distribución temática

Área temática	F _{Abs.}	F _{Norm.}
Actualidad, ocio y vida cotidiana	98	1,81
Artes, cultura y espectáculos	46	1,06
Ciencias sociales, creencias y pensamiento	58	1,03
Ciencias y tecnología	11	0,24
Guion	20	11,65
Novela	102	1,22
Política, economía y justicia	37	0,46
Relato	17	1,1
Salud	1	0,03
Teatro	6	0,64

Frecuencia absoluta

Frecuencia normalizada

Bardzo podobne tendencje wykazuje zestawienie z korpusu drugiej połowy XX wieku – pomimo mniejszej liczby wystąpień (122 przypadki) – prawie wszystkie dotyczą obszaru Hiszpanii (96,72%) i testów literackich (29,5%) lub rozrywki i życia codziennego (24,59%).

Real Academia Española, *Corpus de referencia del español actual (CREA)*

Consulta:	cortijo, en todos los medios, en CREA
Resultado:	122 casos en 77 documentos.

Estadísticas

Año	%	Casos	País	%	Casos	Tema	%	Casos
1994	16.83	17	ESPAÑA	96.72	118	7. - Ficción.	29.50	36
2002	12.87	13	MÉXICO	1.63	2	5. - Ocio, vida cotidiana.	24.59	30
1992	8.91	9	ARGENTINA	0.81	1	3. - Política, economía, comercio y finanzas.	18.03	22
2000	8.91	9	PERÚ	0.81	1	2. - Ciencias sociales, creencias y pensamiento.	14.75	18
1996	7.92	8				4. - Artes.	7.37	9
2001	7.92	8				9. - Oral.	4.91	6
1976	3.96	4				8. - Miscelánea.	0.81	1
1980	3.96	4						
1982	3.96	4						
Otros	24.75	25						

Masía (z kat. *masia*) to budownictwo wiejskie charakterystyczne dla regionu Katalonii. RAE wskazuje, że jest to typowy dom dla obszarów dawnego Królestwa Aragonii (*casa de labor, con finca agrícola y ganadera, típica del territorio que ocupaba el antiguo reino de Aragón* (RAE *Diccionario de la lengua española*)), słowniki współczesnego języka hiszpańskiego w definicjach podają Katalonię jako miejsce występowania tego typu zabudowań (*casa de campo de carácter agrícola y ganadero, propia de la zona catalana* (CLAVE 2000, 1167)). Były to bardzo duże domy budowane z cegły. *Masía*, podobnie jak andaluzyjskie *cortijo*, jako domostwo spełniało wiele funkcji – we wszystkich definicjach wskazuje się na jego charakter rolniczy i hodowlany. Obecnie wiele z tych budowli to prywatne domy i posiadłości. Część z nich została przekształcona na hotele i weszła w skład branży turystycznej, zachowując jednak swój historyczny charakter i stając się synonimem luksusowego zakwaterowania.

Pierwsze wzmianki dotyczące *masía* odnotowane w korpusie diachronicznym CORDE pochodzą z 1868 roku. Wszystkie wystąpienia obejmujące dokumenty do 1974 (zgodnie z założeniami CORDE) dotyczą tekstów hiszpańskich (100%) i różnych gatunków prozy.

Real Academia Española, *Corpus Diacrónico del español (CORDE)*

Consulta:	<i>masía</i> , en todos los medios, en CORDE
Resultado:	40 casos en 15 documentos.

Estadísticas

Año	%	Casos	País	%	Casos	Tema	%	Casos
1946	31.57	12	ESPAÑA	100.00	40	12.- Prosa narrativa	35.00	14
1910	13.15	5				15.- Prosa científica	35.00	14
1896	10.52	4				13.- Prosa dramática	10.00	4
1966	10.52	4				19.- Prosa histórica	10.00	4
1944	7.89	3				16.- Prosa de sociedad	7.50	3
1960	5.26	2				17.- Prosa religiosa	2.50	1
1963	5.26	2						
1868	2.63	1						
1901	2.63	1						
Otros	10.52	4						

W korpusach CREA i CORPES, będących zbiorami tekstów z drugiej połowy XX wieku oraz z XXI wieku, można nadal zaobserwować przewagę wystąpień w testach hiszpańskich: w CREA to ponad 98% na rzecz dokumentów hiszpańskich, z niewielką reprezentacją na terenie Ameryki – dokumenty z Peru oraz Urugwaju, które łącznie dają wynik poniżej 2%. Podobnie jak w CORDE większość wystąpień dotyczy prozy, kolejne dwa obszary (dziedziny) z największą liczbą wystąpień to sztuka i życie codzienne.

Real Academia Española, *Corpus de referencia del español actual (CREA)*

Consulta:	<i>masía</i> , en todos los medios, en CREA
Resultado:	136 casos en 50 documentos.

Estadísticas

Año	%	Casos	País	%	Casos	Tema	%	Casos
2001	33.33	41	ESPAÑA	98.52	134	7.- Ficción.	44.11	60
1988	17.88	22	PERÚ	0.73	1	4.- Artes.	23.52	32
1975	8.13	10	URUGUAY	0.73	1	5.- Ocio, vida cotidiana.	14.70	20
1995	8.13	10				2.- Ciencias sociales, creencias y pensamiento.	7.35	10
1994	6.50	8				3.- Política, economía, comercio y finanzas.	7.35	10
1985	5.69	7				1.- Ciencia y Tecnología.	2.20	3
1977	4.87	6				9.- Oral.	0.73	1
1996	3.25	4						
1981	2.43	3						
Otros	9.75	12						

W hiszpańszczyźnie XXI wieku liczba i rozkład wystąpień uległ zmianie na rzecz rozszerzenia na rzecz Ameryki Łacińskiej. Nadal 80% dotyczy tekstów hiszpańskich, jednak pozostałe 20% rozkłada się pomiędzy wystąpienia na obszarze Ameryki Łacińskiej oraz USA (FA = 1).

Real Academia Española, *Corpus del Español del Siglo XXI (CORPES)*

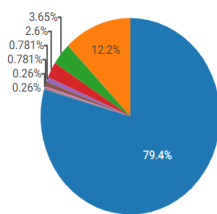
Estadísticas

Documentos: 160 / Frecuencia absoluta: 384 / Frecuencia normalizada: 0,91 por millón

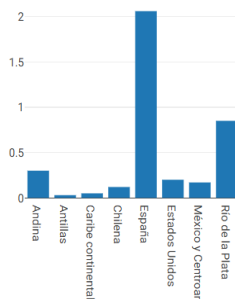
Distribución geográfica

Zona	F _{Abs.}	F _{Norm.}
Andina	10	0,3
Antillas	1	0,03
Caribe continental	3	0,05
Chilena	3	0,12
España	305	2,06
Estados Unidos	1	0,2
México y Centroamérica	14	0,17
Río de la Plata	47	0,85

Frecuencia absoluta

Frecuencia normalizada

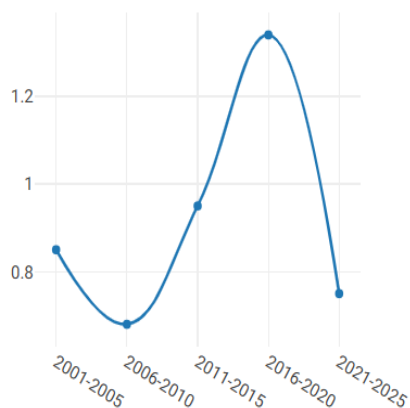
Wykres z okresów czteroletnich pierwszej połowy XXI wieku wskazuje na raczej niewielkie różnice w wystąpieniach pomiędzy latami 2001-2015 (pomiędzy 75 FA a 89 FA) i znaczny wzrost wskaźnika wystąpień w latach 2016-2020. Trudno obecnie jednoznacznie podsumować wyniki dla ostatniego przedziału czasowego 2021-2025, gdyż – jak już wcześniej zostało wspomniane – nie jest to okres zamknięty i pozyskiwanie dokumentacji jest w toku. Obecny wynik – 31 (FA) wystąpień – nie wskazuje na tendencję rosnącą, w porównaniu z pozostałymi przedziałami.

Real Academia Española, *Corpus del Español del Siglo XXI (CORPES)*

Distribución cronológica

Lustros	F _{Abs.}	F _{Nom.}
2001-2005	89	0,85
2006-2010	75	0,68
2011-2015	86	0,95
2016-2020	103	1,34
2021-2025	31	0,75

Frecuencia normalizada

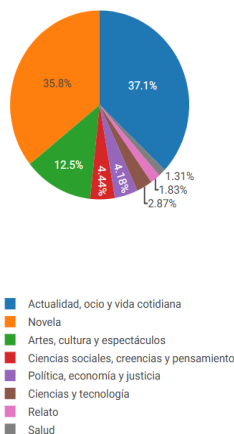
W porównaniu z korpusami tekstów z ubiegłych stuleci w CORPES widać zmianę i wzrost ilości wystąpień w obszarze tematycznym związanym z życiem codziennym, rozrywką (37,1%), która nieznacznie przewyższa ilość wystąpień wyrazu *masía* w literaturze (powieści = 35,8%).

Real Academia Española, *Corpus del Español del Siglo XXI (CORPES)*

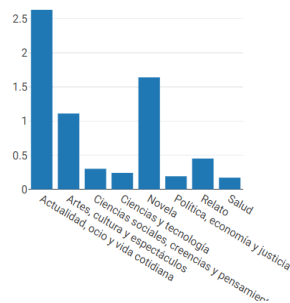
Distribución temática

Área temática	F _{Abs.}	F _{Norm.}
Actualidad, ocio y vida cotidiana	142	2,63
Artes, cultura y espectáculos	48	1,11
Ciencias sociales, creencias y pensamiento	17	0,3
Ciencias y tecnología	11	0,24
Novela	137	1,64
Política, economía y justicia	16	0,19
Relato	7	0,45
Salud	5	0,17

Frecuencia absoluta

Frecuencia normalizada

Caserío to kolejny przykład nazewnictwa regionalnego określającego typowe gospodarstwo wiejskie w regionach takich jak Kraj Basków i Nawarra. Podobnie jak *cortijo* czy *masía*, *caserío* pełniło funkcję domu oraz gospodarstwa rolnego i farmy (hodowla owiec i krów). Tradycyjnie była to solidna, dwupoziomowa konstrukcja z cegieł. Wyższy poziom przeznaczano na cele mieszkalne, a dolne piętro było używane jako stajnia i stodoła. Prawie każde *caserío* ma własną nazwę. Część z tych gospodarstw zachowała swoją pierwotną funkcję i nadal rozwija się w nich produkcja rolna. Pozostałe zostały przekształcone w wiejskie hotele, restauracje lub *sidrerías*. Zgodnie z definicją RAE *caserío* to typowe gospodarstwo rolne charakterystyczne dla Kraju Basków i Nawarry. Słowniki współczesnej hiszpańszczyzny również określają *caserío* jako typowe gospodarstwo rolne – jednak jako obszar występowania wskazują jedynie Kraj Basków, dopuszczają również formę żeńską tego rzeczownika: *casería* (CLAVE 2000, 347; Seco, Andrés, Ramos 2023).

W korpusie diachronicznym pierwsze wzmianki dotyczące *caserío* pochodzą z 1884 roku, ponad połowa przypadków (prawie 63%) dotyczy dokumentów z Hiszpanii, a większość wystąpień (ponad 60%) pojawia się w literaturze (proza różnego typu to łącznie ponad 90% przypadków). CORDE wskazuje 282 dokumenty, w których łącznie wyróżnia 1064 wystąpienia wskazanego wyrazu.

Real Academia Española, *Corpus Diacrónico del español (CORDE)*

Consulta:	caserío, en todos los medios, en CORDE
Resultado:	1064 casos en 282 documentos.

Estadísticas

Año	%	Casos	País	%	Casos	Tema	%	Casos
1941	14.96	101	ESPAÑA	62.93	686	12.- Prosa narrativa	45.30	482
1969	8.14	55	PERÚ	14.22	155	19.- Prosa histórica	17.29	184
1926	8.00	54	MÉXICO	3.48	38	15.- Prosa científica	14.28	152
1903	5.77	39	VENEZUELA	3.21	35	16.- Prosa de sociedad	12.78	136
1876	4.29	29	ARGENTINA	2.20	24	23.- Verso dramático	3.10	33
1944	4.29	29	CUBA	2.01	22	14.- Prosa didáctica	2.25	24
1911	4.14	28	URUGUAY	1.83	20	10.- Prosa jurídica	1.97	21
1961	4.14	28	CHILE	1.55	17	21.- Verso lírico	1.59	17
1884	4.00	27	ECUADOR	1.28	14	13.- Prosa dramática	0.37	4
Otros	42.22	285	Otros	7.24	79	Otros	1.03	11

W korpusie CREA nadal widać podobną tendencję w odniesieniu do podziału geograficznego – większość przypadków występuje w tekstach z Hiszpanii (ok. 46%) i dotyczy kategorii literatura (ponad 42%). Jednak od 1975 roku *caserío* pojawia się również w kategorii rozrywka, życie codzienne (22,6%). W porównaniu z korpusem diachronicznym ogólna liczba wystąpień w CREA jest znacząca (774 przypadki, w 300 dokumentach), biorąc pod uwagę metodologię gromadzenia tekstów w obu korpusach, z których CREA obejmuje wyłącznie lata 1975-2004, a CORDE obejmuje diachronicznie teksty powstałe w języku hiszpańskim do 1974 roku.

Real Academia Española, *Corpus de referencia del español actual (CREA)*

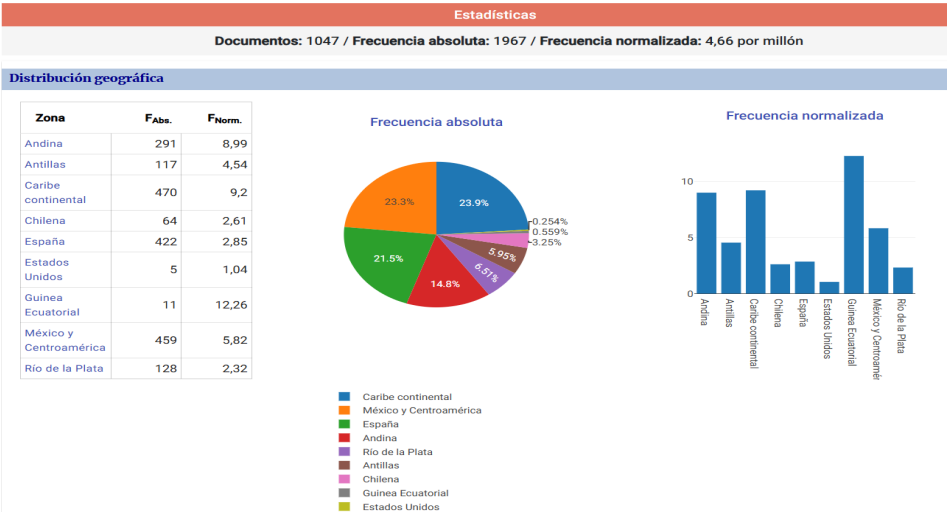
Consulta:	caserío, en todos los medios, en CREA
Resultado:	774 casos en 300 documentos.

Estadísticas

Año	%	Casos	País	%	Casos	Tema	%	Casos
1996	10.00	66	ESPAÑA	46.27	348	7.- Ficción.	42.24	327
1986	8.03	53	ARGENTINA	11.83	89	5.- Ocio, vida cotidiana.	22.60	175
1999	7.72	51	VENEZUELA	9.84	74	2.- Ciencias sociales, creencias y pensamiento.	14.72	114
1978	7.12	47	CHILE	8.90	67	3.- Política, economía, comercio y finanzas.	12.40	96
1997	6.81	45	CUBA	5.18	39	1.- Ciencia y Tecnología.	2.71	21
2000	6.81	45	COLOMBIA	4.78	36	4.- Artes.	2.45	19
1981	6.36	42	MÉXICO	4.12	31	9.- Oral.	1.80	14
1995	6.21	41	EL SALVADOR	3.59	27	6.- Salud.	0.77	6
1988	5.90	39	GUATEMALA	1.59	12	8.- Miscelánea.	0.25	2
Otros	35.00	231	Otros	3.85	29			

W korpusie hiszpańszczyzny XXI wieku występuje większe zróżnicowanie terytorialne – rozkładając się proporcjonalnie pomiędzy terytorium Hiszpanii, Meksyku i Ameryki Środkowej, Karaiby oraz pozostałe obszary hiszpańskojęzyczne.

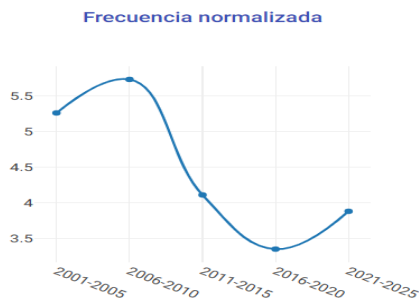
Real Academia Española, *Corpus del Español del Siglo XXI (CORPES)*

Real Academia Española, *Corpus del Español del Siglo XXI (CORPES)*

Distribución cronológica

Lustros	F _{Abs.}	F _{Norm.}
2001-2005	551	5,26
2006-2010	631	5,73
2011-2015	369	4,11
2016-2020	257	3,35
2021-2025	159	3,88

Wykresy dotyczące czteroletnich okresów występowania wyrazu *caserío* we współczesnym języku hiszpańskim, od 2011 roku, wskazują tendencję malejącą. Należy jednak uwzględnić, że ostatni przedział pozostaje otwarty, co oznacza brak pełnych danych za lata 2021-2025.

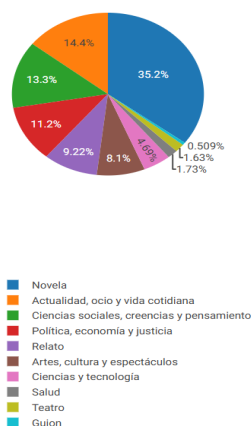
W odniesieniu do zakresów tematycznych COPRES wskazuje na znaczące występowanie w literaturze (powieści) ponad 35%, tematyce związanej z rozrywką i życiem codziennym – ponad 14%, naukami społecznymi – ponad 13% oraz z polityką i ekonomią – ponad 11%.

Real Academia Española, *Corpus del Español del Siglo XXI (CORPES)*

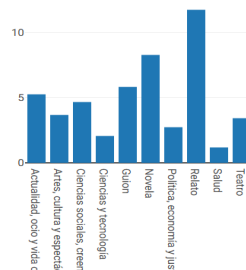
Distribución temática

Área temática	F _{Abs.}	F _{Norm.}
Actualidad, ocio y vida cotidiana	283	5,25
Artes, cultura y espectáculos	159	3,67
Ciencias sociales, creencias y pensamiento	261	4,66
Ciencias y tecnología	92	2,06
Guion	10	5,82
Novela	691	8,27
Política, economía y justicia	220	2,73
Relato	181	11,73
Salud	34	1,18
Teatro	32	3,42

Frecuencia absoluta

Frecuencia normalizada

Barraca (z kat. *barraca*) to nazwa określająca typową zabudowę wiejską w regionie Walencji. W odróżnieniu od wcześniej opisanych przykładów *barraca* jest konstrukcją lekką, zazwyczaj stawianą wzdłuż rzek, kojarzoną z rybakami lub pracownikami nawadniającymi pola. Elementami charakterystycznymi dla tych domostw był krzyż umieszczany na szczycie dachu oraz pomalowane na biało mury. Zgodnie z definicją RAE jest to dom wiejski charakterystyczny dla regionów Murcji i Walencji, zbudowany z suszonych na słońcu cegieł ze stromym dachem pokrytym trzcina. Słowniki współczesnej hiszpańszczyzny (np. *CLAVE* 2000, 216) również jednoznacznie wskazują Walencję i Murcję jako regiony występowania tego typu zabudowy, rozszerzają jednak definicję o znaczenie 2. 'namiot'. Obecnie najbardziej znane tego typu zabudowania znajdują się w Albufera koło Walencji i służą jako obiekty historyczne (turystyka edukacyjna).

Pierwsze wzmianki odnotowane w CORDE, korpusie diachronicznym, pochodzą z 1889 roku (11 wystąpień). Największa liczba przykładów dotyczy obszaru Hiszpanii (87%) i w zdecydowanej większości (99%) wystąpienia te dotyczą różnych gatunków prozy.

Real Academia Española, *Corpus Diacrónico del español* (CORDE)

Consulta:	<i>barraca</i> , en todos los medios, en CORDE
Resultado:	548 casos en 128 documentos.

Estadísticas

Año	%	Casos	País	%	Casos	Tema	%	Casos
1898	40.79	175	ESPAÑA	87.22	478	12.- Prosa narrativa	78.57	429
1902	22.61	97	PERÚ	4.01	22	19.- Prosa histórica	8.24	45
1958	5.12	22	COLOMBIA	2.91	16	15.- Prosa científica	4.94	27
1924	3.49	15	CHILE	2.18	12	16.- Prosa de sociedad	2.56	14
1946	3.26	14	ARGENTINA	0.91	5	14.- Prosa didáctica	1.28	7
1944	3.03	13	VENEZUELA	0.72	4	18.- Prosa periodística	1.09	6
1889	2.56	11	GUATEMALA	0.54	3	22.- Verso narrativo	0.91	5
1951	2.33	10	CUBA	0.36	2	13.- Prosa dramática	0.73	4
1930	2.09	9	ECUADOR	0.36	2	17.- Prosa religiosa	0.54	3
Otros	14.68	63	Otros	0.72	4	Otros	1.09	6

W korpusie referencyjnym CREA, będącym zbiorem tekstów z drugiej połowy XX wieku, w 92 dokumentach mamy 153 przykłady wyrazu *barraca*, z których 89 (58,94%) przypadków dotyczy terenu Hiszpanii. Pozostałe wyróżniające się oznaczenia geograficzne dotyczą Meksyku (11,92%) oraz Kuby (10,59%). Ponad połowa wystąpień (53,59%) zawiera się w dziedzinie literatura (fikcja), kolejne

trzy dziedziny: nauki społeczne, życie codzienne (rozrywka) oraz sztuka wykazują prawie taki sam procent wystąpień (11,11% – 11,76%).

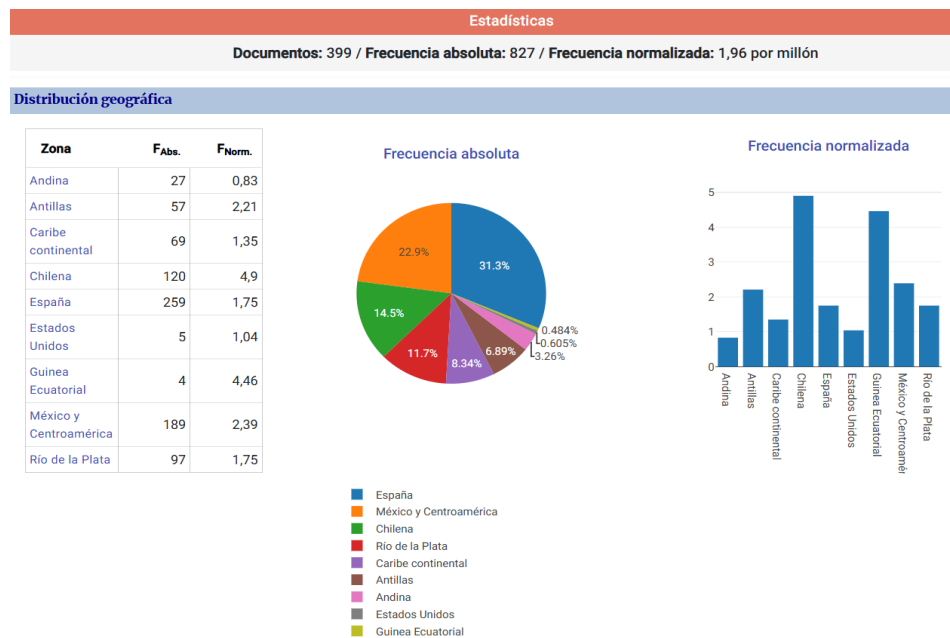
Real Academia Española, *Corpus de referencia del español actual (CREA)*

Consulta:	barraca, en todos los medios, en CREA
Resultado:	153 casos en 92 documentos.

Estadísticas

Año	%	Casos	País	%	Casos	Tema	%	Casos
1986	13.44	16	ESPAÑA	58.94	89	7.- Ficción.	53.59	82
1984	11.76	14	MÉXICO	11.92	18	2.- Ciencias sociales, creencias y pensamiento.	11.76	18
1981	10.92	13	CUBA	10.59	16	5.- Ocio, vida cotidiana.	11.76	18
1987	8.40	10	CHILE	5.96	9	4.- Artes.	11.11	17
1995	7.56	9	ARGENTINA	5.29	8	3.- Política, economía, comercio y finanzas.	4.57	7
2000	7.56	9	EE. UU.	1.98	3	1.- Ciencia y Tecnología.	3.26	5
1992	6.72	8	URUGUAY	1.32	2	9.- Oral.	1.96	3
1977	5.88	7	VENEZUELA	1.32	2	6.- Salud.	1.30	2
1985	5.04	6	BOLIVIA	0.66	1	8.- Miscelánea.	0.65	1
Otros	22.68	27	Otros	1.98	3			

Korpus CORPES, będący najbardziej współczesnym i aktualnym zbiorem tekstów w języku hiszpańskim, pod względem geograficznym wskazuje największą liczbę wystąpień na terenie Hiszpanii (FA 31,3%), na drugim miejscu referencyjnym jest Meksyk i Ameryka Środkowa (FA 22,9%), a na trzecim Chile (FA 14,5%). Jednak po uwzględnieniu częstotliwości znormalizowanej (FN) teren Chile wykazuje FN na poziomie 4,9 na milion, a teren Hiszpanii to FN na poziomie 1,75 na milion, zgodnie z metodologią obliczeniową CORPES.

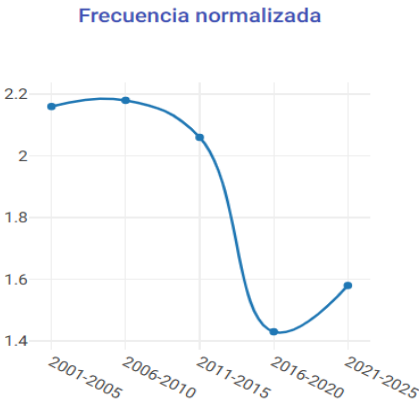
Real Academia Española, *Corpus del Español del Siglo XXI (CORPES)*

Analiza czteroletnich okresów diachronicznych przyjętych przez CORPES dla XXI wieku wskazuje na tendencję malejącą – od okresu 2006-2010 liczba wystąpień systematycznie maleje. W ostatnim przedziale 2021-2025 wynosi 65 (FA), co może jeszcze ulec zmianie po zamknięciu bieżącego okresu czteroletniego. W odniesieniu do liczby wystąpień w poszczególnych kategoriach tematycznych i dziedzinowych wiodącym kryterium jest powieść, zarówno we wskaźnikach FA (434 przykłady, 52,5%) jak i FN (5,9 na milion). Drugą istotną kategorią jest sztuka i kultura FA (113 przykładów, 13,7%), FN (2,6 na milion).

Real Academia Española, *Corpus del Español del Siglo XXI (CORPES)*

Distribución cronológica

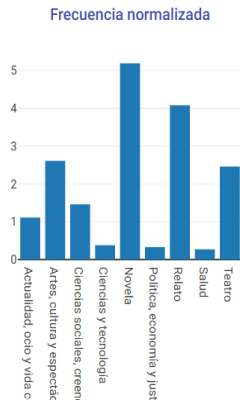
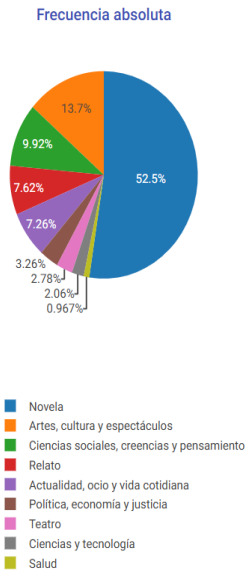
Lustros	F _{Abs.}	F _{Norm.}
2001-2005	227	2,16
2006-2010	240	2,18
2011-2015	185	2,06
2016-2020	110	1,43
2021-2025	65	1,58

Real Academia Española, *Corpus del Español del Siglo XXI (CORPES)*

Distribución temática

Área temática	F _{Abs.}	F _{Norm.}
Actualidad, ocio y vida cotidiana	60	1,11
Artes, cultura y espectáculos	113	2,61
Ciencias sociales, creencias y pensamiento	82	1,46
Ciencias y tecnología	17	0,38
Novela	434	5,19
Política, economía y justicia	27	0,33
Relato	63	4,08
Salud	8	0,27
Teatro	23	2,46

Pazo (z łac. *palatium*) to zabudowa charakterystyczna dla wspólnoty autonomicznej Galicji. Jest to przykład najbardziej okazałych budowli regionalnych, które

były najważniejszymi zabudowaniami cywilnymi na terenie Galicji. *Pazo* to okazały dom pałacowy, z imponującymi fasadami, otoczony zadbanymi, kolorowymi ogrodami. Były to siedziby szlachty, ośrodki kultury, wokół których skupiało się życie lokalnych społeczności. Pełniły również ważne funkcje obronne na terenie Galicji, stąd wiele z nich ma wieże obronne, które zachowały się do dziś w dobrym stanie. *Pazo* było samowystarczającą rezydencją, ponieważ – podobnie jak *cortijo* w Andaluzji, czy *masía* w Katalonii, stanowiło kompleks zabudowań pałacowych i gospodarczych, wraz z przynależnymi terenami uprawnymi. Obecnie większość tych zabudowań to muzea lub centra kultury regionalnej, np. *Pazo Museo Quiñones de Leon* w Vigo lub *Pazo de Oca* w La Estrada, który nazywany jest „Galicyskim Wersalem”, co wskazuje na znaczenie kulturowe oraz rozmach architektoniczny *Pazo de Oca*. Zgodnie z definicją RAE *pazo* to posiadłość, dworek, rezydencja usytuowana na wsi. RAE nie wskazuje, który region charakteryzuje się tym typem zabudowań wiejskich. Słowniki aktualnej hiszpańszczyzny wskazują natomiast jednoznacznie, iż rezydencje tego typu są charakterystyczne dla terenów Galicji (CLAVE 2000, 1379; Seco, Andrés, Ramos 2023).

Korpusy języka hiszpańskiego w przypadku wyrazu *pazo* nie dysponują licznymi dokumentami ani wystąpieniami, również we wszystkich trzech zbiorach wyniki ze względu na rozmieszczenie geograficzne w prawie w 100% odnoszą się do Hiszpanii. Może wskazywać to na silnie rozwiniętą tożsamość regionalną społeczności galicyjskiej oraz na brak lub niską interferencję kulturową. W CORDE na 21 dokumentów istnieje 68 przypadków wystąpienia wyrazu *pazo*. Pierwsza wzmianka jest z roku 1284 i poza dwoma przypadkami wszystkie wystąpienia dotyczą różnych gatunków prozy.

Real Academia Española, *Corpus Diacrónico del español* (CORDE)

Consulta:	<i>pazo</i> , en todos los medios, en CORDE
Resultado:	68 casos en 21 documentos.

Estadísticas

Año	%	Casos	País	%	Casos	Tema	%	Casos
1943	67.21	41	ESPAÑA	98.52	67	12. - Prosa narrativa	75.00	51
1917	6.55	4	PERÚ	1.47	1	15. - Prosa científica	5.88	4
1972	6.55	4				19. - Prosa histórica	5.88	4
1940	3.27	2				10. - Prosa jurídica	4.41	3
1960	3.27	2				14. - Prosa didáctica	2.94	2
1284	1.63	1				21. - Verso lírico	2.94	2
1522	1.63	1				13. - Prosa dramática	1.47	1
1541	1.63	1				16. - Prosa de sociedad	1.47	1
1543	1.63	1						
Otros	6.55	4						

W korpusie CREA z XX wieku, podobnie jak w diachronicznym CORDE, prawie wszystkie odnotowane wystąpienia (99%) dotyczą terenu Hiszpanii, a ponad połowa (64,95%) obejmuje zakres tematyczny fikcja lit. Kolejne dwie dziedziny to polityka (ekonomia) oraz życie codzienne (rozrywka) z ponad 10% udziałem. Większość wystąpień przypada na lata 80. XX wieku (132 przypadki). Zbiór obejmuje 42 dokumenty i 214 przykładów wystąpienia wyrazu *pazo*.

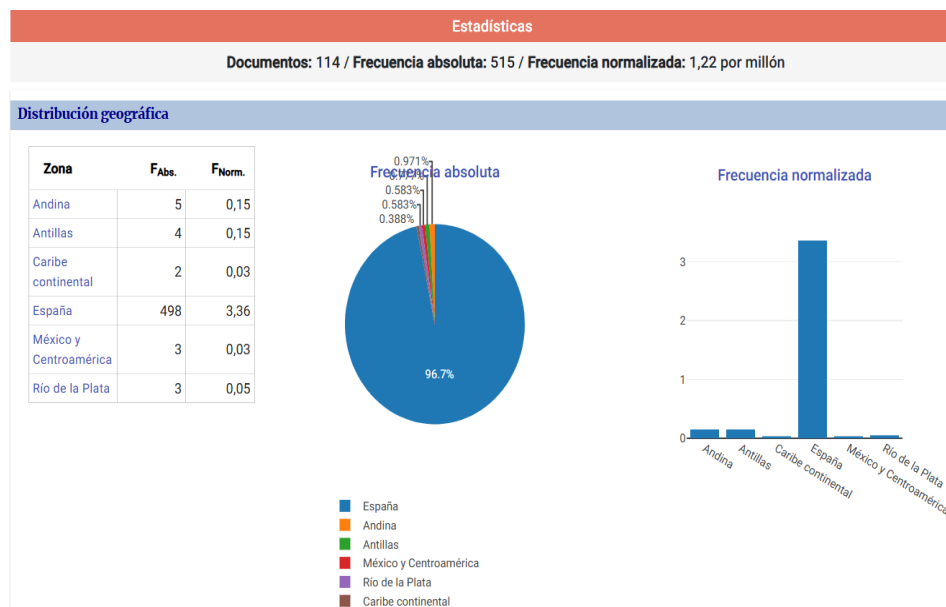
Real Academia Española, *Corpus de referencia del español actual (CREA)*

Consulta:	pazo, en todos los medios, en CREA
Resultado:	214 casos en 42 documentos.

Estadísticas

Año	%	Casos	País	%	Casos	Tema	%	Casos
1988	49.28	103	ESPAÑA	99.06	212	7.- Ficción.	64.95	139
1996	13.87	29	ARGENTINA	0.93	2	3.- Política, economía, comercio y finanzas.	10.74	23
1982	9.56	20				5.- Ocio, vida cotidiana.	10.74	23
1995	4.78	10				2.- Ciencias sociales, creencias y pensamiento.	6.54	14
2001	4.78	10				8.- Miscelánea.	3.73	8
1989	4.30	9				4.- Artes.	3.27	7
2004	3.34	7						
1991	1.91	4						
1994	1.91	4						
Otros	6.22	13						

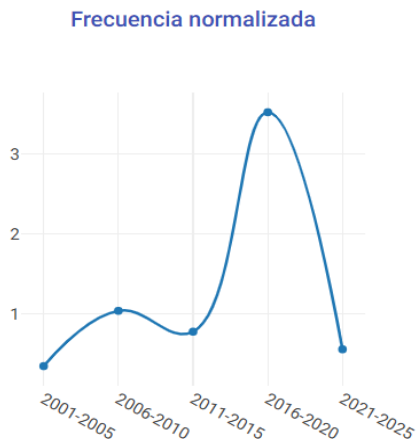
W CORPES na 114 tekstów pazo występuje 515 (FA) razy, co oznacza częstość znormalizowaną na poziomie 1,22 na milion. Biorąc pod uwagę kryterium podziału geograficznego wystąpień – jest ono zgodne z wynikami z pozostałych korpusów – i wynosi prawie 97% dla obszaru Hiszpanii.

Real Academia Española, *Corpus del Español del Siglo XXI (CORPES)*

W odniesieniu do czteroletnich okresów, na które podzielono XXI – CORPES wskazuje dwie tendencje zwyżkowe w pojawieniu się wyrazu *pozo* – jedna dotyczy lat 2006-2010 (FA 115), a druga lat 2016-2020 (FA 270). Wyniki podane dla bieżącego okresu (2021-2025) stanowią jeszcze zbiór otwarty – dlatego nie można ich uznać za jednoznaczne i ostateczne. Na chwilę obecną wskazują na znaczą tendencję niżkową w stosunku do okresu poprzedzającego, kończącego się w 2020 roku.

Real Academia Española, *Corpus del Español del Siglo XXI (CORPES)***Distribución cronológica**

Lustros	F _{Abs.}	F _{Norm.}
2001-2005	37	0,35
2006-2010	115	1,04
2011-2015	70	0,78
2016-2020	270	3,52
2021-2025	23	0,56

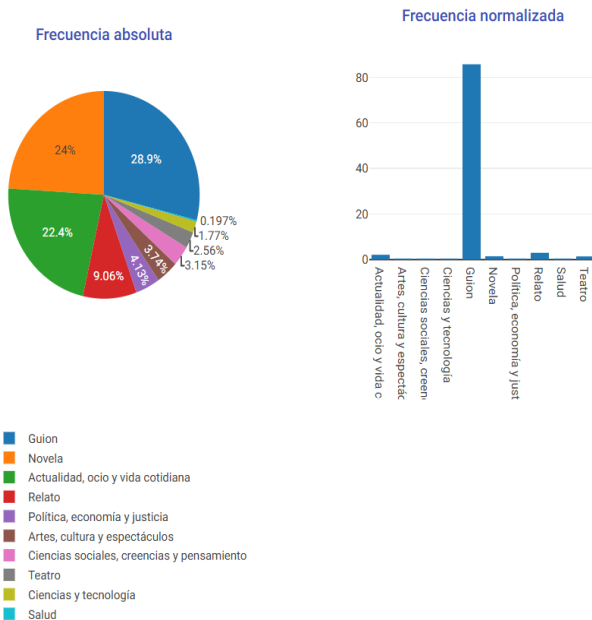

W CORPES tendencje dotyczące kryteriów związanych z tematyką i dziedziną różnią się znacznie od wyników z pozostałych korpusów – FA dla kryterium: scenariusz wynosi prawie 30%, na drugim miejscu, jeśli chodzi o częstotliwość występowania znajduje się kryterium: powieść, z wynikiem 24% (FA), a na trzecim życie codzienne i rozrywka – 22,4% (FA). Frekwencja znormalizowana wskazuje jednoznacznie na przewagę wystąpień w pierwszym wspomnianym kryterium – scenariusz i wynosi 85,68 (FN) na milion.

Real Academia Española, *Corpus del Español del Siglo XXI (CORPES)*

Distribución temática

Área temática	F _{Abs.}	F _{Norm.}
Actualidad, ocio y vida cotidiana	114	2,11
Artes, cultura y espectáculos	19	0,43
Ciencias sociales, creencias y pensamiento	16	0,28
Ciencias y tecnología	9	0,2
Guion	147	85,68
Novela	122	1,46
Política, economía y justicia	21	0,26
Relato	46	2,98
Salud	1	0,03
Teatro	13	1,39

Nazwy zabudowań wiejskich i gospodarstw rolnych w Hiszpanii to bogate i wieloaspektowe zjawisko łączące elementy językowe, kulturowe i powiązane z nimi pojęcie tożsamości i przynależności kulturowej społeczności zamieszkującej dany region. Zaprezentowana analiza – pomimo ograniczeń objętościowych – wskazuje na wielowiekową tradycję (pierwsze wzmianki w tekstach zgromadzonych w korpusie diachronicznym dotyczą okresu średniowiecza) i, w większości przypadków, na wymianę oraz interferencję kulturową między poszczególnymi obszarami występowania języka hiszpańskiego. Przedstawione rozważania oraz zestawienia objęły jedynie wycinek analizowanego zjawiska i skupiły się na przykładach nazw gospodarstw wiejskich występujących na terenie wybranych wspólnot autonomicznych Hiszpanii. Stanowią wprowadzenie do dalszych badań, uwzględniających policentryczność języka hiszpańskiego oraz przesunięcia i/ lub zmiany znaczeniowe badanego nazewnictwa. Należy również uwzględnić, że korpus referencyjny CORPES XXI, zgodnie z przyjętą metodologią i podziałem tekstów/ zasobów na okresy czteroletnie, z których ostatni przypada na lata 2021-2025, nie jest zbiorem zamkniętym. Wyniki dotyczące tego kryterium czasowego mogą ulegać zmianom w miarę wprowadzania kolejnych danych / tekstów do wspomnianego korpusu.

Bibliografia

- CLAVE, 2000. *Diccionario de Uso del Español Actual*. Madrid: Ediciones SM.
- Diccionario Histórico de la Lengua Española*, versión 3.1. Real Academia Española Dostęp X.2024. Pozyskano z <https://apps.rae.es/CNDHE/view/inicioExterno.view;jsessionid=FD40CD31D5B1A18AE0ED38203D548347>
- Seco Manuel, Andrés Olimpia, Ramón Gabino. 2023. *Diccionario del Español Actual*. Fundación de BBVA. Dostęp IX.2024. Pozyskano z <https://www.fbbva.es/diccionario/cortijo/>
- Real Academia Española: Banco de datos (CORDE) [en línea]. *Corpus diacrónico del español*. Dostęp XI-XII.2024. Pozyskano z <<http://www.rae.es>>
- Real Academia Española: Banco de datos (CORPES XXI) [en línea]. *Corpus del Español del Siglo XXI (CORPES)*. Dostęp XI-XII.2024. Pozyskano z <<http://www.rae.es>>
- Real Academia Española: Banco de datos (CREA) [en línea]. *Corpus de referencia del español actual*. Dostęp XI-XII.2024. Pozyskano z <<http://www.rae.es>>
- Real Academia Española: *Diccionario de la lengua española*, 23.ª ed., [versión 23.8 en línea]. Dostęp IX.2024. Pozyskano z <<https://dle.rae.es>>
- Real Academia Española. 2013. *Corpus del Diccionario histórico de la lengua española (CDH)* [en línea]. Dostęp XI-XII.2024. Pozyskano z <<https://apps.rae.es/CNDHE>>
- Ministerio de Cultura, Planes Nacionales Arquitectura Tradicional. Dostęp IX.2024. Pozyskano z <https://www.cultura.gob.es/planes-nacionales/planes-nacionales/arquitectura-tradicional.html>

AGATA PUŁYK

Wydział Etnolingwistyki

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Polska

agapul@st.amu.edu.pl

Przekład *bliski domu*, czyli o obcości w przekładzie literatury dziecięcej (na przykładzie powieści J.K. Rowling *The Christmas Pig*)¹

Keywords: literary translation, translation procedures, proper names, cultural elements

Abstract (A translation „close to home”. Foreignness in the translation of children’s literature based on *The Christmas Pig* by J.K. Rowling): The translation of children’s literature is the subject of discussion about foreign elements occurring in translated texts and the necessity to choose the right translation procedure. The article aims to present various approaches to foreignness in the translation of children’s literature and to show how, in the modern world full of migrants and representations of various cultures and languages in the media available to young audience, the perception of a translation being *close to home* changes. It becomes a text open to other cultures, emphasizing their existence and giving young readers more information about them. The article presents examples excerpted from the Polish translation of J.K. Rowling’s *The Christmas Pig*, chosen in the process of analysis carried out as part of the research for the author’s master’s thesis.

Przekład literatury dziecięcej, tak jak tłumaczenie tekstów przeznaczonych dla dorosłych czytelników, wiąże się z koniecznością podjęcia decyzji dotyczących elementów obcych dla kultury docelowej, pojawiających się w danym utworze i ich pozostawienia (lub nie) w przekładzie. Dylemat ten jest przedmiotem dyskusji

¹ Niniejszy artykuł powstał w oparciu o pracę magisterską autorki, napisaną pod kierunkiem dr Swietłany Gaś na Wydziale Etnolingwistyki Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Omówione w dalszej części artykułu przykłady elementów obcych zostały zaczerpnięte z polskiego przekładu powieści J.K. Rowling pt. *The Christmas Pig*, będącej przedmiotem analizy przeprowadzonej w ramach badań do pracy dyplomowej autorki.

dotyczących zastosowania właściwych strategii tłumaczeniowych oraz związanego z tym sposobu postrzegania dziecka i tego, co jest dla niego odpowiednie.

W przekładzie literatury dziecięcej, podobnie jak w przypadku literatury przeznaczonej dla dorosłych czytelników, można zauważyć dwie przeciwne strategie tłumaczeniowe, związane z różnymi poglądami na temat elementów obcych występujących w przekładzie.

Pierwsza strategia to *egzotyzacja*, polegająca na dostosowaniu przekładu do kultury wyjściowej, a zatem zakładająca pozostawienie w przekładzie elementów obcych, takich jak nazwy własne czy odniesienia do elementów kultury źródłowej (Bogucki et al. 2019, 123). Takie podejście do tłumaczenia literatury pozwala na poszerzenie wiedzy i horyzontów młodych odbiorców, oraz wiąże się z postrzeganiem dzieci jako osób inteligentnych, posiadających duże możliwości poznawcze i umiejętność używania wyobraźni, jak również jako osób ciekawych świata oraz pragnących odkrywać to, co nowe i odmienne (por. Oittinen 2000 za Albińska 2009, 260; Szymańska 2014, 197-98).

Przeciwną strategię tłumaczeniową stanowi *adaptacja* (tzw. *udomowienie*), która nakierowana jest na kulturę docelową i zakłada dostosowanie przekładu do tej kultury oraz do odbiorcy docelowego, w celu uczynienia tekstu łatwym w odbiorze i pozbawionym cech obcości (por. Bogucki et al. 2019, 13; Kruk 2018, 25). W przypadku zastosowania tej strategii tłumacz może zastąpić elementy obce, odnoszące się do kultury wyjściowej lub innej, trzeciej kultury, znanymi i charakterystycznymi dla kultury docelowej elementami lub całkowicie usunąć je z tekstu przekładu.

Celem użycia tej strategii w tłumaczeniu literatury dziecięcej jest stworzenie przekładu jak najbardziej zrozumiałego i przyjaznego dzieciom, jak najbliższego *domu*, czyli znanego w jak największym stopniu, niezawierającego żadnych elementów obcych ani odniesień do nieznanymi języków czy kultur, zatem wolnego od wszystkiego, co mogłoby zburzyć poczucie swojskości i bezpieczeństwa, które daje to, co dobrze znane oraz jest związane z domem i poczuciem *bycia w domu*.

Takie pojmowanie właściwego sposobu przekładu literatury dziecięcej oraz strategii tłumaczeniowej odpowiedniej dla tłumaczenia tego rodzaju literatury wiąże się z postrzeganiem dziecka jako niewystarczająco wyedukowanego czy inteligentnego, aby mogło zrozumieć nieznanne elementy pojawiające się w tekście, a także jako małego człowieka, którego należy chronić przed tym co złe, obce, nieznanne, co mogłoby zaniepokoić dziecko i zaburzyć jego poczucie bezpieczeństwa (por. Oittinen 2000 za Albińska 2009, 260; Zarych 2016 za Staniuk 2019b, 102). Taki sposób postrzegania przekładu *bliskiego domu* i tłumaczenia odpowiedniego dla odbiorcy dziecięcego był typowy dla polskich przekładów literatury, szczególnie tych powstających w XX wieku.

Z czasem spojrzenie na przekład i możliwości poznawcze dzieci zaczęło się zmieniać, m.in. pod wpływem zachodzącego procesu globalizacji, a także rozwoju

technologii, w tym pojawienia się Internetu oraz łatwiejszego, powszechniejszego dostępu do informacji i przenikania się kultur. Współcześnie coraz więcej osób uczy się języków obcych, a język angielski można wręcz nazwać nowym *lingua franca*. Jest to jedna z przyczyn wzrostu popularności kultury anglosaskiej, także wśród dzieci i młodzieży, jako że młodzi odbiorcy kultury mają dostęp do zagranicznych filmów, animacji oraz książek.

Ponadto, obecnie program nauczania przedszkolnego i wczesnoszkolnego zawiera treści dotyczące uczenia dzieci o różnorodności kulturowej oraz rozwijania ich ciekawości otaczającego świata. Dzieci uczą się, że są Europejczykami, zdobywają wiedzę nie tylko na temat swojego kraju, ale także na temat innych krajów, szczególnie w przypadku przedszkoli i szkół, gdzie do grup uczęszczają również dzieci będące migrantami. Wszystkie dzieci uczą się o kraju, z którego pochodzą, zatem kiedy w grupie są dzieci z różnych krajów, uczą się także o ojczyznach kolegów i koleżanek. Dodatkowo, obowiązkowo uczą się języka obcego, czyli języka angielskiego (Ministerstwo Edukacji Narodowej i Ośrodek Rozwoju Edukacji 2017, 6, 19, 44-46).

Zatem można stwierdzić, że to, co kiedyś wydawało się obce i zarazem nieodpowiednie dla dzieci, co było uważane za mogące wywołać u nich niepokój, obecnie jest uznawane za normę. Dzieci uczą się o istnieniu i odmienności różnych kultur, dlatego wydaje się, że pozostawienie odniesień do nich w przekładzie nie powinno budzić u nich negatywnych emocji czy niepokoju, a raczej ciekawość tego co nowe.

Dzieci nieustannie mają do czynienia z tym, co nieznane. Janusz Korczak porównywał je do obcokrajowca, który znalazł się w nieznanym miejscu, wśród obcych mu ludzi używających niezrozumiałego języka i który przez to czuje się zagubiony czy zdezorientowany. Dla dzieci nieznany jest świat, w którym się znajdują, ich najbliższe otoczenie, a obcy język to ich rodzimy, którego dopiero się uczą. Dzieci, tak jak obcokrajowiec, same usiłują odnaleźć się w tym nieznanym świecie, a gdy trzeba zapytają dorosłych o wskazówki (Chrobak 2014, 195, 202).

Zachodzące na świecie zmiany wpłynęły także na przekład literatury dla młodych odbiorców, postrzeganie dziecka, oraz tego, co jest dla niego odpowiednie. Można to zaobserwować na przykładzie powstających nowych tłumaczeń klasyków literatury, takich jak *Anne of Green Gables* znanej polskim czytelnikom jako *Ania z Zielonego Wzgórza*, która w nowym przekładzie książki Lucy Maud Montgomery, dokonanym przez Annę Bańkowską, stała się *Anne z Zielonych Szczytów*. Tłumaczka zdecydowała się na zastosowanie strategii egzotyzacji i pozostawienie elementów obcych, takich jak nazwy własne w oryginalnym brzmieniu. Ponadto zachowała odniesienia do kultury wyjściowej, jak np. charakterystyczny styl budownictwa (czyli tytułowe zielone szczyty). Takie działanie miało na celu pozostanie wierną autorce dzieła i jej wizji artystycznej, jak również odpowiedź na oczekiwania części czytelników, czekających na taki rodzaj przekładu książki – wierny i zachowujący obce elementy w przekładzie (Fornalczyk-Lipska 2023, 28).

Jednak mimo zachodzących zmian w podejściu do obcości w tłumaczeniu, nie wszyscy czytelnicy są przychylni takiemu sposobowi tłumaczenia literatury, szczególnie w przypadku kolejnych przekładów w serii translatorskiej. Odbiorcy zazwyczaj są silnie przywiązani do wersji przekładu znanej z dzieciństwa, zatem jeśli nowy przekład będzie znacząco odbiegał od pierwszego, znanego i bliskiego im tłumaczenia, mogą je odrzucić (Staniuk 2019a, 91-93). Może to wynikać z dążenia człowieka do poszukiwania poczucia bezpieczeństwa, które dają np. znane i lubiane książki z dzieciństwa. Kiedy nowy tłumacz zmienia tłumaczenie, w pewien sposób burzy poczucie bezpieczeństwa oraz poczucie *bycia w domu*, które często odczuwają także dorośli czytelnicy wracający do swoich ulubionych książek z dzieciństwa.

Z takim odrzuceniem spotkał się np. przekład książki pt. *Winnie-the Pooh* autorstwa A.A. Milne'a, dokonany przez Monikę Adamczyk-Garbowską. Mimo że przekład tłumaczki był wierniejszy utworowi oryginalnemu (m.in. pod względem tłumaczenia nazw własnych), spotkał się on ze sprzeciwem i niechęcią czytelników, przywiązanych do pierwszego tłumaczenia, dokonanego przez Irenę Tuwim, w którym zastosowano strategię adaptacji, a tekst dostosowano do kultury i języka docelowego (por. Staniuk 2019a, 91-92; Szymańska 2014, 200-201).

Wybór strategii tłumaczeniowej i decyzja co do pozostawienia elementów obcych w przekładzie lub nie, zależy również od tego, gdzie dzieje się akcja utworu. Można zauważyć, że w literaturze dziecięcej w przypadku, gdy wydarzenia mają miejsce w świecie realistycznym lub realnym, w znanej rzeczywistości, tłumacze decydują się na zachowanie elementów obcych w przekładzie, m.in. w celu pokazania odbiorcom, gdzie dzieje się akcja (Hejwowski 2006, 102). Natomiast kiedy akcja dzieje się w świecie baśniowym, wykreowanym przez autora, odpowiednia wydaje się strategia adaptacji i dostosowanie elementów obcej kultury czy języka do kultury i języka docelowego m.in. w celu zachowania zawartych w tekście sensów oraz informacji na temat świata przedstawionego (Guttfeld 2008 za Mucha 2015, 62).

W utworach przeznaczonych dla odbiorcy dziecięcego zdarza się, że fabuła łączy płaszczyznę realistyczną i baśniową, tak jak w przypadku książek brytyjskiej pisarki J.K. Rowling – zarówno serii powieści o Harrym Potterze, jak i książki pt. *The Christmas Pig*. Jako że wspomniana twórczość autorki łączy świat wymyślony z realnym, również jej tłumaczenie łączy dwa sposoby przekładu – osobne dla płaszczyzny realistycznej i baśniowej.

W polskim przekładzie powieści pt. *The Christmas Pig* (polski tytuł *Gwiazdkowy Prosiaczek*), dokonany przez Małgorzatę Hesko-Kołodzińską i Piotra Budkiewicza, nazwy własne występujące w planie realistycznym powieści, którego akcja dzieje się w Wielkiej Brytanii, zostały pozostawione w oryginalnej postaci. Są to np. antroponimy, takie jak imię głównego bohatera – *Jack*, imiona jego kolegów (*Rory*, *Freddie*), a także imię i nazwisko jego przyrodniej siostry – *Holly Macaulay*.

Zatem przede wszystkim są to imiona występujące w języku angielskim, typowe dla tego języka. Do nazw pozostawionych w oryginalnej postaci należą również toponimy, np. nazwa miasta Birmingham, czyli prawdziwego miasta leżącego w Wielkiej Brytanii.

Pozostawienie tego rodzaju nazw własnych w oryginalnej formie może wywoływać u młodych czytelników wrażenie obcości i skojarzenia z kulturą anglosaską, jednak nie powinno powodować u nich negatywnych odczuć ani niepokoju. Taki sposób tłumaczenia pozwala na poszerzenie wiedzy i horyzontów odbiorców dziecięcych poprzez pokazanie im, że w innych krajach dzieci noszą inne imiona, miasta nazywają się inaczej, a także pozwala na pobudzenie ich ciekawości świata. Ponadto pozostawienie w przekładzie onimów, będących nazwami miejsc istniejących w rzeczywistości, pozwala na osadzenie fabuły w realnym świecie.

Z kolei nazwy występujące w planie baśniowym, wymyślonym (czyli w *Krainie Zgub*, do której trafiają m.in. zagubione zabawki i przedmioty, gdzie przenosi się także główny bohater powieści), to przede wszystkim nazwy znaczące, w tym neologizmy autorskie, a także nazwy pojęć abstrakcyjnych czy przedmiotów, jako że bohaterami powieści są spersonifikowane zabawki i inne przedmioty oraz pojęcia takie jak piękno czy szczęście. Onimy te zostały przetłumaczone na język polski poprzez wykorzystanie ich ekwiwalentów istniejących w języku docelowym (w przypadku pojęć abstrakcyjnych i nazw przedmiotów) oraz poprzez utworzenie neologizmów w języku przekładu na wzór nazw z utworu oryginalnego.

Przykładem takiego neologizmu jest nazwa *Depczyciel* utworzona od słów *deptać* i *dręczyciel*, które odnoszą się do zachowania bohatera, będącego uosobionym podkutym butem, próbującym zdeptać wszystkie inne przedmioty, które spotyka na swojej drodze. Nazwa ta zastąpiła angielski wyraz *Crusher* oznaczający ‘zgniataarkę do puszek’, a jako czasownik *to crush* oznaczający ‘miażdżyć, kruszyć’, jak również ‘stłamsić, zdruzgotać kogoś’. Zatem tłumaczom udało się zachować aluzję do czynności miażdżenia czegoś oraz dodać odniesienie do rodzaju zantropomorfizowanego przedmiotu, a także okrutnego charakteru bohatera, znęcającego się nad innymi postaciami.

Podobnie w przypadku nazwy *Sugarguzzler*, pochodzącej od słów *sugar* (pol. *cukier*) oraz *guzzler* (pol. *żarłok*), która odnosi się do spersonifikowanego nawyku objadania się słodyczami, w polskim przekładzie wykreowano nazwę *Łakociuch*, czyli neologizm zachowujący znaczenie onimu, poprzez połączenie wyrazów *łakocie* oraz *łakomczuch*. Zatem w przekładzie zachowano zarówno znaczenie onimu, jak i jego formę.

Ponadto w polskim przekładzie książki pt. *The Christmas Pig* pozostawiono tzw. *elementy kulturowe*, czyli elementy utworu odnoszące się do kultury danego państwa, szczególnie z nią związane oraz typowe tylko dla niej lub znane w większym stopniu w danej kulturze (Hejwowski 2006, 71). W tym przypadku są to m.in. zwyczaje związane z obchodzeniem świąt Bożego Narodzenia w Wielkiej Brytanii

(jako że akcja powieści dzieje się w czasie tych świąt), takie jak jedzenie pieczonych kasztanów czy wywieszanie świątecznych skarpet na prezenty. W utworze pojawiają się także aluzje do trzeciej kultury, np. gondole, należące do kultury włoskiej. Zachowanie w przekładzie elementów charakterystycznych dla innych kultur, podobnie jak w przypadku nazw własnych, pozwala na poszerzenie wiedzy młodych odbiorców oraz pobudzenie ich ciekawości świata i zainteresowania odmiennymi tradycjami charakterystycznymi dla innych kultur.

Podsumowując, wraz ze zmianami zachodzącymi na świecie, w tym powszechniejszym dostępem do informacji i wytworów różnych kultur, szczególnie kultury anglosaskiej, a także z wprowadzeniem edukacji dotyczącej różnorodności kulturowej, zmienia się także podejście do tłumaczenia literatury dziecięcej i występujących w niej elementów obcych. Można stwierdzić, że obecnie przekład *bliski domu*, a więc dający poczucie swojskości, obcowania z tym, co znane oraz poczucie bezpieczeństwa, to nie przekład pozbawiony wszelkich oznak obcości i odmienności kultur, ale przekład zawierający odniesienia do innych języków, krajów i kultur, przekład, który poszerza horyzonty odbiorców dziecięcych, pobudza ich wyobraźnię i ciekawość świata, pokazuje im różnorodność kultur i tym samym poszerza ich wiedzę i otwiera ich na świat. Jest to przekład tworzony przez tłumaczy darzących dzieci szacunkiem i zaufaniem, wierzących w ich możliwości poznawcze i inteligencję.

Bibliografia

- Albińska, Karolina. 2009. „Tylko to, co najlepsze, jest dość dobre dla dzieci, czyli o dylematach tłumacza literatury dziecięcej”. *Przekładaniec* 22-23: 259-282. Dostęp: 20.04.2022. Pozyskano z <https://www.ejournals.eu/Przekladaniec/2009/Numer-22-23/art/3007/>
- Bogucki, Łukasz, Joanna Dybiec-Gajer, Maria Piotrowska, i Teresa Tomaszekiewicz. 2019. *Słownik polskiej terminologii przekładoznawczej*. Kraków: Wydawnictwo Księgarnia Akademicka.
- Chrobak, Małgorzata. 2014. „Obcość jako kategoria interpretacyjna w badaniach nad dzieciństwem i literaturą dziecięco-młodzieżową”. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis* 173, *Studia Historicolitteraria* 14 (2014): 195-214. Dostęp: 17.02.2023. Pozyskano z URI: <http://hdl.handle.net/11716/8297>
- Fornalczyk-Lipska, Anna. 2023. „Tłumacząc dla dorosłych – tłumacząc dla dzieci”. *Dzieciństwo. Literatura i Kultura* 5(1): 24-39. Dostęp: 28.03.2023. DOI: 10.32798/dlk.1009
- Hejwowski, Krzysztof. 2006. *Kognitywno-komunikacyjna teoria przekładu*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Kruk, Agnieszka. 2018. „Przekład jako transfer międzykulturowy a role tłumacza”. *Między Oryginałem a Przekładem* 24, nr 2 (2018): 9-28. Dostęp: 24.03.2022. DOI: 10.12797/MOaP.24.2018.40.01.

- Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ośrodek Rozwoju Edukacji. 2017. Podstawa programowa wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej z komentarzem. Wychowanie przedszkolne i edukacja wczesnoszkolna. Dostęp: 30.12.2023. Pozyskano z <https://www.ore.edu.pl/wp-content/uploads/2017/05/wychowanie-przedszkolne-i-edukacja-wczesnoszkolna.-pp-z-komentarzem.pdf>
- Mucha, Aleksandra. 2015. „Translating Polish Fantasy – translational challenges and problems concerning culture-rooted elements”. *Między Oryginałem a Przekładem* 21, nr 2 (28): 55–71. Dostęp: 18.02.2023. DOI: 10.12797/MOaP.21.2015.28.03
- Pułyk, Agata. 2023. „Oswoić obcość. O nazwach własnych i elementach kulturowych w polskim i rosyjskim przekładzie powieści J.K. Rowling pt. *The Christmas Pig*” (niepublikowana praca magisterska). Wydział Etnolingwistyki Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań.
- Rowling, J.K. 2021a. *The Christmas Pig*. London: Little, Brown Books for Young Readers.
- Rowling, J.K. 2021b. *Gwiazdkowy Prosiaczek*. Tłumaczenie: Małgorzata Hesko-Kołodzińska i Piotr Budkiewicz. Poznań: Media Rodzina.
- Staniuk, Jolanta. 2019a. „Przekład zakorzeniony jako przejaw manipulizmu na podstawie odbioru Kubusia Puchatka i Fredzi Phi-Phi”. *Między oryginałem a przekładem* 25 (1): 85–95. Dostęp: 24.03.2022. DOI: 10.12797/MOaP.25.2019.43.05
- Staniuk, Jolanta. 2019b. „Tłumacz jako drugi autor w przekładzie literatury dziecięcej. *Alice’s Adventures in Wonderland* w tłumaczeniu Grzegorza Wasowskiego”. *Półrocznik Językoznawczy Tertium* 4 (1): 98–108. Dostęp: 31.12.2023. DOI: 10.7592/Tertium2019.4.1.Staniuk
- Szymańska, Izabela. 2014. „Przekłady polemiczne w literaturze dziecięcej”. *Rocznik Przekładoznawczy* 9: 193–208. Dostęp: 21.04.2022. DOI: 10.12775/RP.2014.014.

Nota o autorkach i autorach

Joanna Antoniak is an Assistant Professor of Literature at the Department of Anglophone Literature, Culture and Comparative Studies at Nicolaus Copernicus University in Toruń, Poland where she teaches contemporary British and Anglophone literature. In her research she focuses on the literary depictions of diasporic experiences in British- and Canadian-Asian diasporic literature. Her book *Faces of Immigrant Fatherhood: Portrayal of Immigrant Fathers in Selected Asian-Canadian Diasporic Fiction* (in print) explores the relationship between fatherhood, immigration and diaspora in the late 20th century novels by Kerri Sakamoto, SKY Lee and M.G. Vassanji. She is also a member of the Polish Association for Canadian Studies.

Elena Chashchina – доктор филологических наук, зав. кафедрой общего и сравнительного языкознания на факультете этнолингвистики. Научные интересы: история русского языка, лексика права в ее историческом развитии, лингвокультурология, археография, а также исследования в области севернорусских говоров.

Swietłana Gaś – PhD, is an Assistant Professor in the Department of Phonetics at the Faculty of Ethnolinguistics, Adam Mickiewicz University in Poznań, Poland. She is an author, co-author, and co-editor of research monographs. Her recent book (*Język listów z Wielkiej Wojny. Dziedzictwo rodziny Gryczów ze Śląska Cieszyńskiego*) is about the language used in private correspondence by inhabitants of Cieszyn Silesia during the First World War.

Szymon Grzelak is an Assistant Professor at the Department of General and Comparative Linguistics at the Faculty of Ethnolinguistics. He obtained his doctorate at Kyoto University. His research interests encompass the semantics of measurement expressions and corpus-based research.

Victoria Legkikh, PhD – graduated from St. Petersburg State University as a philologist with a specialization in Paleoslavic studies in 2003. Since then, she has been researching Slavonic hymnography from different periods. Her research includes Old Bulgarian, Old Russian, Old Serbian, and Old Greek manuscripts. Since 2005, she has been living in Germany. She has worked at the universities of Salzburg, Vienna, and Munich. From 2021 to 2025, she worked at the Technical University of Munich, where she taught courses in Russian as a foreign language and Russian as a heritage language.

Dominik Łączak – student Etnologii na studiach drugiego stopnia na Wydziale Antropologii i Kulturoznawstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, absolwent studiów licencjackich na kierunku Etnolingwistyka na Wydziale Neofilologii UAM, członek Studenckiego Koła Naukowego Etnologów. Zainteresowania naukowe obejmują języki romańskie, literaturę science fiction oraz antropologię spekulatywną i eksperymentalną.

Adrianna Michno – magister, kulturoznawczyni, laureatka „Diamentowego Grantu”, doktorantka w Instytucie Kulturoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego, szczególnie zainteresowana popkulturą oraz studiami nad miejscem. Zajmuje się badaniem lokowania i konkretyzacji fantastycznych światów wyobrażonych na Dolnym Śląsku.

Homeira Moradi, MA – graduated from Azad University in Tehran (Iran) and Adam Mickiewicz University in Poznań. Lecturer of the Persian language at the Department of Intercultural Communication and Axiolinguistics, AMU, Poznań, author of articles in the field of sociolinguistics, Mazandaran language, Mazandaran and Assyrian minority communities in contemporary Iran, and a series of lectures on the language of contemporary Iranian film.

Agata Pułyk – magister, absolwentka kierunku etnolingwistyka na Wydziale Etnolingwistyki Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Laureatka Studenckiego Konkursu Tłumaczeniowego „Poznań na językach” (2022) oraz konkursu tłumaczeniowego w ramach festiwalu kultury walijskiej Eisteddfod (2023), zorganizowanych przez Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Zainteresowania naukowe: przekład literacki, w szczególności tłumaczenie literatury dziecięcej, onomastyka literacka, przekład audiowizualny.

Aleksandra Rewerska – PhD student in linguistics at the School of Languages and Literatures at Adam Mickiewicz University in Poznań with interests revolving around gesture studies and sociolinguistics.

Antonina Świdurska – linguist, PhD student at the School of Languages and Literatures at Adam Mickiewicz University in Poznań, with an interest in speech communities, sociolinguistics and computational linguistics.

Sandra Wawrzyniak is an Assistant Professor at the Department of Intercultural Communication and Axiolinguistics at the Faculty of Ethnolinguistics. Her research interests lie in the scope of ethnolinguistics, ethnobotany, cultural anthropology and intercultural communication.

Agata Wolarska – Sobocińska – doktor nauk humanistycznych, hispanistka, pragmatyngwistka i tłumaczka. Adiunkt w Zakładzie Badań Psycholingwistycznych i Międzykulturowych nad Leksyką i Dyskursem na Wydziale Etnolingwistyki UAM w Poznaniu.

Magdalena Zabielska – PhD, is an Assistant Professor in the Department of Sociolinguistics and Discourse Studies at the Faculty of English at Adam Mickiewicz University in Poznań, Poland. Her research interests lie in broadly understood healthcare communication. She has published a number of papers regarding the issue of the patient's presence in specialist medical publications in the context of a patient-centred approach to medical practice. In particular, she has studied extensively the discourse of medical case reporting, e.g. in the monograph *Searching for the patient's presence in medical case reports* (2014, Peter Lang) and in two articles published in *Communication & Medicine*. Her other interests include computer-mediated communication about health-related issues. Recently, she has been researching communication about COVID-19 on discussion forums and in professional medical publications in Polish. She has also been conducting ethnographic interviews about foreign patients' experience of using healthcare services in Poznań.

ISBN 978-83-68006-87-2

